

A black and white photograph of a physical architectural model of a building, likely a school or office building, placed on a background of a topographic map. The model is made of white and black materials, showing the building's footprint and some internal structure. The topographic map features contour lines of varying thickness and spacing, indicating different elevations. The building model is positioned diagonally across the frame, from the bottom left towards the top right.

URDSGJALLAR

TEKNOLOGFÖRENINGENIN OSAKUNTATALO
RAKENNUSHISTORIASELVITYS

LIVADY
OSAKEYHTIÖ

URDSGJALLAR

TEKNOLOGFÖRENINGENIN OSAKUNTATALO RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Tilaaaja:

Teknologföreningen (TF)

Tekijät:

Arkkitehtitoimisto Livady Oy:

Pasi Kolhonen, Netta Böök, Laura Laine

Valmistunut:

15.6.2016

Julkaisupaikka:

Helsinki

Paino:

Jäljentämö Jokela Oy

Valokuvat:

Arkkitehtitoimisto Livady, ellei toisin mainittu.

Kannen kuvassa suunnitteluvaiheen pienoismalli.

Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Ingervo.

Rakennuksen perustiedot: Otakaari 22

Kohde	Teknologföreningenin osakuntatalo
Sijainti	Otakaari 22, 02150 Espoo
Rakennuttaja ja omistaja	Teknologföreningen
Kiinteistötunnus	49-10-10-2
Pinta-ala	1752 m ² (rakennus- ja huoneistorekisteriote)
Kaavatilanne	Voimassa asemakaava tunnuksella 049 220200, Otaranta 10008–10012 ja osa 10001, vahvistettu 09.11.1978. Otaniemen kampusalue on osa valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen RKY 2009 -listausta.
Suojelutilanne	Rakennusta ei ole suojeltu.
Arkkitehti	Kurt Moberg
Rakennusaika	1965–1966
Merkittävät muutokset	1976 muutoksia kellaritiloissa 1991 keittiölaajennus 1999 uusi ilmanvaihtokonehuone

Urdsgjallar – rakennushistoriaselvitys

JOHDANTO	6	RAKENNUSHISTORIA	34
Esipuhe	7	Arkkitehtuurikilpailu 1963	35
Selvityksen tavoitteista	8	”Bacci Tempus” – voittanut kilpailuehdotus	37
Käytetyistä lähteistä	9	Suunnittelu 1963–1964	40
Selvityksen lukuohje	9	Muodon ja materiaalin kysymyksiä Urdsgjallarissa	41
Otaniemi RKY-alueena	10	Pääpiirustukset 1964–1965	42
Nykyinen kaavatilanne	10	Rakentaminen 1965–1966	48
TAUSTAA	12	Valmis rakennus 1966, Simo Ristan valokuvasarja	50
Arkkitehti Kurt Moberg	13	Vastaanotto lehdissä ja kirjoissa	56
Ensimmäinen kilpailuvoitto	14	Muutosvaiheet	58
Moberg kaavoittajana	15	1976 muutoksia kellaritiloissa	59
Muita kilpailuja ja töitä	16	1991 keittiölaajennus	59
Mobergin arvio Urdsgjallarista	20	1999 uusi ilmanvaihtokonehuone	61
Ylioppilas- ja osakuntien taloista	21	Muita tehtyjä korjauksia	62
Ensimmäiset ylioppilas- ja osakuntatalot	22		
1960-luku: Dipoli ja Urdsgjallar	24		
Uudemmat ylioppilas- ja osakuntatalot	25		
1960-luvun vapaamuotoinen arkkitehtuuri ja			
betonirakentaminen Suomessa	26		
Näkemyseroja 1960-luvulla	28		
Otaniemen kaavallinen kehitys ja Urdsgjallar osana kampusaluetta	30		

KENTTÄTYÖT	64		
Säilyneisyyskaavioiden lukuohje	65		
Säilyneisyys ja muutokset julkisivuissa	66		
Säilyneisyys ja muutokset pohjapiirustuksissa	70		
Tontti ja lähiympäristö	73		
Sisätilat	76		
Gatan ja juhlasali	76		
Sisätilojen väreistä	81		
Keittiö- ja tarjoilutilat	82		
Toinen kerros	84		
Kellarikerros	87		
Olutkellari	90		
Sisäportaati ja tavarahissi	92		
Seinämaalaukset ja muistoesineet	94		
Rakennushistorian kannalta merkittävät rakenteet, rakennusosat ja materiaalit	96		
Perustukset ja alapohjat	96		
Betonimyytti vs. piirustusmerkinnät	96		
Kantavat rakenteet	97		
Vesikatto ja yläpohja	97		
Välipohjat	97		
Ulkoseinät	98		
Sisäseinät	99		
Ikkunat	100		
Kattoikkunat	101		
Ulko-ovet	102		
Sisäovet	102		
Alakatot	103		
Lattiapinnat	104		
Valaisimet	104		
Kiintokalusteet	105		
Talotekniikan pääpiirteet	106		
Sadevesi ja salaojat	106		
Käyttövesilaitteet ja viemäriverkosto	107		
Lämpöverkko ja patterit	107		
Ilmanvaihto	108		
		YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	110
		Urdsgjallar lyhyesti	111
		Arvokkaimmista piirteistä rakennushistoriallisesta näkökulmasta	112
		Urdsgjallarin arvoista ja merkityksestä	113
		Lähteet	114
		Piirustukset	118
		Kurt Olof Moberg: Curriculum vitae	122
		Liite: Teknologföreningens esittely	124
		Tiloista käytettävät nimitykset	124
		Sijaintikartta	128

TF

JOHDANTO

RESTAURANT

22 A

Esipuhe

Teknologföreningenin (TF) osakuntarakennus *Urdsgjallar* sijaitsee Aalto-yliopiston kampusalueella Espoon Otaniemessä. Rakennus valmistui vuonna 1966, ja sen suunnitteli arkkitehti Kurt Moberg arkkitehtuurikilpailun voittaneen ehdotuksen ”Bacci Tempus” pohjalta. Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Moberg on vastannut suurimmasta osasta rakennuksen muutostöitä, esimerkiksi vuonna 1991 tehdystä keittiölaajennuksesta.

Urdsgjallar otettiin käyttöön samaan aikaan sen naapurina olevan, Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman Teknillisen korkeakoulun (TKK) ylioppilaskuntatalon *Dipolin* kanssa. Kumpikin rakennus edustaa 1960-luvun vapaamuotoista arkkitehtuuria. Veistoksellisen muodonannon lisäksi Urdsgjallarin tunnistettavin piirre on puhtaaksivalelun betonin käyttö julkisivuissa ja sisätiloissa. Se liittyy rakennuksen myös aikakauden betoniarkkitehtuuriin.

TF:n rakennus on valmistumisestaan asti toiminut TKK:n ja myöhemmin Aalto-yliopiston ruotsinkielisen osakunnan kotipaikkana. Tiloissa toimii yhä myös keskiviikkospagetistaan tunnettu opiskelijaravintola. TF:n disco oli erityisen suosittu varsinkin 1970-luvulla; nykyään rakennuksen iltakäyttö koostuu satunnaisista opiskelijajuhlista ja tilausravintolatoiminnasta.

Teknologföreningen tilasi maaliskuussa 2016 Arkkitehtitoimisto Livadylta osakuntataloaan käsittelevän rakennushistoriaselvityksen. TF:n edustajien lisäksi selvitystyön ohjaukseen ovat osallistuneet Museoviraston puolesta arkkitehdit Elissa El Harouny ja Anu Laurila.

Selvityksen tavoitteista

Rakennushistoriaselvityksen tarve on syntynyt tilanteessa, jossa koko Otaniemen alueeseen kohdistuu suuria muutospaineita. Aalto-yliopiston myötä korkeakoulun tilantarpeet ovat kasvaneet. Vuoden 2016 elokuussa avattava Länsimetro parantaa alueen saavutettavuutta. Kehitys näkyy sekä Otaniemen rakenteen tiivistymisenä ja uudisrakentamisena että olemassa olevien rakennusten käyttötarkoitusten muutoksina.

Teknologiföreningenillä on pohdinnassa siirtää toimintansa metroaseman läheisyyteen kaavailtuun niin kutsuttuun opiskelijakeskukseen ja luopua omasta osakuntarakennuksesta. TF:n ajatuksena on, että muuttosuunnitelman toteutuessa tyhjiin jäävä osakuntatalo purettaisiin ja tontille rakennettaisiin asuinkerrostaloja. Tämä edellyttää kaavamuutosta.

Käsillä oleva rakennushistoriaselvitys on laadittu kaavamuutosprosessin taustatiedoksi. Selvityksen keskeisiä tavoitteita ovat TF:n osakuntataloa koskevan rakennushistoriallisen tiedon kokoaminen, nykytilan dokumentointi sekä rakennuksen keskeimpien piirteiden ja arvokkaimpien osien tunnistaminen.

Pääsisäänkäynnin edessä näkyy vuonna 1965 muurattu peruskivi, johon säilöttiin aikakauden muistoesineitä. Sittemmin peruskivi on peittynyt.

Kuva: TF:n arkisto.

Käytetyistä lähteistä

Selvityksessä on tukeuduttu suunnittelun ja rakennusvaiheiden osalta Espoon rakennusvalvontaviraston, Arkkitehtuurimuseon ja TF:n oman arkiston piirustusaineistoon, arkistovalokuviin ja kirjalliseen aineistoon. Rakennusaikaiset valokuvat ovat peräisin TF:n alumnilta Peter Rehnströmiltä. Valokuvaaja Simo Rista on kuvannut vastavalmistuneen Ursgjallarin. Myös osa TF:n ajoittamattomista mustavalkokuvista saattaa olla Ristan ottamia; tästä ei kuitenkaan ole varmuutta. Otaniemen kampusalueen vanhoja käyttösuunnitelmia on saatu käyttöön Alvar Aalto -museolta. Suunnitteluvaihetta käsittelevää tietoa ja tarinoita on saatu arkkitehti Kurt Mobergiltä itseltään.

Ajantasapiirustuksia ja karttoja on saatu käyttöön arkkitehti Julia Pettersson Hakavalta, joka on tehnyt vuonna 2014 diplomityönsä Otakaari 22:n tontin kehittämisestä. Rakenteiden kartoittamisessa apuna ovat olleet rakennepiirustukset vuosilta 1965–1966, ISS:n tekemä kuntoarvioraportti vuodelta 2005 sekä Contesta Oy:n tekemä julkisivujen kuntotutkimus vuodelta 2011. Teknologföreningenin historiaa käsitteleviä teoksia on julkaistu muutama, mutta itse Urdsgjallaria käsittelevää kirjallista tietoa on saatavilla melko vähän. Osakunnan toiminnan historia ja sen myötä rakennuksen käytön historia on tilaajan toiveesta rajattu tämän selvitystyön ulkopuolelle.

1960-luvun vapaamuotoinen arkkitehtuuri on aihe, josta ei ole tehty kattavaa tutkimusta. Sen suhteen tässä selvityksessä on tukeuduttu lähinnä arkkitehti Kristo Vesikansan kirjoituksiin.

Tärkein tiedonlähde on luonnollisesti ollut rakennus itse.

Selvityksen lukuohje

Tämä selvitys jakautuu neljään suurempaan osaan seuraavasti:

Taustaa-luvussa luodaan katsaus Otaniemen kaavalliseen kehitykseen, esitellään arkkitehti Kurt Moberg sekä tarkastellaan lyhyesti Otakaari 22:ta osana hänen tuotantoaan. Luvussa käsitellään lisäksi Urdsgjallaria suhteessa muihin osakunta- ja ylioppilaskuntataloihin, rakennuksen tyylillisiä vaikutteita ja 1960-luvulla vallinnutta arkkitehtuuri-ilmapiiiriä.

Rakennushistoria-luvussa käydään läpi rakennuksen suunnitteluhistoria kilpailu-, muutos- ja laajennusvaiheineen. Työmaavaihe ja vuonna 1966 valmistunut, uutuudenkarhea rakennus esitellään valokuvien.

Kenttätö-luku keskittyy osakuntarakennuksen nykytilan dokumentointiin. Luvussa pyritään tunnistamaan sekä rakennuksen hyvin säilyneet piirteet että ne kohdat, joissa on tehty huomattavia muutoksia. Lähiympäristöä luonnehditaan pääpiirteittäin, sisätilat esitellään tilaryhmittäin ja julkisivujen säilyneisyys esitetään kaavakuvien. Alaluvussa *Rakennushistorian kannalta merkittävät rakenteet, rakennusosat ja materiaalit* rakennusta tutkitaan sekä piirustusten että paikalla tehtyjen havaintojen pohjalta. Esille nostetaan erityisesti hyvin säilyneitä rakennusosia.

Luvussa *Yhteenveto ja johtopäätökset* kiteytetään tekijöiden tämän selvitystyön perusteella muodostama näkemys rakennuksen arvokkaimmista tiloista ja osista rakennushistoriallisesta näkökulmasta.

Piirustusluetteloiden perään on liitetty Teknologföreningenin tuottama lyhyt esitys osakunnan toiminnasta.

Tässä selvityksessä rakennuksen erillisistä tiloista puhuttaessa käytetään selvyyden vuoksi niiden yhteydessä numerointia, joka on esitetty viimeisillä sivuilla olevissa pohjapiirustuksissa. Piirustuksia ei tässä selvityksessä ole esitetty mittakaavassa.

Otaniemi RKY-alueena

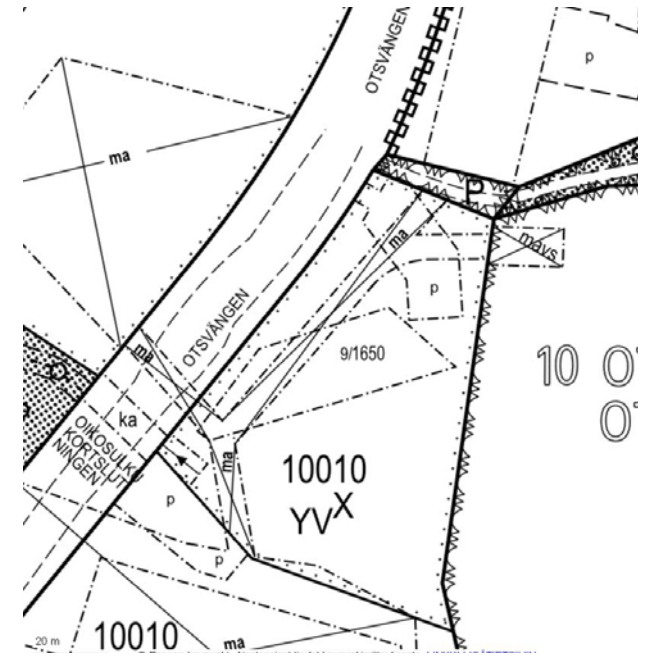
Urdsgjallar sijaitsee Otaniemen kampusalueella, joka on Valtioneuvoston vahvistama RKY 2009 -alue eli valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö¹. Vuoden 2010 alusta RKY 2009 on toiminut Valtioneuvoston päätöksellä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamana rakennetun kulttuuriympäristön inventointina, joka ohjaa maankäyttötavoitteita kohdealueilla. Tavoitteena on *"valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen. Lisäksi tavoitteena on mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Säilyttämisen ja muutosten laajuus ja sisältö ratkaistaan kaavoituksella"*.²

RKY-alueen määritelmän mukaisesti Otaniemen katsotaan edustavan maamme kehitysvaiheita rakennettuna ympäristönä sekä kuvastavan maamme historiaa. Otaniemen kampusaluetta koskevassa RKY 2009 -kuvauksessa alueen arvoa muodostavina tekijöinä viitataan sekä kokonaisvaltaiseen ase-

makaavalliseen suunnitteluun että rakennusten arkkitehtuuriin. Yleisestikin Otaniemen kampuksen ydinosia pidetään esimerkkinä onnistumisesta arkkitehtonisesti laadukkaan ympäristön tuottamisessa. RKY-status edellyttää alueeseen liittyvien kulttuurihistoriallisten arvojen tarkastelua tutkimustietoon perustuen. RKY-alueita koskevat yleiset tavoitteet antavat myös hyvät suuntaviivat selvitysalueen suunnittelulle ja vaalimiselle.³

Nykyinen kaavatilanne

TF:n osakuntataloa koskeva asemakaava on vahvistettu 9.11.1978. Korttelialue, jolla osakuntatalo sijaitsee, on kaavassa varattu viihde- ja ravitsemustarkoituksia palveleville rakennuksille. Vesikaton ja julkisivupinnan leikkausviivan suurimmaksi sallituksi korkeudeksi maanpinnasta lukien on määrätty 9 metriä, minkä ennen kaavan laatimista rakennettu TF:n osakuntatalo itäpäässään ylittää. Valmistella on asuntorakentamisen salliva kaavamuutos, joka koskee myös Otakaaren toisella puolella olevaa, kapeaa puustovyöhykettä.

Ote TF:n osakuntataloa koskevasta asemakaavasta O49 220200. Espoon karttapalvelu.

¹ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY, www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx (9.6.2016)

² Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto/merkittavat_rakennetut_kohteet (26.5.2016).

³ Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenetelyssä, muistio. YM, Mv; Suomen kuntaliitto 2009.

Ilmakuva Otaniemestä vuonna 2007. Suomen
Ilmakuva Oy / Aalto-yliopiston arkisto.

TAUSTAA

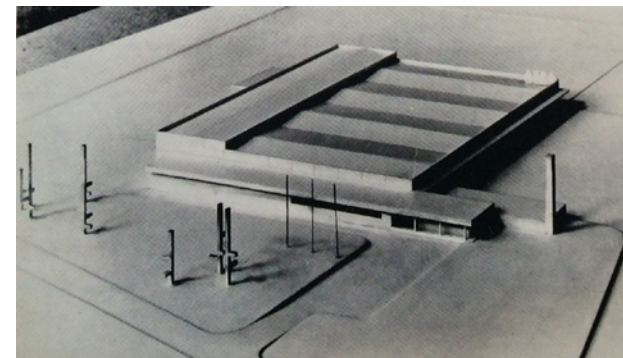
Arkkitehti Kurt Moberg

Tämä luku pohjautuu pääasiassa 18.5.2016 tehtyyn Kurt Mobergin haastatteluun.

Vuonna 1932 syntynyt Kurt Moberg opiskeli arkkitehtuuria Teknillisen korkeakoulun vanhas-
sa opinahjossa Helsingin Hietalahdessa. Samaan
aikaan hän työskenteli Woldemar Baeckmannin
arkkitehtitoimistossa, missä hän jatkoi myös suori-
tettuaan arkkitehdin tutkinnon vuonna 1960.

Osana opintoja Moberg kiersi 1950-luvun
lopulla Tanskaa, Saksaa, Ranskaa ja Italiaa TKK:n
arkkitehtuurin historian professorin Nils Erik Wick-
bergin moniviikkoisilla arkkitehtuuriekskursioilla.
Vuoden 1957 matkalla tutustuttiin muun muassa Le
Corbusier'n tuotantoon, kuten Ronchamp'n kappe-
liin. Moberg kertoo mieltyneensä matkalla myös Le
Corbusier'n betoniasuinrakennuksiin. Mobergin
ja Wickbergin välille syntyi elinikäinen ystävyys.
Toimiessaan opiskeluvuosina avustajana *Arkkitehti-*
lehdessä, joka oli tuolloin kaksikielinen, Moberg
ruotsinsi lehteä varten kirjoituksia, kuten Reima
Pietilän kirjoituksen "Haudatut koirat" (De begrav-
da hundarna), joka julkaistiin *Arkkitehti*-lehdessä
4/1957. Käännöstyö oli "vaikea".

Toteutettuja töitä, joiden suunnitteluun Moberg
osallistui Baeckmannin toimistossa, kuuluvat muun
muassa Helsinkiin vuonna 1956 valmistunut Kor-
keavuorenkatu 32:n toimistotalo (Kivilaakso 2014,
179–180) sekä Espoon Kiloon vuonna 1961 valmis-
tunut Oy Asea Ab:n varasto- ja teollisuusrakennus,
joka päämateriaaleiksi mainitaan *Arkkitehti*-lehden
teollisuusrakennusnumerossa 1–2/1963 teräsbetoni,
Siporex ja kahitiili.

Yllä vasemmalla: Kurt Moberg toukokuussa 2016.

Yllä: Oy Asea Ab:n "lager- och verkstadsbyggnad", jota
Moberg suunnitteli Woldemar Baeckmannin toimistossa,
valmistui Espoon Kiloon vuonna 1961, ja se julkaistiin
Arkkitehti-lehdessä 1–2/1963.

"Sinäkö tän piirsit?"

Naispuolisen henkilön Mobergille esittämä, moittiva kommentti Urdsgjallarissa pidetyssä tilaisuudessa. Mobergin haastattelu toukokuussa 2016.

"Urdsgjallar oli miehekäs homma ja sopi TF:n henkeen. TF oli miehisen älyvapaa laitos juomalauluineen. Naisia ei TF:llä silloin ollut."

Moberg haastattelussa
toukokuussa 2016.

Teknologforum-lehden toimittajat tupsahtivat haastattelemaan Kurt Mobergia TF:n osakuntatalon kilpailuvoiton jälkeen. Haastattelusta ilmestyi artikkeli "Hemma hos Thua och Kurre M", kuvituksena oheiset otokset Mobergeista. Teknologforum 6/1963.

ENSIMMÄINEN KILPAILUVOITTO

Arkkitehtuurikilpailut ovat Suomessa perinteisesti nuorten arkkitehtien keino päästä esiin ja saada suuria suunnittelutoimeksiantoja sekä tämän myötä usein uusia toimeksiantoja. Myös Mobergin uraan näyttää ratkaisevasti vaikuttaneen TF:n osakuntatalon kilpailuvoitto. Vaikka Moberg korostaa olleensa voittaessaan jo kokenut suunnittelija, osakuntatalo oli hänen ensimmäinen oma, toteutukseen johtava projektinsa.

Osakuntatalon suunnitteluajana Kurt Mobergilla ja hänen puolisoillaan, sisustusarkkitehti Thua Mobergilla, oli Katajanokalla toimisto, jossa työskenteli hankkeen aikana myös muutamia "väliaikaisia piirtäjiä". Osakuntataloa varten tehtiin yli kolmesataa piirustusta. Niiden valtavaan määrään vaikutti

Mobergin mukaan nimenomaan betonin käyttö. Samalla rakennuksen suunnittelu vei kolmena vuonna pienen toimiston kaiken ajan ja työstä tuli Mobergeille taloudellisesti tappiollinen.

TF:n osakuntatalo julkaistiin valmistuttuaan *Arkkitehti*-lehdessä yhdessä Dipolin kanssa. Kävi kuitenkin ilmeiseksi, ettei aikakauden suomalaisesta arkkitehtuurista poikkeavan, vapaamuotoisen rakennuksen suunnittelua katsottu meriitiksi eikä rakennus saamastaan julkisuudesta huolimatta tuottanut lisää suunnittelutöitä. Siinä mielessä Mobergeille näyttää käyneen samoin kuin Dipolin suunnittelulle Pietilöille. Kurt Moberg muistelee saaneensa töitä lähinnä entisen pomonsa Wolde-mar Baeckmanin kautta. Tämä johti ammatilliseen uudelleensuuntautumiseen.

MOBERG KAAVOITTAJANA

Vaikean työtilanteen ratkaisemiseksi Moberg koulutautui yhdyskuntasuunnittelijaksi hankkiutumalla töihin arkkitehti Olli Kiviselle. Mobergin arvion mukaan monikaan arkkitehti ei tuolloin vielä hallinnut suurten alueiden kaavallista hahmottelua. Kivinen oli kuitenkin 1950-luvun lopulla kehittänyt kaupunkien hajakeskitykseen perustuvan uuden lähiömallin, joka pyrki vastaamaan kiihtyvän maaltamuuton tarpeisiin toimistoon (Arkkitehtuurimuseo: Olli Kivinen). Kivisellä oli tuolloin ”kaikki Suomen kaupungit työn alla”. Kivisen toimistossa Moberg työsti ennen kaikkea Kirkkonummen yleiskaavaa.

Kivisen ja sittemmin Pentti Aholan toimistoista saatu kokemus oli eduksi, kun Moberg siirtyi arkkitehti Erik Kråkströmin toimistoon, missä hän vastasi pääsuunnittelijana Lahden Ahtialan alueen suunnittelusta. 60 000 asukkaalle tarkoitettun alueen suunnittelu alkoi vuonna 1972, ja siitä tuli Mobergin päätyö 20 vuodeksi. Tavoitteena oli korkealuokkainen, palveluiltaan tasokas alue, joka tarjoaisi asukkailleen pitkälti myös työpaikat. Alueen ytimessä olisi ollut tiiviitä kerrostaloryhmiä ja reuna-alueilla omakotitaloja. Toteutus oli täysin päinvastainen, ja kunnalliset ja seurakunnalliset palvelutkin Ahtialaan saatiin vasta 1990-luvulla

(Vertainen & Niskanen 2012, 10–11). Eniten alkupe räisiä tavoitteita heijastavat Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Mobergin vuosina 1990–1991 suunnittelemat kerrostalot Herrasmannissa. Toimisto laati Ahtialaan myös Sepänniemen ja Sipurantien rakennussuunnitelmat. Tuloksia on kuvailtu seuraavasti:

”Arkkitehtien suunnittelulähtökohtana oli keskiaikainen urbaani kylä. Alueita toteutettiin sabluunaiden pohjalta, mikä tarkoitti tietyn tarkkaan hiotun rakennustyyppin hyödyntämistä läpi suunnitelman. Valkoinen, monimuotoinen, tiivis kylä muistuttaa josakin määrin toisaalta Välimeren seutujen perinteistä kaupunkirakennetta, toisaalta suomalaisen maatalon intiimiä pihapiiriä. Vahva valkoinen väri keskellä peltoaukeaa herätti aikanaan kummastusta, mutta Kurt Moberg puolusti sitä sanoen, että valkoinen on aina ollut revolutionistien väri. Rakennusten koristeina on käytetty tiililaattoja ja puuristikoida. Mittakaava tuntuu turvalliselta, rauhalliselta ja kotoisalta. Valkoiset rakennusrykelmät ovat saaneet lempinimen Arabikylä. Sipurantien asuinalue sijoittui vuonna 1992 yläluokkaan asuntohallituksen Hyvä rakennusryhmä -kilpailussa. Molemmat asuinalueet ovat aikakauttaan edustavia hyviä esimerkkejä onnistuneen kaavasuunnittelun ja kunnianhimoisen arkkitehtuurin yhteistyöstä.” (Vertainen & Niskanen 2012, 59)*

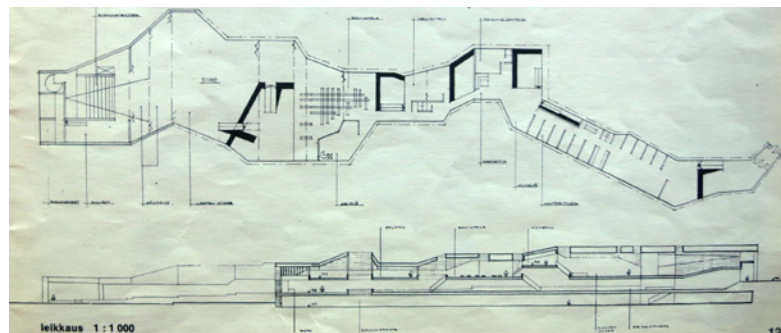
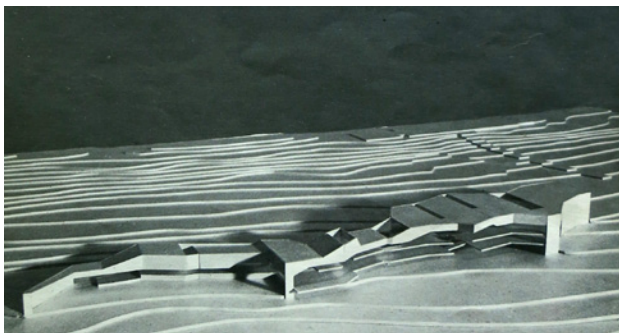
Valokuvia Mobergien suunnittelemasta alueesta Sipurasta. Mobergin kotiarkisto.

Alinna osa uutisesta *Etelä-Suomen Sanomista* 31.10.1993.

* Lisätietoa: Herrasmanni, Ahtialan koerakentamisprojekti. Suunnitteluvaiheen loppuraportti. Luvut 4 ja 5. Lahden kaupunkisuunnitteluvirasto. Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Moberg, VTT. Lahden kaupunkisuunnitteluvirasto. Julkaisu B5/1985. Lahti.

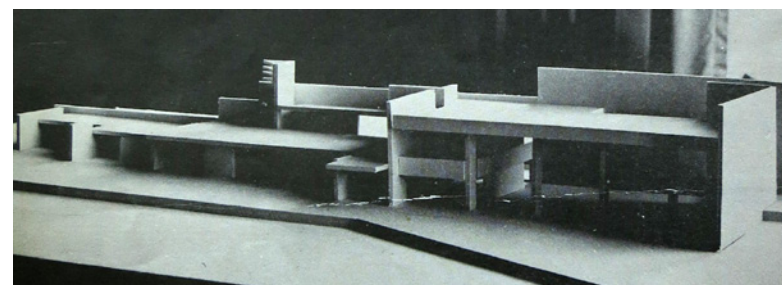
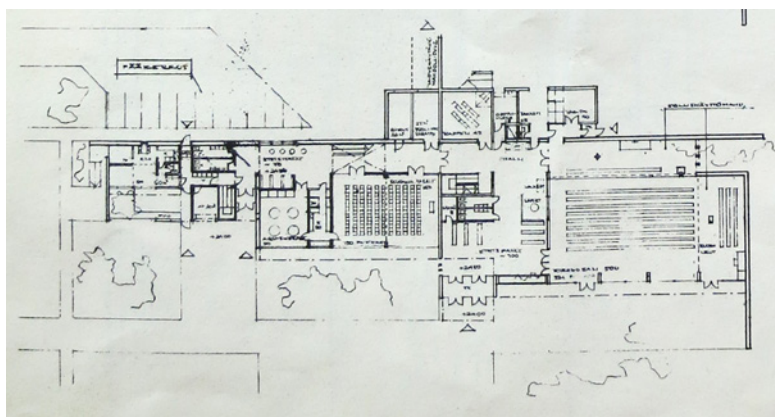

Vasemmalla: Mobergien lunastettu kilpailuehdotus Ounasvaaran ja Joulumaan aate- ja suunnittelukilpailuun nimimerkillä "Jolkkaava nutukas". *Arkkitehtuurikilpailuja 2/1970*, s. 13–14.

Alla: Mobergien kilpailuehdotus "St. Henderix" sai kolmannen palkinnon Turun Henrikin seurakunnan seurakuntakeskuksen suunnittelukilpailussa. *Arkkitehtuurikilpailuja 2/1974*, 10–11.

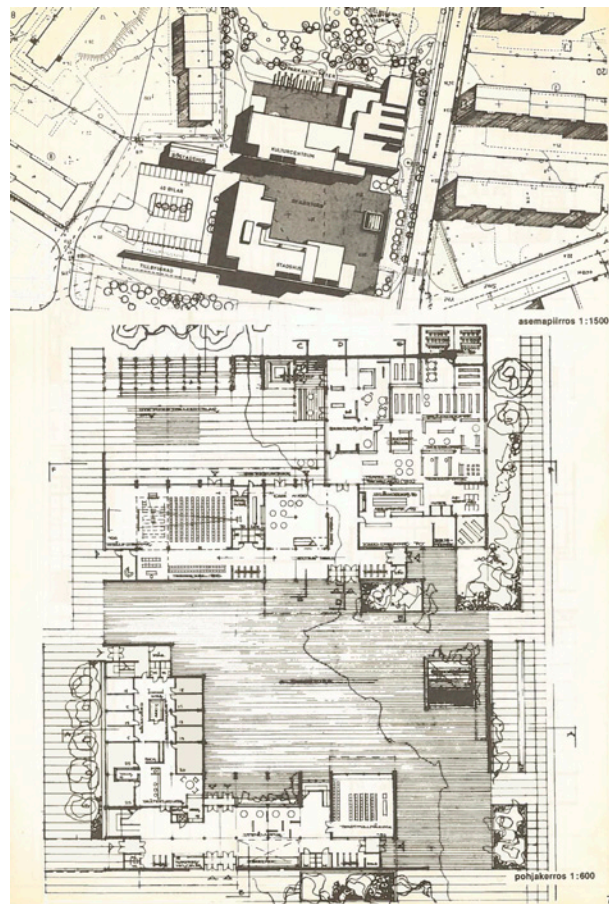
MUITA KILPAILUJA JA TÖITÄ

Vaikka Moberg keskittyi 1960-luvun lopulta alkaen kaavoitukseen, hän osallistui edelleen myös arkkitehtuurikilpailuihin muunnellen niissä TF:n osakuntatalossa käyttämiään teemoja. Vapaamuotoisuutta Moberg viljeli Ounasvaaran ja Joulumaan aate- ja suunnittelukilpailussa, jossa hänen ehdotuksensa sai lunastuksen. Ehdotuksessa pitkänomainen rakennus, jonka muoto myötäilee maaston korkeuskäyriä, muistuttaa kulkimikkaasti taipuilevalta pohjaratkaisultaan hieman TF:n osakuntataloa mutta on ulkomuodoltaan sitä veistoksellisempi. (*Arkkitehtuurikilpailuja 2/1970*.) Vapaamuotoinen ratkaisu lähti Mobergin mukaan paikasta, "vapaamuotoinen ei sovi minne vain". Osakuntatalossa toteutunut katuteema toistui Turun Henrikin seurakunnan seurakuntakeskuksen suunnittelukilpailun ehdotuksessa, josta Moberg sai kolmannen palkinnon vuonna 1974 (*Arkkitehtuurikilpailuja 2/1974*). Moberg kuvailee ehdotuksen pohjaratkaisua "suoristettuna TF:nä".

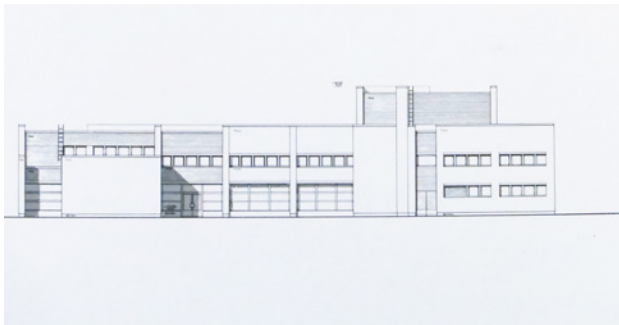

Mobergin voittoisa ehdotus Kauniaisten hallinto- ja kulttuurikeskusta koskeneessa kilpailussa. *Arkkitehtuurikilpailuja* 7/1974, 6, 7.

Vuonna 1974 Moberg voitti Kauniaisten kaupungin hallinto- ja kulttuurikeskuksen suunnittelusta järjestetyn, yleisen suunnittelukilpailun, joka tuotti 71 kilpailuehdotusta. Tämänäyttypisiä monummentaalisia hallinto- ja kulttuurikomplekseja oli suunniteltu 1960-luvulta alkaen, usein kilpailujen pohjalta. Eheimpinä kokonaisuuksina ovat toteutuneet Seinäjoen ja Rovaniemen hallinto- ja kulttuurikeskukset, jotka suunnitteli Alvar Aalto.

Kauniaisten hallinto- ja kulttuurikeskussuunnitelma muodosti korttelimaisen kokonaisuuden aivan väljästi rakennetun kaupungin ytimessä. Suunnittelun käynnistyttyä vuonna 1975 huoneohjelmaa kuitenkin muutettiin ja kutistettiin merkittävästi (Moberg 1979, 42). Kokonaisuudesta toteutettiin ainoastaan hallinto-osa, sekin kerrosta matalampana kuin kilpailuehdotuksessa ja paikkaan, johon kilpailuehdotuksessa oli sijoitettu kulttuurikeskus. Moberg muistelee paikanvaihdon syyksi sen, että kaupungintalolle alun perin ajateltu paikka oli maa-perältä liian kostea. Mobergin mukaan rakennuksesta tuli ”halvimmalla toteutettu kaupungintalo”.

Kaupungintalon julkisivupiirustus. *Arkkitehti* 7/1979. Simo Ristan valokuvia vasta valmistuneesta Kauniaisten kaupungintalosta. MFA

Vuonna 1978 valmistunut rakennus julkaistiin usean aukeaman laajuisessa artikkelissa *Arkkitehti*-lehdessä 7/1979. Moberg selostaa siinä tavoitteekseen sopeuttaa kaupungintalo naapuruston korkeudeltaan, materiaaleiltaan ja muodoltaan vaihteleviin rakennuksiin ”så att huset trots sin litenhet kan hävda sig i den dominerande omgivningen och att husets ställning som stadens administrativa högborg betonas” (Moberg 1979, 42).

Kaksikerroksinen toimistorakennus sai valkeat tiilijulkisivut, jota rytmittävät tummiksi kyllästetyt puupinnat. Selostustekstissä arkkitehti kertoo pyrkineensä julkisivun jäsentelyssä sekä rikkomaan konttorimaista monotonisuutta että luomaan veistoksellisuutta. (Moberg 1979, 42.) Kilpailuehdotuksessa esitetty, rakennusten rajaama sisäpiha muuntui viereiseen puistoon avautuvaksi pihaksi, jonka ääreen kaupungintalo kiertyi U:n muotoisena.

Kauniaisissa vuonna 2005 tehdyn rakennusinventoinnin selvitystekstissä kaupungintaloa kuvailaan seuraavasti: ”Kauniaisten keskustan liikennejärjestelyjen hallitsevuus ja alueen jäsentymättömyys latistavat rakennuksen merkitystä kaupunkikuvassa. Kaupungintalo on luonteeltaan monumentaalirakennus mutta nykytilanteessa sen merkitys kaupunkikuvassa on vaatimaton. Rakennuksen arvo on kulttuurinen, onhan se kuitenkin kaupungin hallintokeskus.” (Kauniaisten rakennusinventointi 2005).

Kun Kauniaisten kaupunki vuonna 2016 etsi arkkitehtuurikilpailulla ideoita keskustansa kehittämiseksi, voittajaksi seuluihdut ehdotus, joka edellyttäisi kaupungintalon purkamista (Bäckgren 2016).

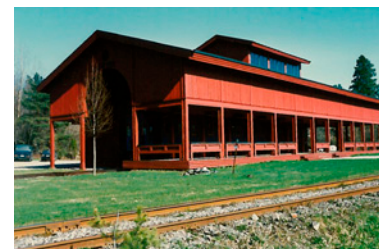
Mobergien oman toimiston töistä mainittakoon vielä Virkamiesliiton omistaman retkeilykeskuk-
sen, nykyisen Santa's Hotel Tunturin pääraken-
nuksen laajennus- ja saneeraustyöt Saariselällä
1970–1980-lukujen vaihteessa. Ravintola-, keittiö- ja
aulatiloja sisältävää laajennusta on kuvailtu seuraa-
vasti: *”Kaksikerroksisen, tasakattoisen rakennuksen
julkisivuissa oli alun perin nauhaikkunat, punatiiltä
ja ruskeaa laudoitusta. Ravintolassa ja aulatiloissa oli
ajan muodin mukaisesti kirkasvärisiä seinäpintoja ja
Yrjö Kukkapuron muotoilemia värikkäitä muovihuone-
kaluja. Ravintolasalin keskelle kelohongasta rakennetut
seinäkkeet ja pylväävät olivat paikallisuuteen viittaava
piirre muuten modernistisessä rakennuksessa.”* (Hauta-
järvi 2014, 267).

1980-luvun nousukaudella Moberg piirsi myös
maaseutu- ja vaaramaisemiin Nokia Oy:lle. Näihin
kuului kirkkonummelainen Båtvikin kartano, joka
saneerattiin ja laajennettiin Mobergin piirustuksien
Nokian edustuskäyttöön, Båtvikin juna-asema sekä
Jussarön saareen ja Kuusamoon toteutetut edustus-
huvilat. Jussarön- ja Kuusamon-huvilat ovat suuria,
yllellisesti varusteltuja, monimuotoisia huviloita,
jotka rakennettiin materiaaliromanttisesti pyöröhir-
restä ja kelohongasta. Tällaisia huviloita rakennettiin
Lappiin 1980-luvulla runsain määrin, mutta Mober-
gin huviloiden erityispiirteenä oli pyöröhirsiroman-
tiikan ja modernistisen muotokielen yhdistyminen.

Vertailukohtana mieleen tulevat vää-
jäämättä myös Raili ja Reima Pietilän
1970-luvulla suunnittelema Särestö-
niemen galleria, jonka nurkissa hirret
on tahallisesti katkottu suurpiirteisen
eripituisiksi, sekä Urdsgjallar, jonka
kilpailuehdotuksessa Moberg puhui
paaluvarustuksesta.

Maantieteellisesti kaukaisim-
man suunnittelutehtävän Moberg sai
Kolumbiaan kuuluvalla San Andrésin
saarelta Karibialla. Lomakohde ”Palm
Grove Hills” olisi käsittänyt muun mu-
assa keskusrakennuksen diskoineen ja
pelisaleineen sekä lomahuviloita. Pro-
jekti edusti aikansa suunnitteluvientiä;
rakentamiseen oli tarkoitus käyttää
suomalaisen Makrotalon elementtejä,
joita toimitettiin muun muassa Nige-
riaan, Liberiaan, Omaniin ja Saudi-
Arabiaan. Palm Grove Hillsin projekti
jäi kuitenkin toteutumatta.

Mobergin koko tuotannossa Urdsgjallar on sekä ainoa suorakulmaisesta
sommittelusta irtautunut, vapaamu-
toinen rakennus että ainoa betonista
toteutettu työ.

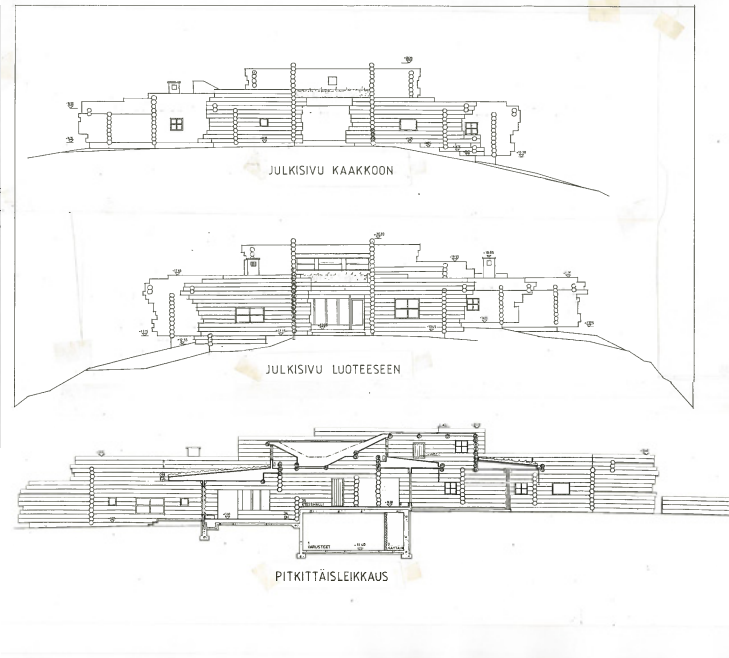
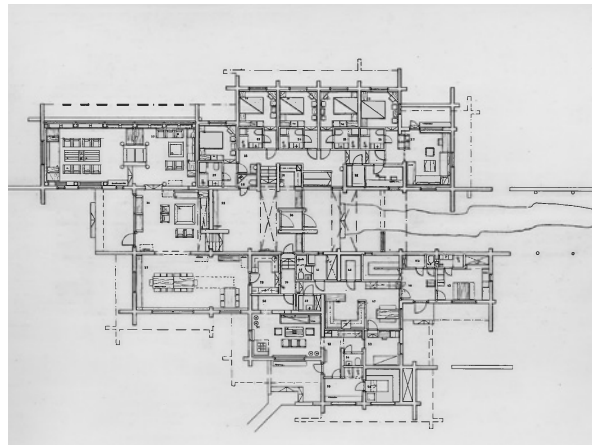

*”Nokialla oli valtava
tarve saada edustustiloja
venäläisille ja arabeille.”*

Moberg haastattelussa
toukokuussa 2016.

Yllä vasemmalla Nokia Oy:n Båtvikin
juna-asema, oikealla Nokian
edustushuvila Jussarössä. Valokuvat:
Kurt Mobergin kotiarkisto.

Mobergin Nokia Oy:lle suunnittelema "eräkämpä" valmistui Kuusamoon vuonna 1987. Selostuksessa Moberg kuvailee turvekattoista rakennusta "monimuotoisena ja veistoksellisena kelofantasiana". Valokuvat ja piirustukset: Kurt Mobergin kotiarkisto.

MOBERGIN ARVIO URDSGJALLARISTA

Kurt Moberg arvioi haastattelussa 18.5.2016

TF:n osakuntatalon ylivoimaisesti tärkeimmäksi työkseen. Hän ei kuitenkaan halua osakuntataloa määriteltävän betonibrutalismiksi sen betonisuudesta huolimatta; hän kokee termin betonibrutlismi haukkumasanana, jolla kuvaillaan karkeaa työn jälkeä ja suurpiirteisyyttä.

Mobergin näkemys on, että kaikki rakennukseen tehdyt muutokset ovat vieneet sitä huonompaan suuntaan. Moberg arvelee myös, ettei olisi valinnut materiaaliksi betonia, mikäli osakuntataloa suunniteltaessa olisi tiedetty, kuinka betoni ikääntyessään tummentuu. Hänen mielestään rakennus toimii kuitenkin hyvin eikä sitä tule purkaa; pikemminkin tiloille tulisi palauttaa alkuperäisen kaltainen ilme. "Julkisivusta voisi olla mahdollista maalata vaikka osia." Rakennukseen voisi myös tarvittaessa tehdä keittiösiiven puolelle laajennuksia, "kun sille tielle on jo lähdetty".

Ylioppilas- ja osakuntien taloista

Tässä luvussa käsitellään kursorisesti pääkaupunkiseudun ylioppilas- ja osakuntataloja niiden arkkitehtuurin ja käyttötarkoituksen näkökulmasta. Ylioppilas- ja osakuntatalojen arkkitehtuuria koskevaa, laajaa aiempaa tutkimusta ei tiettävästi ole. Päälähteinä on käytetty Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan ja osakuntien internetsivuja.

Jokaisessa Suomen yliopistossa on ylioppilaskunta. Se on yliopistolain ja ylioppilaskunta-asetuksen nojalla säädetty julkisyhteisö, johon kuuluvat kaikki yliopistossa opiskelevat perustutkinto-opiskelijat. (*Wikipedia: Ylioppilaskunta.*)

Osakunnat ovat opiskelijoiden julkisoikeudellisia yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on yliopistolain mukaan tukea ja kehittää jäsentensä henkisiä harrastuksia ja edistää heidän sosiaalisia olojaan. Monet niistä ovat järjestäytyneet maakuntien mukaisesti, esimerkiksi Nylands Nation, Karjalainen osakunta ja Pohjalainen osakunta. Suomen kuudestatoista osakunnasta 15 toimii Helsingin yliopistossa ja yksi, Teknologföreningen, Aalto-yliopistossa. (*Wikipedia: Osakunta.*) Helsingin yliopiston vanhin osakunta on Nylands Nation, joka perustettiin uusmaalaisille opiskelijoille alun perin Turun Akatemiassa vuonna 1643.

1800-luvun Suomessa oli yliopisto vain Helsingissä ja Turussa. Niiden ylioppilas- ja osakunnat alkoivat vuosisadan loppupuolella rakennuttaa toimintoilleen yhdistystaloja, joista monet ovat tul-

leet tunnetuiksi legendaarisina tanssi-, konsertti- ja juhlapaikkoina. Helsingin Vanhalla ylioppilastalolla on ollut alusta asti rooli sekä illanviettojen, tanssiaisten, konserttien ja muiden kulttuuritapahtumien tapahtumapaikkana että poliittisen opiskelijaliikkeen kohtauspaikkana. Vuonna 1968 Vanhalla tapahtui kuuluisa Vanhan valtaus. Pohjalaisten osakuntatalo Ostrobotnia on tunnettu muun muassa siitä, että siellä syntyi Jääkäriliike, ja Hämäläisten talon roolia yhtenä pääkaupungin huvielämän keskuksista jatkaa rockkonserteistaan tunnettu Tavastia-klubi.

Yhdistystalojen suunnittelusta kisattiin usein arkkitehtuurikilpailun kautta. Rakennustaiteellisesti yhdistystalot asettuivat 1950-luvun loppuun asti osaksi oman aikansa ”hyvää arkkitehtuuria”. Niiden arkkitehtuuri heijasti kuitenkin myös muita ajankohtaisia pyrkimyksiä, kuten Nylands Nation muinaispohjoismaisine teemoineen ja Polyteknikkojen talo suomalaiskansallisine teemoineen. Niillä oli merkitystä aikana, jolloin Helsinki oli kieliriitojen ja venäläistämispoliitiikan vaikutusten värittäämä kaupunki Venäjän alaisessa suurruhtinaskunnassa.

Selkeä irtiotto arkkitehtuurin yleisesti hyväksytystä valtavirrasta tapahtui 1960-luvulla, kun kilpailuvoiton veivät Dipoli ja sen ”pikkuveli” Urdsgjallar. Ne nähtiin valmistumisaikanaan jopa osoituksena huonosta mausta – mihin Dipoli toisen suunnittelijansa Reima Pietilän sanojen mukaan tosin pyrkiin. Opiskelijat seisoivat vankasti näiden radikaalien

Vanha ylioppilastalo (1870) Mannerheimintien ja Aleksanterinkadun risteyksessä.

ehdotusten takana, ja muutos voidaan nähdä myös osoituksena sotienjälkeisen sukupolven halusta irrottautua vanhemman polven ajatusmaailmasta.

Tilaohjelmansa puolesta osakunta- ja ylioppilaskuntatalot muistuttivat niitä muuten paljon vaatimattomampia seuraintaloja, joita niitäkin rakennettiin 1800-luvun lopulta alkaen. Näihin yhdistystaloihin sisältyivät tyypillisesti kokoontumis-, harrastus- ja toimistotilat sekä juhlasali, jonka sijaintia markkeerasivat suuret ikkunat julkisivussa. Ylioppilas- ja osakuntataloihin rakennettiin myös liiketiloja ja myöhemmin joskus opiskelija-asuntoja.

Vasemmalta Nylands Nation (1901), Vanha Poli (1903), Uusi ylioppilastalo (1910) ja Ostrobotnia (1912).

ENSIMMÄISET YLIOPPILAS- JA OSAKUNTATALOT

Maan ensimmäinen ylioppilastalo, nykyinen Vanha ylioppilastalo eli ”Vanha”, valmistui Helsinkiin vuonna 1870. Arkkitehti Axel Hampus Dalströmin suunnittelema rakennus sijoitettiin soiselle maaperälle kaupungin silloisen keskustan laidalle, missä ylioppilaiden juhlinta ei aiheuttaisi kaupunkilaisille häiriötä. Nykyisin Vanha ylioppilastalo sijaitsee keskeisesti Aleksanterinkadun ja Mannerheimintien kehityttyä keskustan pääväyläksi.

Vanha ylioppilastalo edustaa aikansa historisovia kertaustyyliä, jotka ammensivat muun muassa renessanssista. Suunnitteluperiaatteisiin kuuluivat esimerkiksi symmetria sekä temppelimäisten pää-

tykolmioiden, koristelistojen ja harkotusten käyttäminen, ja rakennukset oli tapana rapata ja maalata vaaleiksi. Myös ylioppilastalon juhlasalille annettiin arvokkaan koristeellinen, kertaustyylinen ilme.

Ylioppilastalon tilanahtaus ajoi nopeasti osakuntia rakentamaan uusia taloja. Nylands Nationilla oli jo 1870-luvulla toiveena pystyttää oma osakuntatalo monumentaaliselle paikalle ja muinaispohjoismaiseen tyyliin. Ensin osakunta muutti vanhan kruununhakalaisen puutalon ilmeeltään ”muinaispohjoismaiseksi”, mutta julisti sitten osakuntatalosta arkkitehtuurikilpailun, jonka voitti arkkitehti Karl Hård af Segerstadin ehdotus. Osakuntatalo valmistui vuonna 1901 Kasarmitorin yläreunaan. Rakennuksen arkkitehtuurikieltä leimaavat useita

tyylejä yhdistelevä, kansainvälinen historismi sekä skandinaavinen muinaispohjoismaisuus, jolla haluttiin ilmentää osakunnan ideologista, svekomaanista suuntautumista. Kokoussali toteutettiin viikinkiromanttisessa hengessä, muuten sisätiloissa hallitsi pääosin uusgotiikka. Julkisivut verhoiltiin työstämättömällä luonnonkivellä, jota suosittiin ajan kansallisromantiikan ja jugendin sävyttämässä hengessä ja kansainvälisten esikuvien vanavedessä. (Nylands Nation vid Helsingfors Universitet, kotisivu).

Niinpä myös Karjalaisen osakunnan talo (1910), joka rakennettiin Liisankadulle arkkitehti Onni Tarjanteen piirustuksien, sai rouhean graniittiverhoilun, samoin kuin Polyteknikkojen talo Hietalahdessa. Polyteknillisen koulun (vuodesta 1908 korkeakoulu)

opiskelijoille tarkoitetun talon eli Vanhan Polin suunnittelivat arkkitehdit Karl Lindahl ja Valter Thomé, ja se valmistui vuonna 1903 matalien puurakennusten keskelle Lönnrotinkadulle. Kaikkia kolmea vuosisadan alun osakuntataloa leimaavat työstämätömän luonnonkiven lisäksi julkisivujen epäsymmetrinen sommittelu, linnamaisuus ja tornit sekä sisätiloissa viittaukset keskiaikaiseen arkkitehtuuriin. Nämä piirteet olivat tyypillisiä suomalaiselle kansallisromantiikalle ja varhaiselle jugendille.

Sittemmin arkkitehtuurissa mentiin kohti klassisempaa suuntausta, jossa palattiin symmetrian, pilastereiden ja klassisten koristeaiheiden käyttöön. Kiveä käytettiin sileänä ja vain rajatuissa julkisivun osissa, kuten pilastereiden ja kaduntasokerroksen seinien verhoilussa. Tästä esimerkki on Pohjalaisten osakuntien talo Ostrobotnia, joka valmistui vuonna 1912 Etu-Töölöön, entiselle kaalimaalle Kansallismuseon ja Arkadian väliin. Talon suunnitteli kilpailuvoiton pohjalta arkkitehti W. G. Palmqvist.

Samoihin aikoihin valmistui Vanhan ylioppilastalon tuntumaan Uusi ylioppilastalo (1910) helpottamaan sen tilahtautta. Talon A-porras juhlasaleineen ja toimistotiloineen suunniteltiin osakuntien käyttöön ja talo tunnettiin aluksi Osakuntatalona. Muuten rakennus varattiin pääosin liikekäyttöön, mikä oli uutta. Kaupunkikuvallisesti tärkeän, tyyllisesti hillittyä, keskieurooppalaisvaikutteista jugendia edustavan rakennuksen suunnittelivat arkkitehdit Armas Lindgren ja Wivi Lönn.

Hämäläinen osakunta sai oman talon vuonna 1931. Sen piirsi arkkitehti Elias Paalanen nykyisen Urho Kekkosen kadun korkeimpaan kohtaan. Yksinkertaistettua 1920-luvun klassismia edustava rakennus oli kadun ensimmäinen punatiilitalo ja kaikkia muita korkeampi.

Sotien jälkeen ylioppilas- ja osakuntatalojen yhteyteen tuli opiskelija-asuntoja, kuten vuonna 1950 valmistuneeseen Åbo Akademin ylioppilastaloon, Kåreniin (Kåren restaurang ravintola). Opiskelija-asuntola sijoitettiin myös Satakuntalaisen Osakunnan Satakuntataloon, joka valmistui vuonna 1952 Helsingin Kampppiin arkkitehti Einar Teräsvirran kilpailuvoiton pohjalta. Se on ulkoarkkitehtuuriltaan massiivinen, 1950-luvun alun suoraviivaista modernismia heijastava rakennus, jonka sisätilat ovat käsittelyltään pienimittakaavaisemmat ja tilasarjoiltaan rikkaat. 1940–1950-lukujen materiaaliromantiikka näkyy vuolukiviverhouksena, graniittina, marmorimosaiikkina, monenvärisinä tiilinä ja runsaana puunkäyttönä. (ARRAK. Satakuntatalo.)

Vasemmalla Hämäläisten talo (1931), oikealla Satakuntatalo (1952), jonka päädyssä opiskelijabokseja ja pitkällä julkisivulla juhlakerroksen suuret ikkunat. Molemmissa osakuntataloissa ainakin maantasokerros on jo alun perin suunniteltu liikekäyttöön.

Dipoli. Neulanreikäkamerakuva: Pasi Kolhonen, 1991.

1960-LUKU: DIPOLI JA URDSGJALLAR

Otaniemessä tilanne poikkesi kantakaupungista sikäli, että ajatus kampuksen omasta ylioppilaskuntatalosta sisältyi jo Aallon voittoisaan ehdotukseen Otaniemen asemakaavallisesta suunnittelusta (1949). Ajatus toteutui kahtena erillisenä rakennuksena: Dipoli rakennettiin Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnan (TKY) taloksi ja Otaniemen kampuksen klubi- ja juhlataloksi, jonne sijoitettiin ”Vanhan Polin” toiminnot sekä opiskelijaruokala. Urdsgjallar tehtiin pelkästään ruotsinkieliselle osakunnalle, Teknologföreningenille.

1960-luvun alun kilpailuvoittojen pohjalta valmistuneet Dipoli ja Urdsgjallar erosivat otteeltaan edellä esitellyistä ylioppilas- ja osakuntataloista ja tekivät vahvaa pesäeroa aikansa arkkitehtipiireissä hyväksytystä valtavirrasta. Ne kytkeytyvät aikaansa ekspressiiviseen betoniarkkitehtuuriin ja ovat vapaasti seisovia rakennuksia, jotka ovat vuoropuhe- lussa metsämäisen lähiympäristönsä ja sen topografian kanssa.

Dipoli on Suomen ylioppilaskuntataloista arkkitehtuuriteoksena ehkä tunnetuin ja kiistämättä erikoisin, pääosin aikansa arkkitehtuurista jyrkästi poikkeavan, omaperäisen muotokielensä tähden. Urdsgjallar kulki tarkoituksellisesti Dipolin jalanjäljissä, jottei häviäisi sille kiinnostavuudessa.

Vuosina 2016–2017 Dipolia korjattiin ja muutettiin Aalto-yliopiston uudeksi päärakennukseksi.

UUEMMAT YLIOPPILAS- JA OSAKUNTATALOT

Dipolin ja Urdsgjallarín jälkeen pääkaupunkiseudulle on toteutettu kaksi osakunta- tai ylioppilaskuntataloa: Casa Academica ja Domus Gaudium. Ensin mainittu rakennettiin Keski-suomalaiselle ja Eteläsuomalaiselle osakunnalle sekä Hankenin ylioppilaskunnalle Etu-Töölöön. Arkkitehtuuritoimisto Huhtiniemi-Söderholmin suunnittelema, vuosina 1972–1975 rakennettu Casa Academica edustaa teollista rationalismia ja erottuu ympäristöstään kärkevän modernistisena. Sen huomiota herättävin piirre on sisään vedettyä toista kerrosta kiertävä parveke, joka on ripustettu diagonaalisten, punaisten metallitukien varaan. Järjestökäyttöön varatut tilat olivat alun perin huomattavan kokoisia. Esimerkiksi juhlasali käsitti koko talon päädyn. Se oli kolmelta ulkoseinältään lasia, samoin kuin muut järjestökerroksen tilat. Sittemmin sali on jaettu pienemmiksi tiloiksi ja tiloja on vuokrattu ulos. Rakennuksessa on myös useita liiketiloja.

Vuonna 2008 Leppäsuolle valmistui Helsingin yliopiston yliopistokunnan ja Helsingin kaupakorkeakoulun tukisäätön yhteistyönä kolmas ylioppilastalo, Domus Gaudium, jonka suunnitteli Arkkitehtitoimisto Brunow & Maunula. Rakennus käsittää muun muassa HYYn arkiston, kattosaunan sekä opiskelijajärjestöjen kerho- ja kokoustiloja.

Vasemmalta Casa Academica (1974) ja Domus Gaudium (2008).

1960-luvun vapaamuotoinen arkkitehtuuri ja betonirakentaminen Suomessa

Muodonantonsa puolesta TF:n osakuntatalo edustavaa valmistumisaikansa vapaamuotoista arkkitehtuurisuuntausta. Materiaalivalinnoiltaan rakennus taas on malliesimerkki 1960-luvun betonirakennuksesta, jolle tunnusomaista on paljaan betonin käyttäminen.

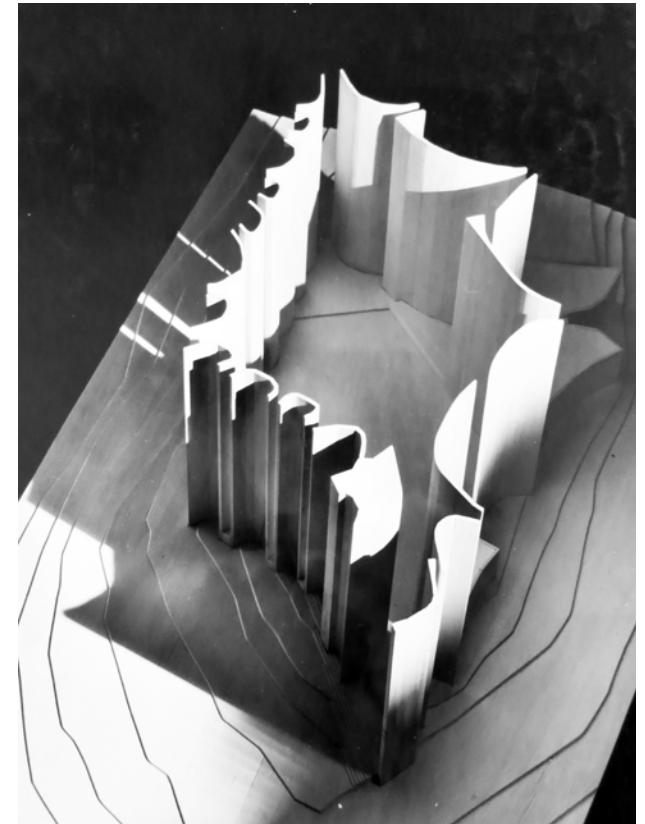
Siitä huolimatta, että monia suomalaisia 1960-luvun vapaamuotoisia rakennuksia pidetään suuressa arvossa ja niitä on esitelty useissa julkaisuissa, tätä arkkitehtuurin suuntausta on tutkittu huomattavan vähän.¹ Tämä luku perustuu pääasiassa Reima Pietilän tuotantoon perehtyneen arkkitehti Kristo Vesikansan kirjoituksiin.

Vapaamuotoisia rakennuksia 1960-luvulla suunnitelleet suomalaiset arkkitehdit eivät muodosta yhtenäistä ryhmää. Ilmiön taustalla ei myöskään ole erityistä oppia tai julistusta. Se ei perustu yhtenevään suunnittelumetodiin, vaan kukin arkkitehti on toteuttanut rakennuksia omista lähtökohdistaan. Tästä syystä vapaamuotoista arkkitehtuuria edustavat rakennukset eivät myöskään muodoiltaan ole toistensa kaltaisia. Yhdistävänä tekijänä on kuitenkin suunnittelijoiden ennakkoluuloton suhtautuminen kuhunkin tehtävänantoon.

¹ Esimerkiksi termi *vapaamuotoinen arkkitehtuuri* ei ole vakiintunut käsite kuvaamaan ilmiötä.

Arkkitehtuurin vapaamuotoinen, ekspressiivinen ilmaisu nousi kansainväliseksi ilmiöksi 1950-luvun puolivälissä. Erityisesti Le Corbusier'n, Frank Lloyd Wrightin, Eero Saarisen ja Oscar Niemeyerin veistokselliset rakennukset herättivät kiinnostusta niin ammattipiireissä kuin lehdistössäkin. Maamme tunnetuimpia ekspressiivisen arkkitehtuurin edustajia ovat olleet muun muassa Reima ja Raili Pietilä, Timo ja Tuomo Suomalainen sekä Timo Penttilä, jotka Vesikansa näkee kansainvälisten esikuvien lisäksi myös Alvar Aallon modernismikäsitteen seuraajina.

Aallon veistoksellisimpien rakennusten, esimerkiksi Helsingin Kulttuuritalon (1958) ja Vuoksenniskan kirkon (1958) sekä arkkitehti Viljo Revelin toimiston dynaamisten töiden, kuten Toronton kaupungintalon (1965), voidaan nähdä innostaneen nuorempaa arkkitehtipolvea käyttämään yhä rohkeampia muotoja. Vapaamuotoisen arkkitehtuurin läpimurto tapahtui Suomessa erityisesti 1950-luvun lopun kirkkokilpailuissa, joissa Pietilöiden sukupolven arkkitehdit alkoivat voittaa palkintoja veistoksellisilla ehdotuksilla. Merkittävimpiä tämän ajan suunnitelmia on Toivo Korhosen ja Jaakko Laapotin suunnittelema Lauritsalan kirkko (valm. 1969). Sen suunnittelusta käytiin arkkitehtuurikilpailu vuonna 1958, ja tuomaristossa oli Reima Pietilä, joka voitti seuravana vuonna Kalevan kirkon (valm. 1966) kilpailun. Pietilä tunnetaan myös aktiivisena arkkitehtuuriteoreetikkona ja kirjoittajana.

Reima Pietilän suunnitteleman Kalevan kirkon pienoismalli. Alhaalta ylös jatkuvien betoniosien ja ikkunakenttien vaihtelu on tyypillistä myös Urdsgjallarille. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Pietinen.

Veistoksellisen muodon lisäksi TF:n osakunta-rakennukselle luonteenomainen piirre ovat massiiviset, puhtaaksivaletut betonirakenteet. Samanlainen materiaalinkäyttö on tunnusomaista monille muille 1960-luvulla valmistuneille, vapaamuotoisille rakennuksille. Uudet rakennejärjestelmät, kuten betonikuori- ja riippurakenteet toimivat usein lähtökohtina suunnitelmille. Puhtaaksivalettua betonia on käytetty esimerkiksi Raili ja Reima Pietilän suunnittelemassa Dipolissa (1966), Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelemassa Temppeliaukion kirkossa (1969), Timo Penttilän suunnittelemassa Ratinan stadionissa (1965) sekä Jaakko Kontion ja Kalle Räiken suunnittelemassa Helsingin jäähallissa (1966). Paljaiden betonitekstuuriin käyttö kytkee nämä rakennukset kansainväliseen *betonibrutalisti-*seen suuntaukseen, joka alkoi levitä myös Suomeen 1950-luvun lopulla. Esikuvina pidettiin erityisesti Le Corbusier'n ja Louis Kahnin monumentaalisia betoni- ja tiilirakennuksia. Betonibrutalismin ei vedonnut ainoastaan vapaamuotoista arkkitehtuuria tekeviin suunnittelijoihin vaan innoitti myös konstruktivistisia ja ankan suorakulmaisia rakennuksia suunnitelleita arkkitehteja, kuten Aarno Ruusuvuorta, Pekka Pitkästä ja Osmo Lappoa.² (Vesikansa 2012, 2; Vesikansa & ALA 2015, 105–107.)

2 Haastattelussa arkkitehti Kurt Moberg toivoi, ettei Urdsgjallaria määriteltäisi betonibrutalismiksi. Hän kokee termin haukkumasanana, jolla kuvaillaan huolimattomaa työn jälkeä ja suunnittelun suurpiirteisyyttä. TF:n rakennus sen sijaan on huolella suunniteltu ja mittatarkasti rakennettu betonirakennus. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.)

Aarno Ruusuvuoren
suunnittelema
Tapiolan kirkko on esimerkki
1960-luvun konstruktivistisesta
betoniarkkitehtuurista.
Kuva: Arkkitehtuurimuseo /
Pietinen.

Näkemyseroja 1960-luvulla

1960-luvulla suomalainen arkkitehtuurikenttä jakautui kahteen vastakkaiseen leiriin. Toisen puolen keulakuvana voisi pitää Alvar Aaltoa, joka oli viimeistään 1950-luvun aikana noussut varsin dominoivaan asemaan.³ Aallon valta-aseman vastavoima löytyi 1960-luvulle tultaessa Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolta, jossa erityisesti professorit Aulis Blomstedt ja Aarno Ruusuvuori puhuivat rationalismin, konstruktivismin ja minimalismin puolesta. Aktiivisia keskusteluja käytiin koulun lisäksi myös vuonna 1956 perustetun Suomen Rakennustaiteen museon tiloissa niin kutsutussa ”perjantaikerhossa”, jossa vaikuttivat erityisesti nuoret arkkitehdit Juhani Pallasmaa ja Kirmo Mikkola.

Merkittävä osatekijä suomalaisen konstruktivismin ja rationalismin synnyssä oli vallitsevan modernismikäsityksen ja etenkin Alvar Aallon myöhäiskauden arkkitehtuurin vastustaminen. Aallon lisäksi konstruktivistit paheksuivat myös Pietilöiden ekspressiivistä arkkitehtuurityyliä. Varsinkin Dipolia arvosteltiin ankarasti. Saman tuomion sai myös Temppeliaukion kirkko ja Timo Penttilän suunnittelema Helsingin kaupunginteatteri (1967). Niitä arvosteltiin siitä, että ne eivät ottaneet huomioon nopeasti kehittyvän ja kaupungistuvan Suomen rakentamisen realiteetteja vaan keskittyivät itseilmaisuuun konkreettisten ongelmien ratkaisemisen

³ Esimerkiksi vuosina 1943–1958 Alvar Aalto toimi Arkkitehtiliiton puheenjohtajana ja vuonna 1955 hänet nimitettiin akateemikoksi. Samaan aikaan Aallon toimisto toteutti toinen toistaan huomattavampia töitä, joiden muotokieli sai yhä persoonallisempia sävyjä.

sijaan. Arkkitehdit puolustautuivat korostamalla yksilöllisyyden merkitystä demokraattisessa yhteiskunnassa ja esittivät työnsä teknologisoituvan kulttuurin vastavoimana. Niin tai näin, vapaata arkkitehtuuri-ilmaisua kannattavat suunnittelijat jäivät 1960-luvun kuluessa marginaaliin. Aallon töitä lukuun ottamatta esimerkiksi *Arkkitehti*-lehdessä julkaistiin 1960-luvun lopulla pääsääntöisesti vain konstruktivistista suuntausta edustavia rakennuksia eivätkä esimerkiksi Pietilät saaneet moneen vuoteen toimeksiantoja Suomesta. Saman kohtalon koki Kurt Moberg Urdsgjallarin valmistumisen jälkeen (ks. sivu 14). (Vesikansa 2012, 2; Mikkola, J. 2003, 21, 24, 30, 32; Mikkola, K. 1981, 8; Koho 1994, 5, 8–10, 20, 30, 33; Moberg 2016, suullinen tiedonanto.)

Suomessa vapaamuotoisen arkkitehtuurin kukoistuskausi jäi kohtalaisen lyhyeksi. Suurin osa huomattavista ekspressiivististä rakennuksista sai alkunsa 1950–1960-lukujen vaihteessa, ja monet niistä valmistuivat vasta 1960-luvun lopulla. 1960-luvun aikana kulttuurinen ilmapiiri kääntyi suosimaan konstruktivistista tyyliä. Tämä liittyi myös rakennusalan nopeaan teollistumiseen. Alettiin suosia yleispäteviä, monistettavia ja helposti muunneltavia rakennusratkaisuja. Tässä mielessä vapaamuotoiset rakennukset eivät enää tuntuneet vastaavan aikakauden tarpeisiin. Yksittäisiä vapaamuotoisia rakennuksia valmistui kuitenkin aina 1970-luvun puoliväliin saakka. (Vesikansa & ALA 2015, 107.)

Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelemaa Temppeliaukion kirkko sai osansa konstruktivistien arvostelusta 1960-luvun lopulla. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Leppälä.

TF halusi tehdä Raili ja Reima Pietilän suunnittelemaalle Dipolille ”kilpailukykyisen” vastinparin. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Martti I. Jaatinen.

Mieltymys pinnoittamattomaan betoniin oli yksi harvoja 1960-luvun konstruktivisteja ja vapaa-
muotoista ilmaisua kannattavia arkkitehtejä yhdis-
täviä asioita. Plastinen ja veistoksellinen betonin
käyttö kuitenkin hiipui samaa tahtia ekspressiivisen
arkkitehtuurin suosion laskiessa. Sen sijaan kon-
struktivistien keskeisiin tavoitteisiin kuului yhteis-
työ rakennusteollisuuden kanssa, ja teollisuuden
tarpeisiin betonibrutalismin sopi erinomaisesti.
Konstruktivistit pyrkivät alusta asti kehittämään
parempia vaihtoehtoja teolliselle rakentamiselle
mutta joutuivat lopulta pettymään, sillä rakentajien
ja suunnittelijoiden välille ei syntynytäkään sellaista
luottamusta, jota tuloksekas yhteistyö olisi edellyt-
tänyt. Arkkitehti Kirmo Mikkola summaa tilanteen
vuoden 1981 *Muoto ja rakenne* -näyttelyn luettelossa
seuraavasti: *"Arkkitehtien optimismi on osoittautunut
katteettomaksi, yhteiskunta on luovuttanut vastuun
asuinympäristöstä suurten rakennusyritysten teknikoille
ja ekonomisteille. Teknokratian ankea harmaus lepää
kaiken yllä."* (Mikkola K. 1981, 8–9, 11.)

Paljas betonipinta arkkitehtuurin keinona on
elementtirakentamisen ja 1970-luvun betonilähiöi-
den myötä saanut ehkä kohtuuttomankin huonon
maineen. Samalla betonibrutalismin käsitteestä on
tullut lähinnä haukkumasana. Tämä vähättely vaivaa
osaltaan myös Urdsgjallar-rakennusta.

Urdsgjallar ja Dipoli valmistuivat samaan aikaan. Taustalla Alvar Aallon suunnittelema urheiluhalli vuodelta 1952.
Ilmakuva *Arkkitehti*-lehdestä 9/1967 – Martti I. Jaatinen.

Otaniemen kaavallinen kehitys ja Urdsgjallar osana kampusaluetta

Tämä luku perustuu suurimmaksi osaksi *Otaniemen keskeisen kampusalueen kulttuuriympäristöselvitykseen* (Livady 2014), joka valaisee osaltaan myös TF:n osakuntatalon sijoittamista nykyiselle paikalleen.

Teknillinen korkeakoulu (TKK) siirrettiin toisen maailmansodan jälkeen urbaanista ympäristöstä Helsingin Hietalahdesta Espoon Otaniemen vanhaan kartanoympäristöön. Taustalla olivat korkeakoulun kasvaneet tilantarpeet ja valtion vuonna 1942 perustaman tieteellisen tutkimuslaitoksen eli sittemmin VTT:n tilantarpeet mutta myös halu sijoittaa korkeakoulu ajan kaupunkisuunnitteluhanteiden mukaisesti luonnonläheisempään ympäristöön. Valtio hankki Otaniemestä maata omistukseensa, ja sitä hallinnoimaan perustettiin Otaniemen hoitokunta.

Alueen asemakaavallisesta suunnittelusta julistettiin vuonna 1949 aatekilpailu, jonka voitti Aino ja Alvar Aallon laatima ehdotus ”Ave Alma Mater – morituri te salutant”. Aallon toimisto jatkoi Otaniemen valtionalueen käyttösuunnitelman ja asemakaavaehdotuksen työstämistä aina 1960-luvun lopulle saakka.

Ilmakuva Otaniemen alueesta vuodelta 1956. Kuvassa erottuvat selkeästi vuoden 1952 olympialaisia varten rakennetut urheilukenttä, urheiluhalli ja vaaleina noppina Teekkarikylän ensimmäiset rakennukset. Otakaari näkyy valkeana juovana metsän keskellä. Urdsgjallar on merkitty kuvaan punaisena sille paikalle, johon se on piirretty vuoden 1963 käyttösuunnitelmassa. Ortoilmakuva: Maanmittauslaitos. Kuvankäsittely: Livady.

Aaltojen ehdotuksen keskeisiä lähtökohtia oli ottaa olemassa oleva maisema huomioon rakennusten sijoittelussa. Kilpailulautakunta kiittikin ehdotusta Otaniemen luonnonkauneuden säilyttämisestä. Toiminnallisesti jako oli selkeä: Otaniemen itä- ja pohjoisosan metsäalueille sijoituivat asuin-, vapaa-ajan- ja yhdistystoiminnot, kuten ylioppilaskunnan ”yhdistystalo”, kun taas laitosrakennukset sijoituivat alueen länsi- ja eteläosiin. TKK:n päärakennus ehdotettiin sijoitettavaksi Otaniemen kartanon paikalle loivalle mäelle kartanoaikaisen peltoaukean reunalle. Vanhat viljelysaukeat jäivät ehdotuksessa pääosin avoimiksi tiloiksi. Metsänreunaan yhdistystalon länsipuolelle oli hahmoteltu tie, nykyinen Otakaari, jonka lenkki sitoi yhteen TKK:n, VTT:n ja opiskelijakylän alueet.

Tämä jakautuminen toiminnallisesti eriluonteisiin osiin toteutui pääpiirteissään, ja se on alueella edelleen hahmotettavissa. Aallon suunnitteleamalla päärakennuksella ja kirjastolla avoimine kampusnurmineen on tärkeä rooli alueen sydämenä. Entisille metsä- ja peltoalueille hajautetut osastot ja laboratoriot muodostavat kampusalueelle ”satelliitteja”. Asuminen sekä vapaa-ajan ja palvelutoiminnot, TF:n osakuntatalo mukaan lukien, sijaitsevat omina kokonaisuuksinaan pääosin kartanoaikaisilla metsäalueilla.

Rakentaminen käynnistyi varsinaisesti 1950-luvun alussa. Vuoden 1952 olympialaisiin saatiin valmiiksi Aallon suunnittelema urheiluhalli ja sen pohjoispuolelle niin kutsutun Teekkarikylän alueelle opiskelija-asuntoloita sekä ravintola Servin mökki, joiden suunnittelusta vastasivat arkkitehdit Heikki ja Kaija Sirén. Samalla vuosikymmenellä valmistui myös Sirénien piirtämä Otaniemen kappeli. ”Yhdistystalolle” eli oppilaskuntien talolle ehdotetusta paikasta etelään valmistui vuonna 1961 pankkitalo ja pohjoiseen vuonna 1964 Teekkarikylän kesähotelli. Molemmat oli suunniteltu Aallon toimistossa. Varsinainen laitosrakentaminen alkoi varojen puutteen vuoksi hitaasti ja pisteittäisesti. TKK:n päärakennus saatiin käyttöön vasta vuonna 1964.

Lähes yksinomaiseksi julkisivumateriaaliksi Otaniemessä vakiintui paikalla muurattu punatiili, joka liittyy Aallon innostumiseen Yhdysvaltain MIT:n kampuksen punatiilisestä ilmeestä 1940-luvun alussa. Rakennusosiin käytettiin kuparia ja graniittia, puuikkunat maalattiin tummasävyisiksi. Punatiilisyydestä ovat sittemmin poikenneet vain harvat rakennukset. Tällaisia olivat 1960-luvun loppuun mennessä urheiluhalli sekä pankkirakennus ja liikekeskus, joiden ulkoväri on vaalea, kivi- ja kuparipintainen Dipoli sekä betoninen Urdsgjallar, joka kuitenkin kilpailuvaiheessa esitettiin toteutettavaksi tiilisenä.

TKK:n päärakennuksen työmaan käynnistyttyä kävi ajankohtaiseksi siirtää TKY:n ylioppilaskunnan ja TF:n tilat Helsingin keskustasta Otaniemeen. Ajatuksena oli rakentaa niille yhteinen yhdistystalo. Sitä oli Aallon käyttösuunnitelmissa hahmoteltu epäsymmetriseksi, U-malliseksi rakennukseksi, jonka piha avautuisi länteen kohti alemmas peltoaukealle suunniteltua juhlaakennusta ja TKK:n päärakennusta. Vuonna 1960 TF kuitenkin irtautui yhteisen ylioppilaskuntatalon hankkeesta rakentaakseen oman talonsa. TF:n De Äldres Rådin puheenjohtaja Wilhelm Wahlforss onnistui varaamaan tarkoitukseen tontin nykyisen kemian laitoksen paikalta, mutta lopulta päädyttiin yhdistystalolle varatun tontin pohjoispuolelle olleeseen tonttiin, jonka Otaniemen hoitokunta oli tarjoutunut vuokraamaan. 50 vuoden vuokrasopimuksessa, joka solmittiin 21.3.1963, tontille sallittiin ainoastaan yleishyödyllisen rakennuksen, nationshusin rakentaminen. (Teknologföreningen 1872–1997 1997, 141–142, 180–181; Vesikansa & ALA 2015, 12–13; Vesikansa 2014, 420).

Dipoli ja Urdsgjallar, joka on tässä korostettu punaisella, on ensi kertaa hahmoteltu tunnistettavassa muodossa paikoilleen Otaniemen valtionalueen käyttösuunnitelmassa, jonka täytynee olla aikaisintaan vuodelta 1963. Kuvassa ote käyttösuunnitelmasta. Piirustus: Alvar Aalto -museo. Kuvankäsittely: Livady.

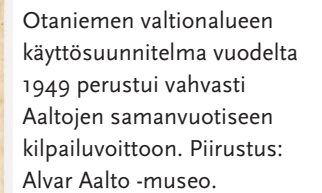
Dipoli ja TF:n osakuntatalo on piirretty ensi kertaa paikoilleen vain hieman toteutuneesta poikkeavassa muodossa Otaniemen valtionalueen käyttösuunnitelmassa, joka lienee vuodelta 1963. Dipoli toteutettiin siis paikalle, jota Aalto oli alusta alkaen ajatellut yhdistystalolle ja Urdsgjallar sen pohjoispuolelle.

Otaniemen asemakaavaa sen sijaan saatiin odottaa. Sitä työstettiin Aallon toimistossa 1960-luvun lopulle saakka, minkä jälkeenkin Aallolta saatettiin kysyä näkemystä alueen rakentamista koskevista kysymyksistä. Asemakaavan puuttuessa Otaniemeä rakennettiin 1970-luvun lopulle asti vahvistamattoman asemakaavan ja alueen käyttösuunnitelman pohjalta. Vuonna 1976 Otaniemen hoitokunta ja Espoon kaupunki käynnistivät uuden Otaniemen asemakaavojen laatimisen mutta pienempinä osa-alueina. TF:n osakuntataloa koskeva asemakaava, joka käsittää myös osan Otakaarta sekä Otarannan, vahvistettiin 9.11.1978. Sen mukaan kortteli on varattu yksinomaan viihde- ja ravitsemustarkoituksia palvelevalle rakentamiselle.

Dipolille ja Urdsgjallarille määritellyistä tonteista todettiin kesällä 1988 ”yleiseksi hämmästykseksi”, etteivät niiden rajat osuneet yhteen. Tonttijako

oli tehtävä uudelleen ja vuokrasopimus samalla uusittava. TF harkitsi vaihtoehtoina tonttinsa ostamista tai entiseen tapaan vuokraamista. Molemmissa tapauksissa TF piti tärkeänä, että tontilla voisi harjoittaa liiketoimintaa, mitä vuoden 1978 asemakaava ei salli. TF halusi myös jopa kaksinkertaistaa tontin rakennusoikeuden. Suunnitelmista ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen tontin omistajan eli valtion kanssa. Tonttikysymykseen palattiin vuonna 1992, kun tontinvuokrasopimusta ulotettiin 1.1.2013 asti ja muutettiin vastaamaan uudessa asemakaavassa vahvistettuja tontinrajoja. (Teknologföreningen 1872–1997 1997, 180–182.)

Kesäkuun 10. päivänä 2006 Teknologföreningen osti Urdsgjallarin 6157 m²:n tontin Kapi-teeli Oyj:ltä, joka oli samana vuonna toimintansa lopettanut Suomen valtion omistama kiinteistösi-joitusyhtiö.

RAKENNUSHISTORIA

Kurt Mobergin ensimmäinen
luonnos kilpailua varten.
Kuva: *Teknologforum* 6/1963.

Tässä luvussa käydään läpi Urdsgjallarin suunnittelu-, rakentamis- ja muutoshistoria. TF:n osakuntatalon suunnittelusta julistettiin arkkitehtuurikilpailu vuonna 1962. Seuraavana vuonna ratkenneen kilpailun voitti Kurt ja Thua Mobergin ehdotus ja rakennus päätettiin toteuttaa sen pohjalta. Osakuntarakennuksen suunnitteluratkaisut ja tilarakenne käydään läpi tässä luvussa. Osakuntataloa rakennettiin kevästä 1965 vuoden 1966 kesään. Valokuvaaja Simo Rista pääsi kuvaamaan vasta valmistuneen rakennuksen tuoreeltaan. Tässä luvussa esitellään Ristan Arkkitehti-lehdessäkin julkaistu, vaikuttava kuvasarja. Rakennushistoria-luvun lopussa esitellään rakennuksen muutosvaiheet, joista tärkeimmät ovat vuoden 1991 keittiölaajennus ja vuonna 1999 tehty ilmanvaihtoremontti.

Arkkitehtuurikilpailu 1963

"Oli arkkitehdin kannalta ihmeellinen tilanne, kun oli Aaltoa ja muita [tärkeitä arkkitehteja] naapureina. Dipolilla oli jo ennen toteutumistaan revoluutiomainen. Muotorikkauden puolesta jopa Alvarikin jäi siinä kakkoseksi. Kyllä siinä vähän vapisi, kun samalla oli ihan selkeänä kuviona ja TF:n toivomuksena, että rakennus olisi täysin kilpailukykyinen Dipolin kanssa."

Kurt Moberg toukokuussa 2016.

Syksyllä 1959 TKY:n hallituksen nimeämässä komiteassa alettiin suunnitella Otaniemeen rakennettavaa ylioppilaskuntataloa, josta käytettiin työnimeä *Dipoli*. Rakennuksen tilaohjelmassa TF:lle oli varattu kokonainen siipi omalla sisäänkäynnillään. Yleistä arkkitehtuurikilpailua ryhdyttiin suunnittelemaan yhteistyössä Suomen Arkkitehtiliiton kanssa keväällä 1960, mutta TF ilmoittikin yllättäen irtautuvansa hankkeesta ja rakentavansa oman osakuntatalon.

Kauppaneuvos Wilhelm Wahlfors oli tarjoutunut lahjoittamaan TF:n osakuntataloa varten tontin Otaniemen länsiosasta. TKY:n hallituksessa oltiin huolissaan kahden erillisen rakennuksen kohoavista kustannuksista ja pidettiin tärkeänä, että ainakin rahoitus järjestettäisiin yhteisesti. Kun Otaniemen hoitokunta tarjoutui vuokraamaan TF:lle tontin Dipolille varatun tontin pohjoispuolelta, osakuntatalo päädyttiin lopulta rakentamaan Dipolin välittömään läheisyyteen. Yhteisestä arkkitehtuurikilpailusta ei kuitenkaan päästy sopimukseen. (Vesikansa & ALA 2015, 12–13; Vesikansa 2014, 420.)

Osakuntatalosta julistettiin elokuussa 1962 arkkitehtuurikilpailu, joka oli avoin TF:n silloisille ja entisille jäsenille. Palkintolautakunnan puheenjohtajana toimi professori P.-H. Sahlberg ja sihteerinä Torolf Laxén. Arkkitehtiliiton edustajaksi nimettiin Reima Pietilä, joka oli tuolloin jo valittu Dipolin suunnittelijaksi. (Kilpailuohjelma 1963, 1.)

Kilpailuohjelmassa rakennusta luonnehdittiin jäsenistön vapaa-ajan sekä kerhotoiminnan keskuksiksi, jonka tulisi tarjota myös kattavat ravintolapalvelut. Varsinaisen ruoanvalmistuksen oli kuitenkin tarkoitus tapahtua Dipolin keittiössä, minkä vuoksi kilpailulautakunta suositti rakennusten välille tunneliyhteyttä. Aterioiden jakeluun tarkoitetun keittiön ja ravintolasalin lisäksi osakuntatalossa tuli olla muun muassa baari- ja kerhotilat, niistä selvästi erillinen olutkellari sekä vahtimestarin asunto. (Kilpailuohjelma 1963, 3–4.)

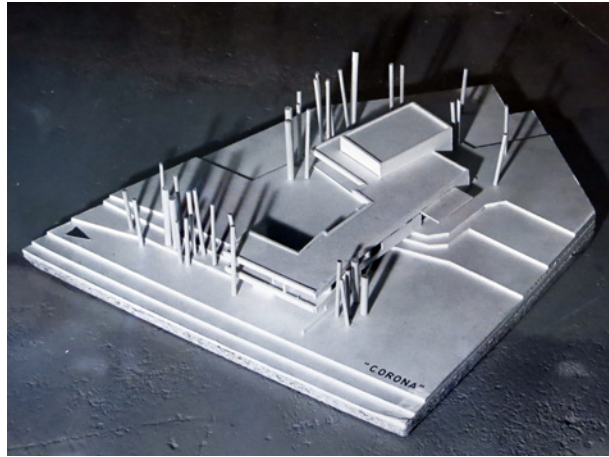
Ensimmäinen palkinto, Kurt ja Thua Moberg, "Bacci tempus". Pienoismallikuva: Arkkitehtuurimuseo.

Kilpailuehdotuksia saapui 23 kappaletta, ja lautakunta katsoi niiden tason olevan korkea. Kilpailuohjelmassa oli esitetty, että rakennuksen tulisi olla arkkitehtonisesti itsenäinen kokonaisuus, ilmentää teekkarihenkeä ja sopia hyvin Dipoliin sekä Otanien muuhun rakennuskantaan. Tämän vaatimuksen täyttymiselle asetettiin kilpailun arvostelussa erityistä painoarvoa. Arvostelupöytäkirjassa todettiin myös, että lautakunta oli pitänyt intiimiä tunnelmaa tärkeämpänä kuin monumentaalista vaikutelmaa.

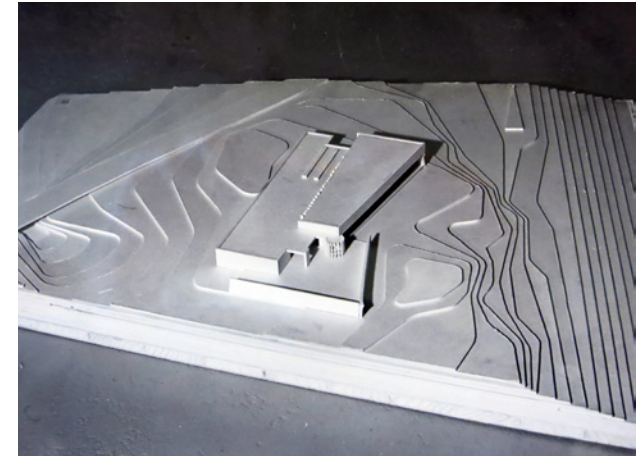
Ensimmäisen sijan kilpailussa vei Kurt ja Thua Mobergin ehdotus "Bacci Tempus". Se sai kiitosta kiinnostavista, vaihtelevista ja hyvin valaistuista tiloista, joiden väliset yhteydet toimivat hyvin niin juhla- kuin arkikäytössäkkin. Lisäksi rakennuksen muodon ja sijoittelun todettiin kytkevän sen Dipolin kanssa osaksi samaa kokonaisuutta. (Arvostelupöytäkirja 1963.)

Rakennuksen nimestä järjestetyn kilpailun voitti Gustaf Rönnholmin ehdotus Urdsgjallar, joka viittaa skandinaavisessa mytologiassa esiintyvään juomasarveen (Diehl 1997, 148).

Toiseksi tuli Klas Alanderin ehdotus "Corona". Kolmannen sijan sai ehdotus "Över gården tar man vägen...", jonka takana olivat Kurt Simberg, Karl-Erik Hagner, Karin Frenckell ja Maire Roos. Lisäksi lunastettiin ehdotukset Bengt Lundstenilta ja Kristian Gullichsenilta. (Arvostelupöytäkirja 1963.)

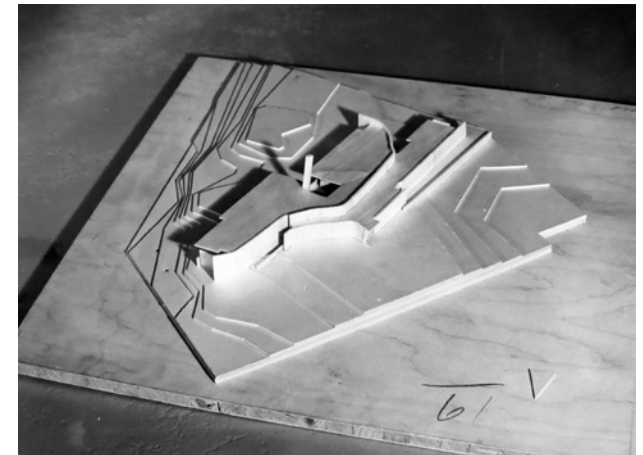
Toinen palkinto, Klas Alander, "Corona".

Kolmas palkinto, Simberg, Hagner, Frenckell ja Roos, "Över gården tar man vägen".

Ensimmäinen lunastus, Bengt Lundsten, "Archibald".

Toinen lunastus, Kristian Gullichsen, "Full hand".
Sivun pienoismallikuvat: Arkkitehtuurimuseo.

”Bacci Tempus” – voittanut kilpailuehdotus

Kilpailuselostus

Kuten mainittua, TF:n osakuntarakennuksesta järjestetyn arkkitehtuurikilpailun voittivat Kurt ja Thua Moberg nimimerkillä ”Bacci Tempus” – *Bacchuksen aika*. Arkkitehdit kuvailevat kilpailuehdotustaan modernilla runolla: *”Projektet är en korsning mellan ett dryckeshorn, en gata ’Vägen genom Vinland’, ett hedniskt tempel och en palissad (utåt). Denna urkraftmiljö skulle motverka Dipolis våldsamma överlägsenhet i massa och formriktighet. Bärande tegelmurar. Träbjälklag. Klinkergolv.”*¹ (Sahlberg 1963, 154.) Lyhyestä kilpailuselostuksesta huokuu mielentila viikinkimystiikkaan: myyttisiin maihin, pakanallisuuteen, juomasarviin ja linnoitusrakenteisiin. Selostus luo muutamalla vedolla vahvan mielikuvan alkuvoimaisesta rakennuksesta, joka ikään kuin jatkaa ikiaikaista perinnettä. Toisaalta tekstissä otetaan myös kantaa suunnitteluvaiheessa olleesta Dipolista käytyyn ajankohtaiseen keskusteluun (Vesikansa & ALA 2015, 16–39). Moberg esittää TF:n rakennuksen vastavoimana Dipolin arkkitehtuurin monimutkaisuudelle.

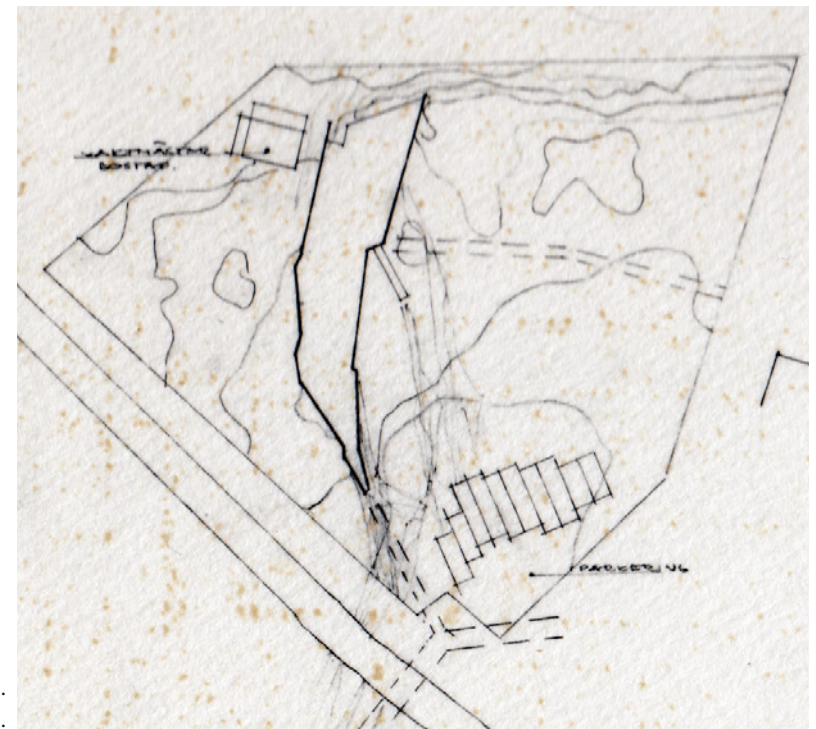
¹ ”Projektet är en korsning mellan juomasarvea, katuä ’Tie Vinlandin läpi’, pakanallista temppeä ja paaluvarustusta (ulospäin). Tämä alkuvoimainen ympäristö toimii vastapainona Dipolin hurjalle massalle ja monimuotoisuudelle. Kantavat tiilimuurit. Puupalkisto. Laattalattia.” (Suomennot Livady.) Huom! Vinland oli Grönlannista saapuneiden viikinkien antama nimi jollekin Pohjois-Amerikan alueelle, joka todennäköisimmin on sijainnut Kanadan itäosassa (Wikipedia, Vinland 2016).

Asemapiirustus

Lähes kaikki osakuntarakennukselle luonteenomaiset elementit ovat nähtävissä jo kilpailuehdotuksessa. Toteutunut rakennus vastaa pitkälti siinä esitettyjä suunnitelmia. Kilpailuehdotuksen asemapiirustuksissa Urdsgjallar kuitenkin sijoittuu tontille erilaisessa kulmassa kuin toteutunut rakennus, joka on enemmän Otakaaren suuntainen.

Kilpailussa esitetyn ”juomasarven” kaari ikään kuin kiertää Dipolia ja sen kärki suuntautuu nykyistä dramaattisemmin tielle päin.

Kilpailussa esitetty vahtimestarin asunto jäi rakentamatta ja toteutuspiirustuksissa parkkipaikka siirtyi rakennuksen toiselle puolelle.

Kilpailuehdotuksen asemapiirustus.
Piirustus: Arkkitehtuurimuseo.

Julkisivut, leikkaukset ja pienoismalli

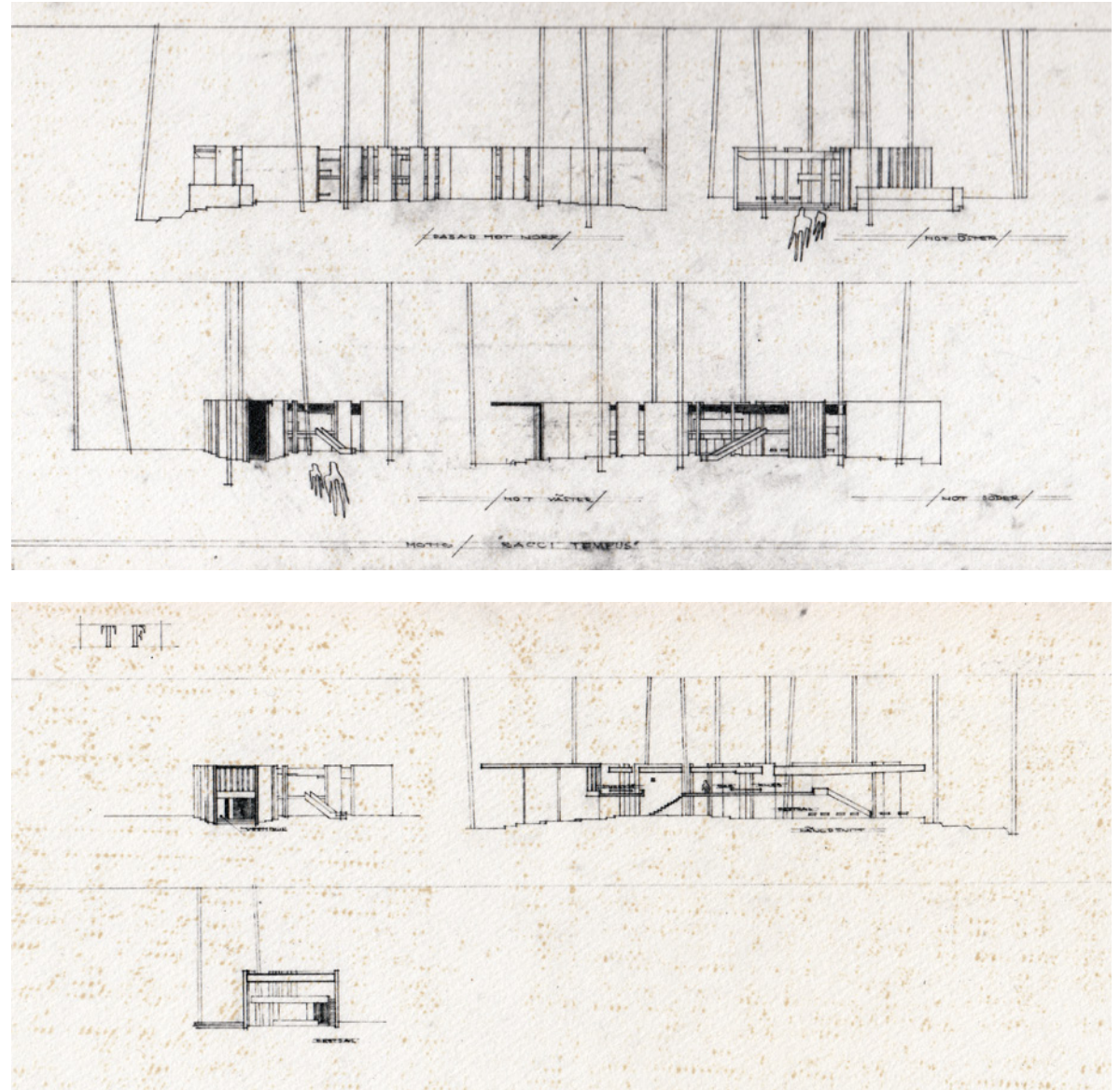
Ulkoseinien sijainti ja aukotus on lähestulkoon ratkaistu jo kilpailuehdotuksessa. Viivapiirustuksina esitetyistä julkisivusuunnitelmissa rakennus on toteutunutta matalampi ja avoimempi. Ikkunaken-
tät on esitetty luonnosmaisesti ja lasiosat ulottuvat lattiasta kattoon. Itäjulkisivu on muuttunut eniten lopullisissa suunnitelmissa. Kilpailuehdotukses-
sa juhlasalin (1.3) takaseinä on ajateltu kokonaan lasiseksi, toteutuessaan siitä tuli lähes umpinainen betonimuuri. Kilpailuvaiheen leikkauspiirustuksissa on esitetty vain maanpäälliset kerrokset, kellaria ei ole esitetty.

Arkkitehtuurimuseon kuva-arkistossa on myös valokuva kilpailuvaiheen pienoismallista. Se eroaa myöhemmistä rakennuksesta tehdyistä pienoismal-
leista lähinnä siinä, että kaksi suurta kattoikkunaa jakavat rakennusmassan visuaalisesti kolmeen osaan. Suuret kattoikkunat jatkuvat saman levyysi-
nä aukkoina myös julkisivuissa.

Kilpailuehdotuksen julkisivut ja leikkaukset.

Pienoismallikuva sivulla 33.

Piirustukset: Arkkitehtuurimuseo.

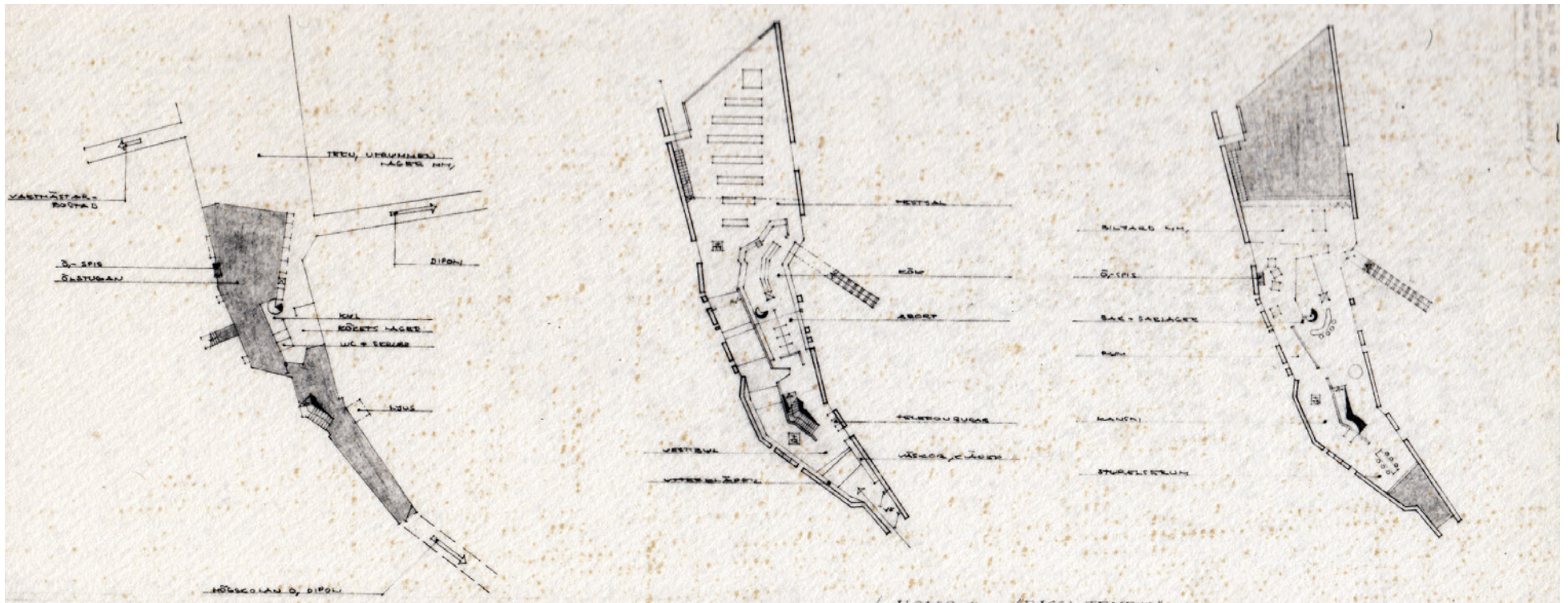
Pohjapiirustukset

Myös kilpailuehdotuksen tilaryhmittely toteutui suurelta osin. Kaikki TF-rakennuksen tunnusomaiset piirteet ovat nähtävissä jo kilpailuvaiheessa. Sisään tullaan korkean ja kapean aulatilän (1.1) kautta. Juhlasaliin (1.3) kuljetaan loivina porrastuksina nousevan ja laskevan katumaisen tilän (*gatan*) (1.2) kautta. Toinen kerros on ensimmäistä lyhyempi ja tekee parvimaisen vaikutelman. Toteutuneessa muodossaan toinen kerros on suljetumpi ja siellä on kilpailuehdotusta enemmän väliseiniä. Toiseen

kerrokseen ulkoa on suora käynti niin kutsuttuja kanalanportaita (*hönstrappan*) pitkin. Kerrosten väliset portaat kulkevat kilpailusuunnitelmissa eri suuntaan kuin valmiissa rakennuksessa. Piirustusten mukaan voidaan myös olettaa, että on tavoiteltu jonkinlaista veistoksellista porrasmuotoa. Tämä on kuitenkin jäänyt suunnitelmissa idean asteelle.

Suurimmat muutokset pohjapiirustuksiin on tehty kellarikerroksessa. Kilpailussa ehdotettu

kellaritila on hyvin luonnosmainen ja kapea. Olutkellari on sijoitettu Otakaarenpuoleiselle sivulle, ja sinne on osoitettu erillinen sisäänkäynti. Dipolin suuntaan on suunniteltu kahta käytävää, joista ainakin toista oli määrä käyttää ruoan kuljettamiseen. Pohjoiseen suuntautuva, maanalainen yhteys olisi vienyt vahtimestarin asuntoon. Kellarin idän puoleiseen osaan oli varattu määrittelemättömän kokoinen tekninen tila.

Kilpailuehdotuksen pohjapiirustukset: kellaritila, ensimmäinen ja toinen kerros.
Piirustukset: Arkkitehtuurimuseo.

Suunnittelu 1963–1964

Uuden osakuntatalon rahoittamiseksi TF halusi realisoida osuutensa Sampo-yhtiössä, jonka omistuksessa oli muun muassa Vanha Poli tontteineen Lönnrotinkadulla. Teknillisen korkeakoulun yliopilaskunta (TKY) oli kuitenkin haluton myymään omaa osuuttaan Samposta. Koska ulkopuolisen ostajan löytäminen olisi ollut vaikeaa TF päätyi myymään oman osuutensa yhtiöstä TKY:lle. Pitkien neuvotteluiden jälkeen kauppahinnaksi sovittiin 291 000 mk. Tämä summa muodosti alkupääoman osakuntatalolle, mutta sen lisäksi tarvittiin runsaasti lahjoituksia jäsenistöltä ja teollisuudelta. Varainkeruu järjestettiin yhteistyössä TKY:n kanssa vaikka tuottojen jakamisesta oli jälleen vaikea päästä sopuun. TF:lle luvattiin myös pieni osuus Dipoli-projektin saamista valtion tuista. (Diehl 1997, 143–146.)

TF:n uuden osakuntatalon suunnittelu päätettiin aloittaa arkkitehtuurikilpailussa ensimmäiseksi sijoittuneen ehdotuksen pohjalta maaliskuussa 1963. Tehtävää varten nimitettiin rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajana oli Gunnar Stähle. Varapuheenjohtaja Björn-Erik Björnström sai rakennusalan asiantuntijana hoitaakseen suurimman osan käytännön järjestelyistä.

Kilpailuohjelmassa osakuntatalon tilavuudeksi oli määritetty 2200 m³.¹ Tähän eivät sisältyneet eteisaula, vahtimestarin asunto eivätkä tekniset tilat.

¹ Kilpailuohjelmassa rakennuksen laajuus on ilmoitettu totuttuun tapaan pinta-aloina, mutta arvostelupöytäkirjassa on käytetty tilavuusmittoja.

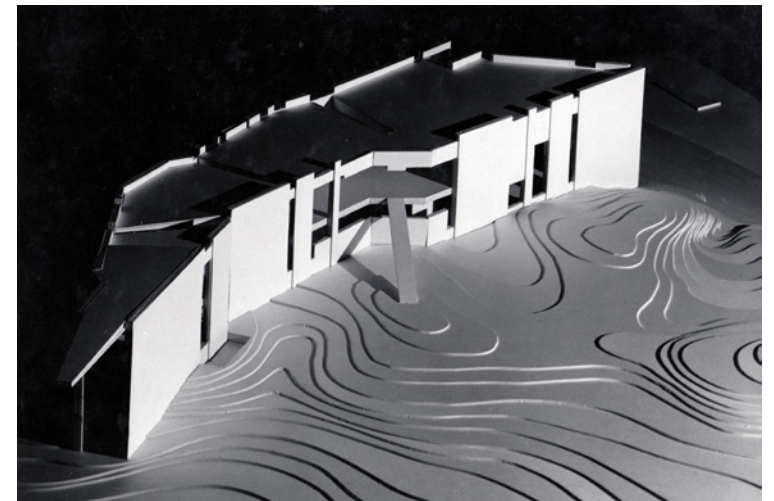
Kaikki palkitut ehdotukset olivat selvästi toivottua suurempia. Esimerkiksi Urdsgjallar-nimen saanut voittajaehdotus oli kooltaan noin 4300 m³. TF:ssä oltiin lähes yksimielisiä kyseisen suunnitelman toteuttamisesta, siitä huolimatta, että se vaikutti toiseksi ja kolmanneksi tulleita ehdotuksia epäkäytännöllisemmältä.

Arkkitehti Kurt Moberg ihaili Reima Pietilän Dipoli-suunnitelmaa, mutta piti sitä myös haasteena Urdsgjallarin suunnittelulle. Hänelle oli tärkeää, ettei rakennus jäisi ohikulkijoiden silmissä Dipolin varjoon vaan olisi rakennuksena yhtälailla kiinnostusta herättävä. (Tekniskt forum 6/1963, 161)

Alkuperäisen suunnitelman mukaan osakuntatalon olisi pitänyt valmistua keväällä 1965. Tontin alle alettiin kuitenkin rakentaa valtion toimesta väestönsuojaa, mikä viivästytti rakentamisen aloitusta lähes vuodella. Osakuntatalon suunnitelmat valmistuivat vasta vuoden 1964 lopulla. Urdsgjal-

larin suunnitelmille avautui uusi mahdollisuus, kun kallioperässä havaittiin yllättävä kuoppa, joka hyödynnettiin rakentamalla kellarikerroksen alle olutkellari, joka ei esiinny esimerkiksi kilpailuvaiheen suunnitelmissa. (Diehl 146–149, 151.) Kuoppa löydettiin todennäköisesti ennen väestönsuojan rakentamista suoritettussa pohjatutkimuksessa, sillä vuoden 1964 suunnitelmissa olutkellari esiintyy jo nykymuodossaan (eCity | ARSKA P1965-75-A-P-7).

Suunnittelun edetessä rakennuksen koko kasvoi noin puolitoistakertaiseksi ja kustannusarvio lähes kaksinkertaistui alkuperäisestä 600 000 markasta. Kurt Mobergin mukaan hänen tavoitteenaan oli ollut tehdä ”detaljittomat suunnitelmat”, mutta lopulta detaljiirustuksia oli yli 300 (Moberg 2016, suullinen tiedonanto). Rakennustoimikunnassa keskusteltiin vakavasti siitäkin, että Urdsgjallarin sijasta rakennettaisiin jompikumpi muista palkituista ehdotuksista. (Diehl 1997, 146–150.)

Suunnitteluvaiheen pienoismalli.
Kuva: Arkkitehtuurimuseo.

MUODON JA MATERIAALIN KYSYMYKSIÄ URDSGJALLARISSA

TF:n osakuntarakennus on leimallisesti betonirakennus. Puhtaaksivaletut, harmaat betonimuurit ovat ensimmäinen asia, jonka ohikulkijat siitä havaitsevat. Kuitenkin vuonna 1963 järjestetyn arkkitehtuurikilpailun voittaneen ehdotuksen selostuksessa Kurt Moberg määrittelee rakennusmateriaaleiksi ”kantavat tiilimuurit, puupalkiston ja klinkkerilattiat”¹ (Sahlberg 1963, 154), joita oli käytetty esimerkiksi Servin mökissä (1952) ja Otaniemen kappelissa (1957).

Mielenkiintoista on, että toteutuneen osakuntarakennuksen ulkoinen hahmo vastaa melko tarkasti kilpailuehdotuksessa esitettyä vaikka pääasialliset rakennusmateriaalit ovatkin suunnittelun aikana täysin muuttuneet. Mobergin kilpailuvaiheen piirustukset ja pienoismalli eivät anna minikäänlaista viitettä materiaaleista. Kuvat ovat mustavalkoisia viivapiirustuksia, ja pienoismalli on tehty valkoisesta, ”aineettomasta” pahvista. Tässä mielessä materiaalien muutos on ollut helposti toteutettavissa. Voidaan päätellä, että Urdsgjallarin suunnittelussa muoto on ollut materiaalia tärkeämmässä asemassa.

Tieto siitä, että betonijulkisivut on alun perin suunniteltu tiilimuureiksi, auttaa ymmärtämään myös rakennuksen muodonantoa. Levymäiset, maasta vesikaton päälle nousevat julkisivuosat, joiden väleihin on sijoitettu kevyempiä puu- ja ikkunaosia, olisivat käyneet muotonsa puolesta luontevasti tiilestä toteutettaviksi. Voisi jopa sanoa, että rakennuksessa ei käytetty hyväksi kaikkia paikalla valetun betonin tarjoamia mahdollisuuksia, vaan ikään kuin tehtiin tiilirakennus betonista.

Ajatusleikkinä voidaan kuvitella, minkälainen rakennus Urdsgjallarista olisi tullut tiilirakenteisena. Nykyisen bunkkerimaisen ulkohahmon sijaan tiilimuurit tekisivät rakennuksen ulkoilmeestä luultavasti enemmän linnamaisen. Vaikutelmaa korostaisivat myös korkealle nousevien julkisivun harjasakaroiden väliin jäävät matalammat aukot. Tiilipinta sopeutuisi myös harmaata betonia paremmin Otaniemen muuhun rakennuskantaan.

Jos Urdsgjallar olisi toteutettu tiilestä, siihen saatettaisiin nykyisin suhtautua toisin. Sen sijaan, että se nyt liitetään muiden betonibrutalististen rakennusten yhteyteen, läheisemmät vertailukohdat voisivat löytyä esimerkiksi akateemikko Juha Leiviskän arkkitehtuurista. Muun muassa Leiviskän suunnittelemien Myyrmäen (1984) ja Männistön (1992) kirkkojen perusilme rakentuu TF:n rakennuksen kaltaiseen tiilimuurien ja niiden välisten lasikenttien sommitteluun.

¹ *Bärande tegelmurar, träbjälklag, klinkergolv.*

Pääpiirustukset 1964

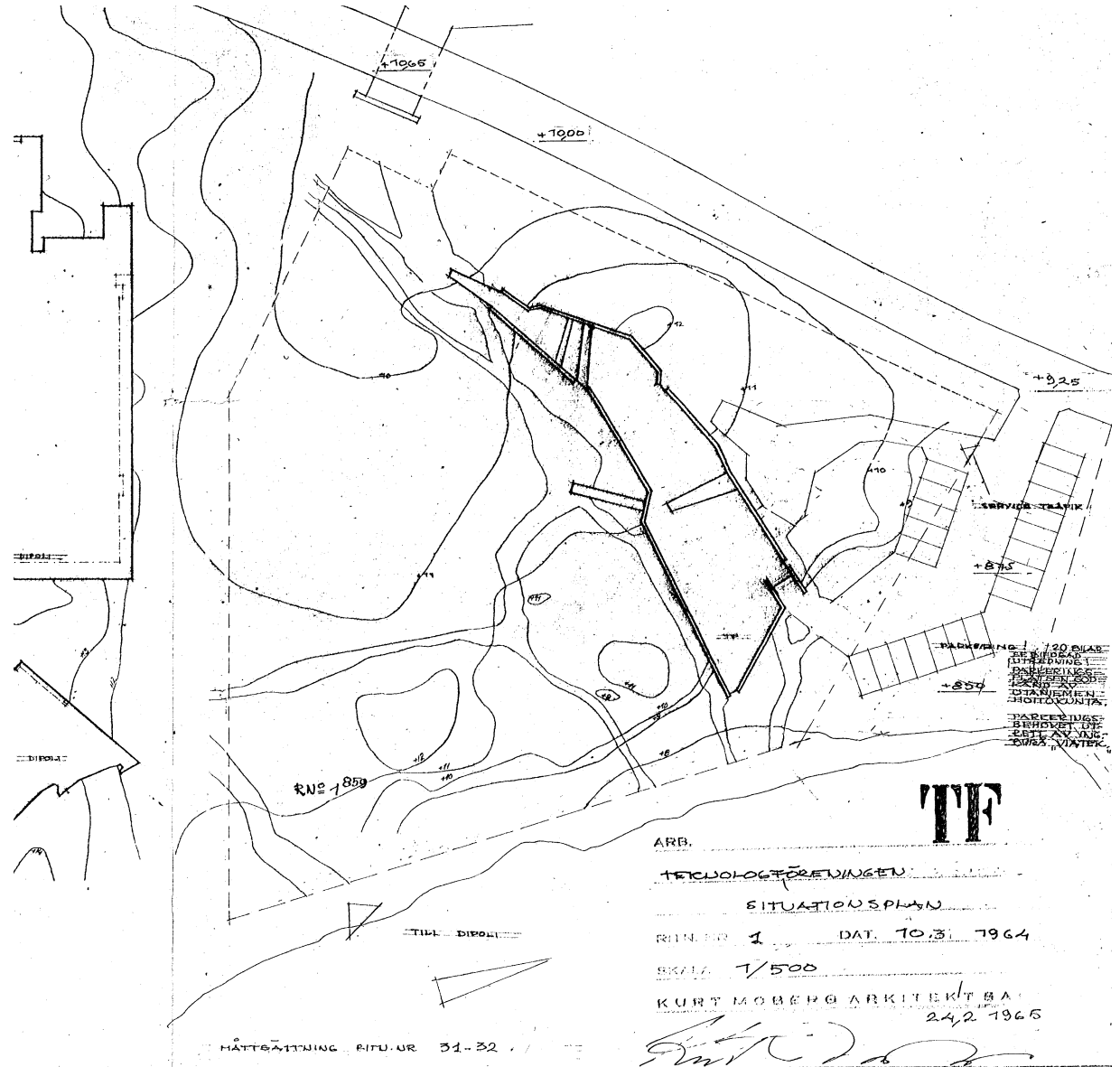
Varhaisimmat TF:n osakuntarakennuksen pääpiirustukset, jotka löytyvät Espoon rakennusvalvontaviraston eCity | ARSKA -palvelusta, on päivätty 13.1–12.10.1964. Asemapiirustuksia lukuun ottamatta niihin ei ole tehty myöhempiä muutoksia. Suunnitelmat on allekirjoittanut Kurt Moberg arkkitehti SAFA.

Asemapiirustukset

Perusmuodoltaan TF:n tontti on lähes viisikulmio. Luoteessa se rajautuu muutaman metrin päähän Otakaaresta. Alikulkusilta ja siihen liittyvät portaat tekevät tontinrajan länsikulmaan pienen loven. Etelässä tontti rajautuu suurin piirtein puoleen väliin Dipolia ja Urdsgjallaria. Itäpuolella tontin naapurina on Otaniemen urheilukenttä.

Urdgallar sijoittuu piirustuksissa hieman kulmittain tontin pohjoisosaan siten, että sen ja Dipolin väliin jää suurehko vapaa tila, joka oli rakennuslupamääräysten mukaan tarkoitettu jättää mahdollisimman koskemattomaksi (Rakennuslupamääräys 1964, 32). Vapaalla kädellä piirretyn näköisiä jalankulkuteitä lukuun ottamatta asemapiirustuksiin ei kuulu varsinaisia pihasuunnitelmia.

Urdsgjallarin pitkulainen rakennusmassa on piirustuksissa likimain länsi–itäsuunnassa. Kahdenkymmenen auton parkkipaikka sijoittuu rakennuksen pohjoispuolelle, suurimmaksi osaksi TF:n tontin ulkopuolelle.

Asemapiirustus 1964: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, A1965-75-A-P-1.

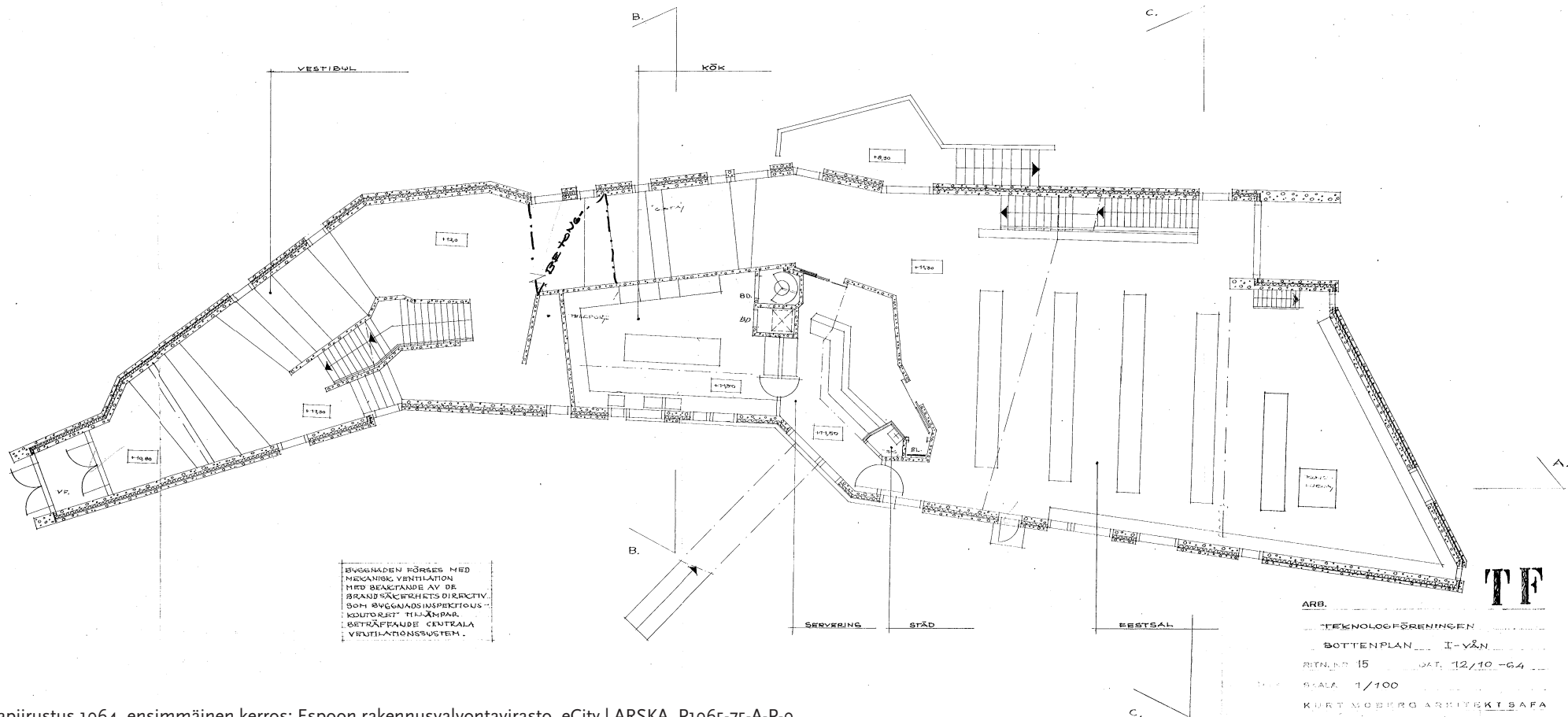
Tilarakenne, pohjapiirustukset ja leikkaukset

Siitä huolimatta, että Urdsgjallarin pohjapiirustuksissa on harvoja suoria kulmia, sen tilasommittelu perustuu melko yksinkertaisille periaatteille. Suunnitelman selkärankana on ensimmäisen kerroksen pohjoisseinämää myötäilevä, leveä käytävä tai sisäkatu, "Gatan" (1.2), joka arkkitehti Mobergin mukaan toimii oikotienä teekkarikylän ja korkea-

koulun välillä (Moberg 1967, 22). Rakennuksen itä- ja länsipäissä on suuret sisäänkäyntiovet.

Ensimmäinen kerros jakautuu toiminnallisesti kolmeen alueeseen: Gataniin, juhlasaliin (1.3) ja lämmityskeittiöön (1.6), johon ruoka toimitettiin Dipolin suuresta keittiöstä. Sisäkatu ja juhlasali muodostavat tilasarjan, jolle ominaista ovat leveyden ja korkeuden muutokset. Sekä lännen puolen si-

säänkäynti (1.1) että juhlasali ovat kahden kerroksen korkuisia. Gatan taas on matalimmillaan keskivaiheillaan. Juhlasalia ei voi nähdä lännen puoleiselta pääovelta sillä Gatan tekee loivan kaaren. Lämmityskeittiö ja pääportaat sijoittuvat rakennusrungon keskivaiheille, sisäkadun viereen.

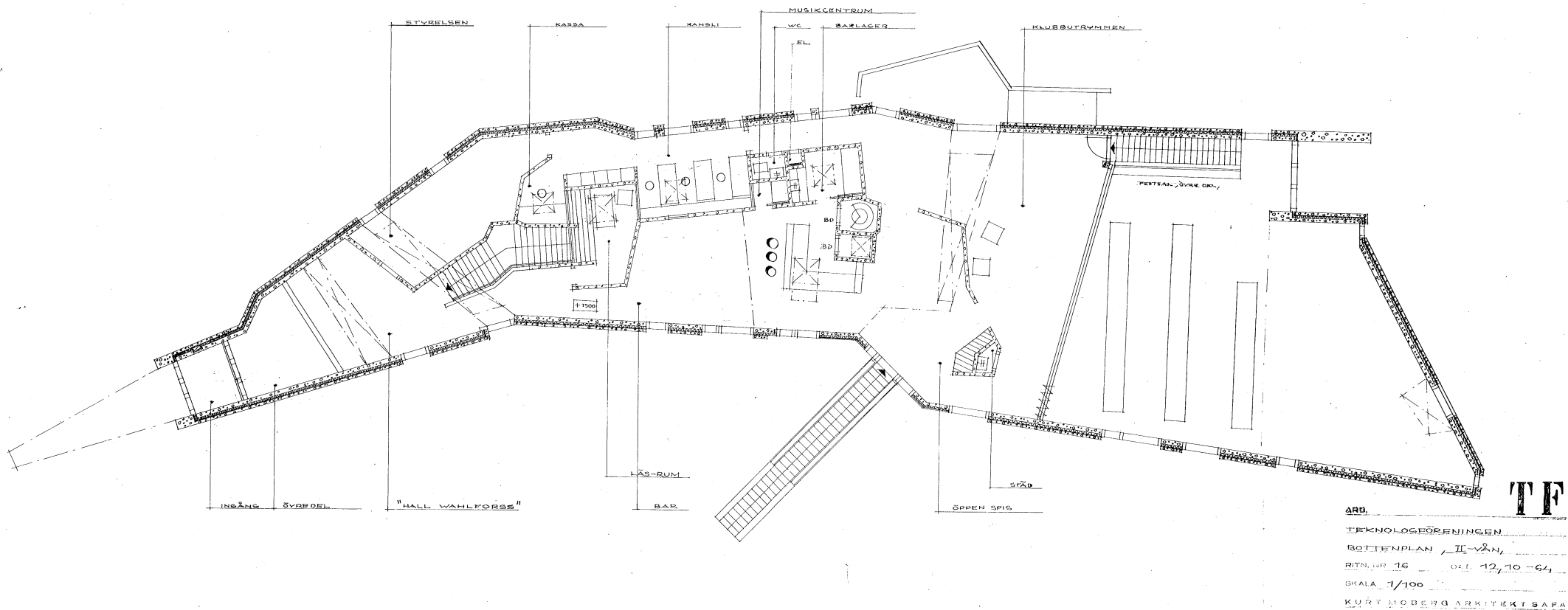
Pohjapiirustus 1964, ensimmäinen kerros: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, P1965-75-A-P-9.

Toinen kerros jakautuu selkeästi kahtia hallinnon ja opiskelijoiden tiloihin. Hallinnon tilat sijaitsevat Otakaaren puolella, läpikuljettavana tilasarjana. Toinen kerros ei ulotu rakennuksen päästä päähän, vaan aukeaa molemmista päistään parvimaaisesti ensimmäisen kerroksen korkeisiin tiloihin.

Toisen kerroksen klubitilan (2.2) voi avata taiteverholla ensimmäisen kerroksen korkeaan juhlasaliin. Niiden välillä kulkee myös suora porrasyhteys.

Klubitilassa on seinäkkeellä erotettu takkahuone, jossa avotakka on erillinen, vapaasti seisova tilaelementti. Takkahuoneeseen pääsee myös ulkoa suoria betoniportaita pitkin. Pääpiirustuksissa on esitetty vain muutamia kiintokalusteita.

Toinen ”parvimainen” tila on niin kutsuttu Wahlforss-halli (2.1), josta on kulku hallituksen huoneeseen (2.5), ja sen kautta kansliaan. Kerrosten läpi jatkuvat paikallavaletut betoniväliseinät ovat kantavia.

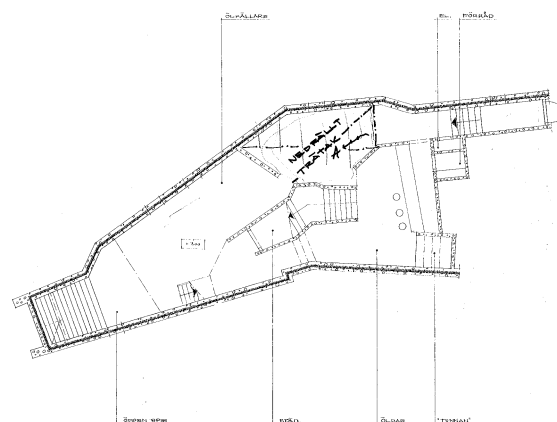
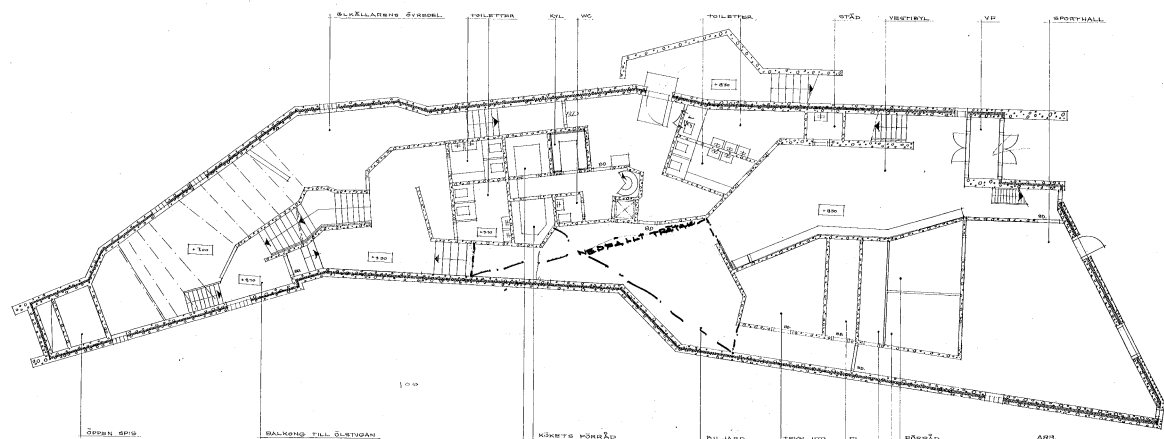
Pohjapiirustus 1964, toinen kerros: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, P1965-75-A-P-10.

Urdsgjallarissa on kaksi maanalaista tasoa: kellari ja sitä alempana oleva olutkellari, joka suunniteltiin, kun peruskalliossa havaittiin sen kohdalla syvennys. Olutkellari (OK1) sijaitsee pääsisäänkäynnin (1.1) alla. Tila on korkea, ja sinne laskeudutaan piirustuksen mukaan kellarikerroksesta tulevia jyrkkiä portaita tai pääporrasta pitkin. Olutkellarin huomattavin yksittäinen piirre on valtaisa takka, jonka pystyhormit on piilotettu sivuseinien sisään. Myös olutkellarissa on oma baari (OK5).

Ylemmänä oleva kellaritaso on varattu pääasiassa erilaisille teknisille tiloille ja varastoille. Itäpäästään kellari on maan tasossa, ja toinen rakennuksen pääsisäänkäynneistä (K1) johtaa parkkipaikalle. Kellarissa on kaksi suurempaa osakunnan toiminnalle varattua tilaa: biljardihuone (K9) ja urheilusali (K5), Niihin johon on yhteinen sisäänkäynti itäpäässä.

Leikkauspiirustuksista mielenkiintoisin on pitkittäisleikkaus A-A, jossa on näkyvissä Gatanin (1.2) nouseminen ja laskeminen, olutkellarin (OK1) sijointi, piirustuksessa parvimaisen vaikutelman tekevä toinen kerros, kattoikkunat sekä pääsisäänkäynnille ja koko rakennukselle tunnusmerkinomainen lippa, ”tungan” eli kieli.

Kun tarkastellaan Urdsgjallarin pohjapiirustuksia yhdessä leikkaus- ja julkisivupiirustusten kanssa, paljastuu, että siinä missä pohjapiirustukset ovat vallattomia ja suoraa kulmia on vain vähän, pystyleikkaukset ja julkisivusommitelmat ovat ankaran suorakulmaisia.

Leikkaus A-A, 1964: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, 1965-75-A-P-4.

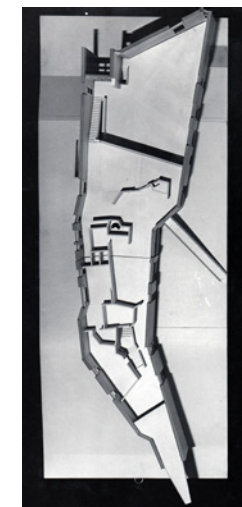
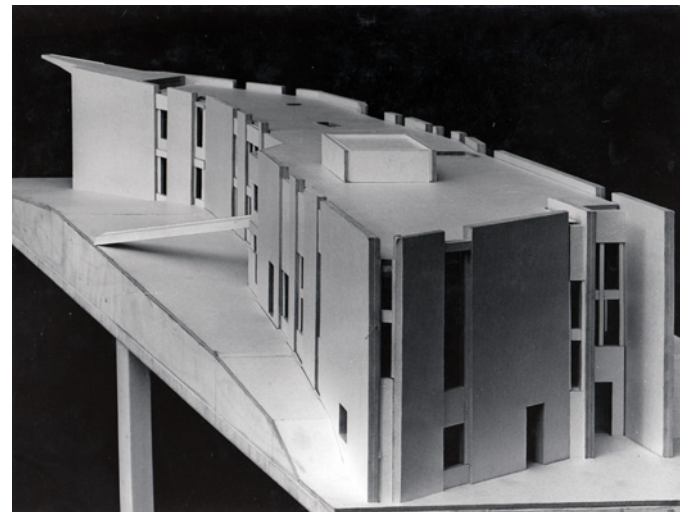
Julkisivut ja pienoismalli

Julkisivusuunnitelmat näyttävät syntyneen alisteisina pohjapiirustuksen tilaratkaisuille. Muurimaiset betoniosat nousevat tasakorkeina hieman vesikaton yläpuolelle. Rakennuksessa ei ole erillistä sokkeliä, eikä julkisivun harjalle ole esitetty pellitystä. Materiaaleiksi on merkitty yksiselitteisesti muuriosissa betoni ja ikkunaosissa puu.

Julkisivut on esitetty vuoden 1964 pääpiirustuksissa yksinkertaistetussa muodossa. Esimerkiksi ovet on kuvattu muutamalla viivalla. Myöskään betonimuurien pysty- ja vaakauritusta ei ole esitetty. Urheilusalin (K5) lasitiili-ikkuna puuttuu kuvista, eikä katolle rakennettavalle ilmanvaihtokonehuoneelle ole osoitettu paikkaa. Muuri-ikkunakenttäsommittelusta poikkeavia erillisiä elementtejä on vähän. Niitä ovat lähinnä pääsisäänkäynnin lippa ja suoraan toisen kerroksen baaritilaan johtava suora porras eli niin kutsuttu ”hönstrappan”.

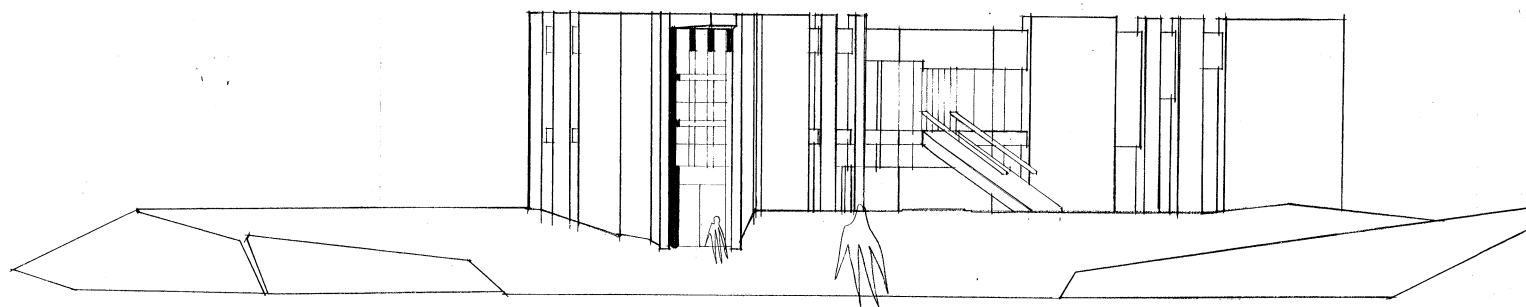
Länsi- ja itäjulkisivut vaikuttavat piirustusten perusteella pitkiä sivuja moni-ilmeisimmiltä. Viivapiirustuksista puuttuva syvyysvaikutelma toimii melko hämäävästi eikä rakennuksen vahvan kolmiulotteinen luonne tule esille.

Urdsgjallarin
detaljoiduin
pienoismalliversio.
Kuvat:
Arkkitehtuurimuseo
/ Simo Rista.

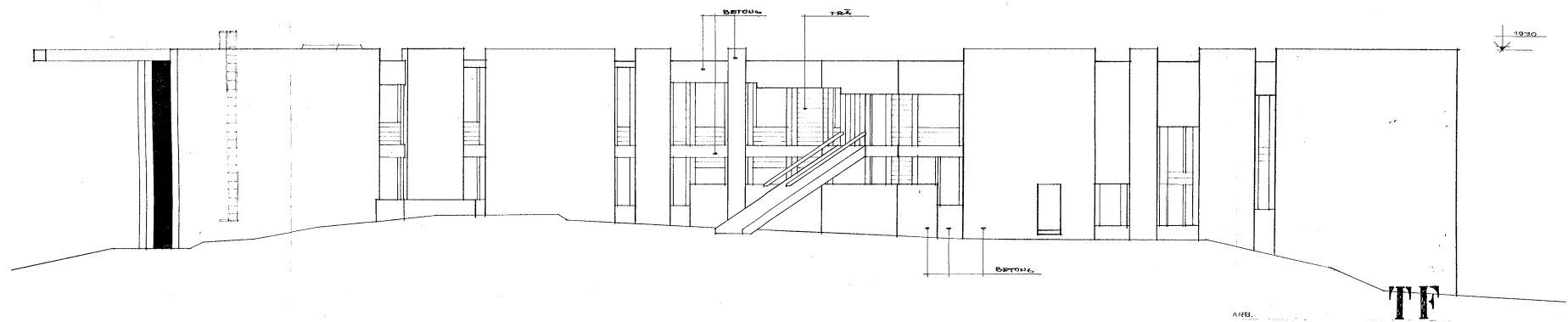
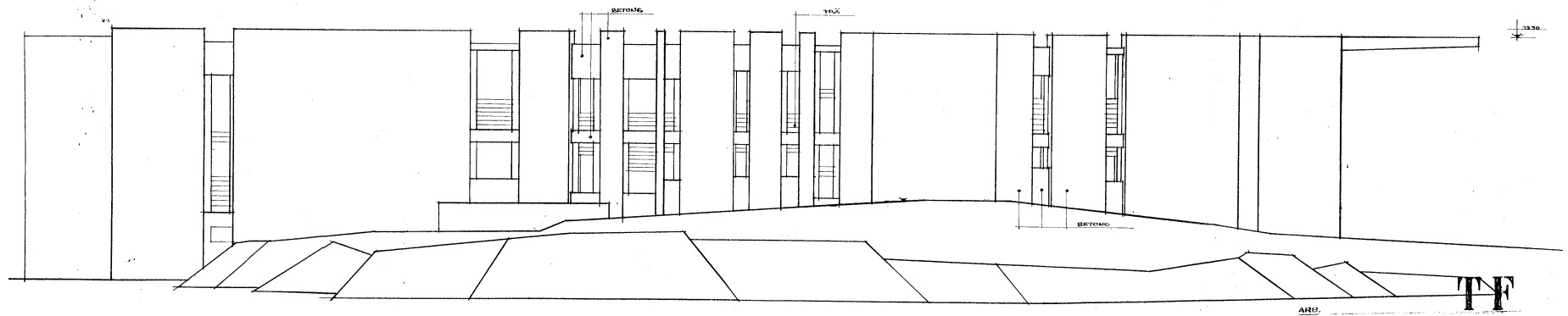
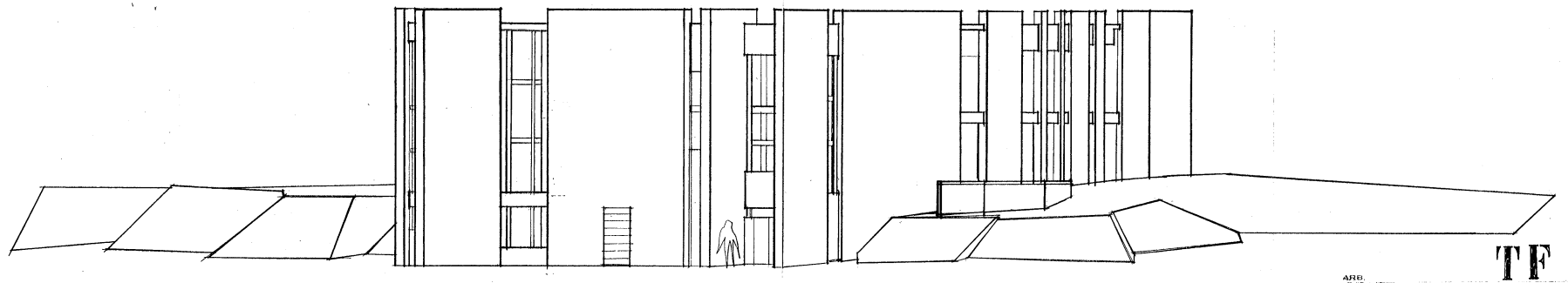

Urdsgjallarin veistoksellisuus lienee ollut helpompi esittää pienoismallin avulla. Arkkitehtuurimuseon kuva-arkistosta löytyvissä, Simo Ristan ottamissa pienoismallivalokuvissa voi nähdä rakennuksen perusilmeen lisäksi myös monia niitä

elementtejä, jotka julkisivupiirustuksissa jäävät epäselviksi, tai joita ei ole esitetty lainkaan. Pienoismaaliin on tehty irrotettava katto, jonka kautta päästään tarkastelemaan myös kolmiulotteista tilarakennetta.

Julkisivu länteen 1964: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, 1965-75-A-P-13.

Julkisivut itään, pohjoiseen ja etelään 1964: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, 1965-75-A-P-14, 1965-75-A-P-14 ja 1965-75-A-P-11.

ARB.
TEKNOLOGIFÖRENINGEN
FASAD MOT SÖDER
RITAT AV 20 12,10-64
SKALA 1/100
KURT MOBERG ARKITEKT SAKA

Rakentaminen 1965–1966

DET HÄNDER I OTNÄS ONSDAGEN DEN 26 MAJ KL. 12.00
TEKNOLOGIFÖRENINGEN HAR HÄRMED ÄRAN ATT INBJUDA

ATT NÄRVARA VID MURANDET AV TF:S NATIONHUS,
URDSGJALLARS, GRUNDSTEN.

Peruskivi muurattiin 26. toukokuuta 1965. Kuvat: TF:n arkisto.

Urdsgjallar in pääurakoitsijaksi valittiin TUKO-keskusliikkeeseen kuuluva Constructor, joka oli antanut työstä halvimman tarjouksen. Constructorin hinta-arvio perustui kuitenkin virheellisiin laskelmiin ja TF hyötyi tästä noin 300 000–400 000 markkaa. Urdsgjallar in valmistuttua TUKO vetäytyi kokonaan rakennusosalta. (Diehl 1997, 150–151.)

TF:n jäsenet olivat monin tavoin mukana rakennusprojektissa. Monet osakunnan jäsenet toimivat esimerkiksi hanslankareina tai auttoivat tontin raivauksessa. Vanhemmat jäsenet taas osallistuivat varojen keräämiseen ja materiaalilahjoitusten hankkimiseen. Hankkeen suurin tukija oli Wärtsilä Oy, josta saatiin sen entisen toimitusjohtajan Wilhelm ”Wille” Wahlforssin ja rakennustoimikunnan puheenjohtaja Ståhlen ansiosta runsaasti alennuksia ja lahjoituksia.

Rakennusaikaisista valokuvista on nähtävissä, kuinka Urdsgjallar valmistui lähes koskemattomaan metsikköön. Rakennusselostuksessa mainitaan: ”Dipolin ja TF:n välinen tontinosa jää suurin piirtein luonnontilaan.” (Rakennusselostus 1964, 32). Valokuvien perusteella myös Otakaarta rakennettiin samaan aikaan osakuntarakennuksen kanssa.

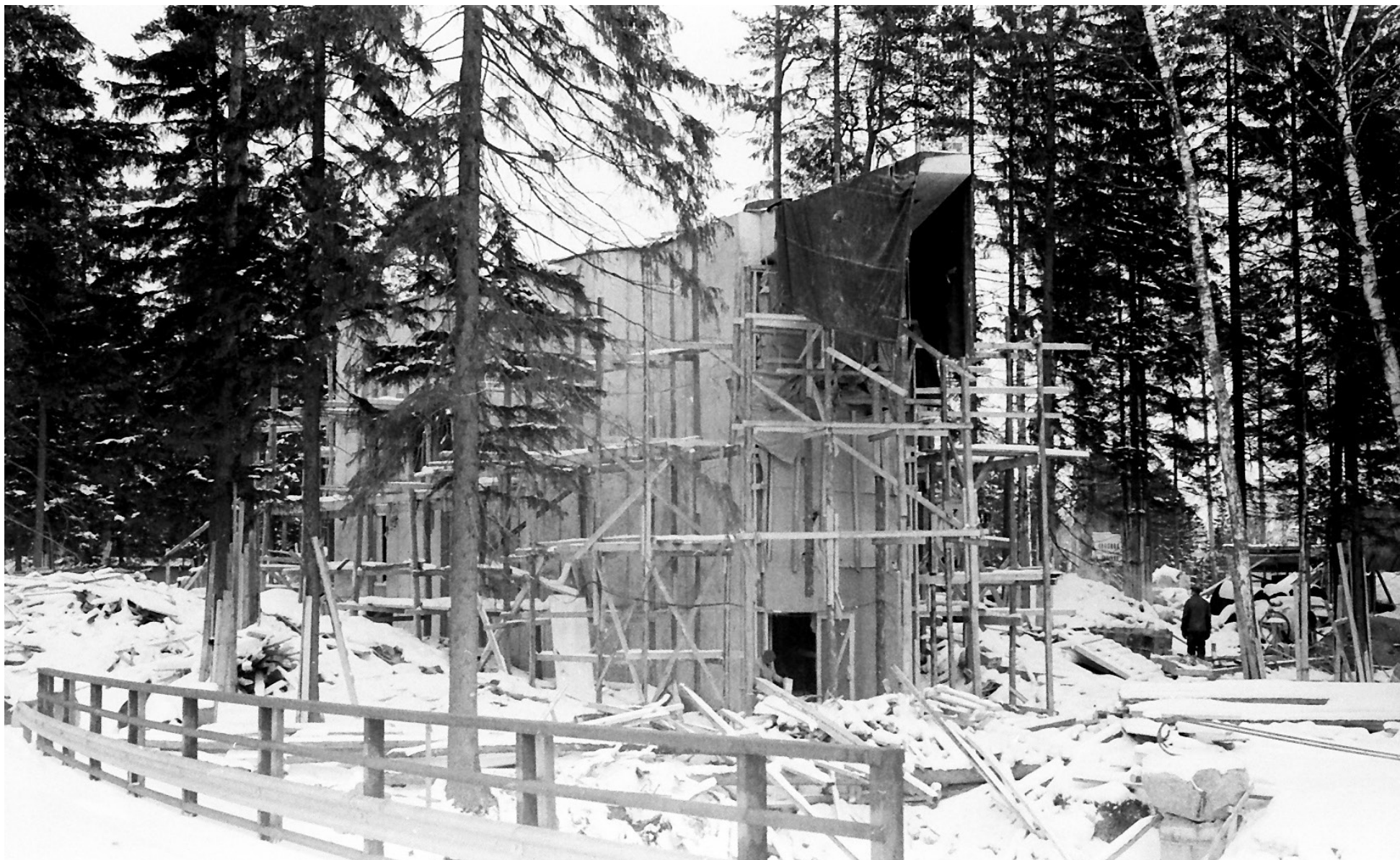
Pohja- ja kaivuutöitä tehtiin keväällä 1965. Talvella 1966 rakennus oli jo saanut tunnustettavan muotonsa. Urdsgjallar in harjakaiset pidettiin tammikuussa 1966 ja samalla olutkellari vihittiin käyttöön. Rakennus saatiin muuttovalmiiksi saman vuoden kesään mennessä. Avajaisia vietettiin marraskuussa. Kokonaiskustannukset olivat lopulta 1 117 000 mk, joka sisälsi myös arkkitehtuurikilpailun kulut. (Diehl 1997, 150–154.)

Kaivuutöitä toukokuussa 1965.

Päällystämätön Otakaari syyskuussa 1966.

Puiset rakennustelineet ympäröivät Urdsjällaria helmikuussa 1966.

Kuva: Peter Rehnström.

Gatan (1.2). Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Valmis rakennus 1966, Simo Ristan valokuvasarja

Urdsgjallarin valmistuttua kesällä 1966 se valokuvattiin oletettavasti ennen varsinaista käyttöönottoa, sillä valokuvaaja Simo Ristan ottamissa kuvissa osakuntatalo esiintyy lähes vailla elämän merkkejä. Valokuvissa Urdsgjallarin yleisilme on vakava ja askeettinen, lähes sakraali, mitä kuvien mustavalkoisuus korostaa.

Kuvien yleisilme on korostetun dramaattinen. Maalaamattomien betoniseinien ja syvien varjojen luoma vaikutelma on vaikuttava. Monessa kuvassa sisätilat paljastuvat vasta ikään kuin kulman tai mutkan takaa. Erityisesti rakennuksen selkärankana kaartuvan Gatanin (1.2) leveä ja matala tila taipuu ja nousee kohti korkeaa juhlasalia (1.3). Tumma alakatto korostaa ikkunoista paistavan valon ja paljaiden betonipintojen luomaa kontrastia.

Kantikkaat muurit ovat innoittaneet Ristaa alleviivaamaan porrastilojen veistoksellisia muotoja sisällä ja julkisivujen teräviä kulmia ulkona. Julkisivukuvissa sokkelittomat muurit nousevat maasta suoraan, vailla välittäviä osia. Puu- ja ikkunakentät ovat jyrkeihin betonimuureihin verrattuna pieniä. Kilpailuehdotuksessa mainittu linnakemaisuus kuvaa rakennusta varsin osuvasti.

Olutkellari esiintyy Ristan kuvissa lähes luolamaisena kamiona, jossa jyrkät puupöydät ja pitkät penkit odottavat riehakaita viikinkijuhlia.

Mustavalkoisuus, jyrkät kontrastit, tummat varjot ja rakeisuus olivat tyypillisiä piirteitä 1960-luvun arkkitehtuurivalokuvaukselle. Voidaan kuitenkin sanoa, että Urdsgjallar on antanut Simo Ristalle mahdollisuuden viedä nämä aikakaudelle ominaiset tyylikeinot äärimmäisyyksiin asti. Oheinen kuvasarja on julkaistu *Arkkitehti*-lehdessä 9/1967, jossa Urdsgjallarin lisäksi esiteltiin vastavalmistunut Dipoli. Näillä sivuilla olevat valokuvat ovat peräisin Arkkitehtuurimuseon kuva-arkistosta.

Toiseen kerrokseen vievä pääporras. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Urdsjällarin itäkulma. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Eteläjulkisivu ja niin kutsuttu kanalan porras, "hönstrappan".

Näkymä Otakaarelta.

Pohjoisjulkisivu ja perunakellariin (K16) vievät portaat.
Sivun kuvat: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Olutkellarin baarista (OK5) kellarikerrokseen vievät portaat.
Sivun kuvat: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Klubitilan (2.2) takka.

Juhlasali (1.3).

Olutkellarin (OK1) takka.

Olutkellarin baari (OK5).

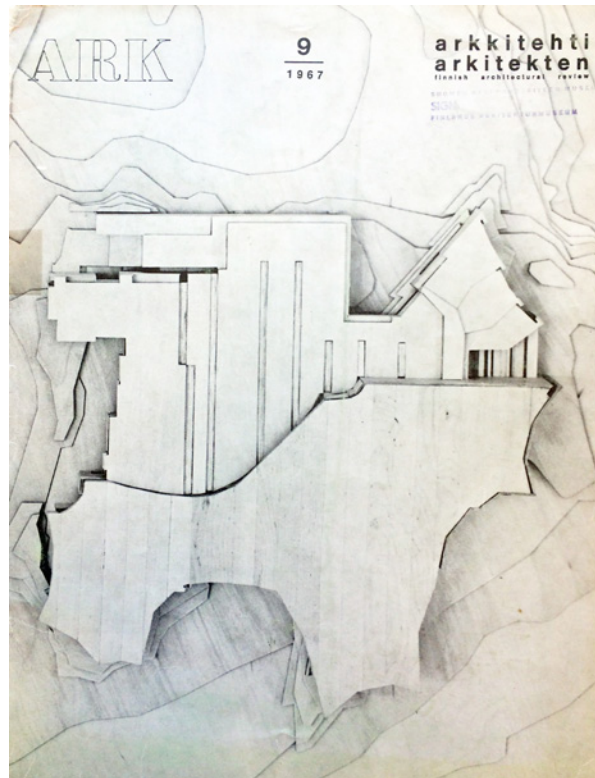
Olutkellarin (OK1) jyvät puukalusteet. Sivun kuvat: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Vastaanotto lehdissä ja kirjoissa

Haastattelussa toukokuussa 2016 arkkitehti Kurt Moberg kertoi, että Urdsgjallar sai valmistuttuaan runsaasti huomiota lehdistössä. Se esiteltiin muun muassa *Suomen Kuvalehdessä* ja *Arkkitehti*-lehdessä. Norjalaisessa arkkitehtuurijulkaisussa, *Byggekunstis*sa kohde esiteltiin laajasti vuonna 1968. Urdsgjallarista lähetettiin tietoa Hollantiinkin, minne toimitettiin valokuvaaja Simo Ristan ottamia värikuvia Urdsgjallarin ”punaisesta” vaiheesta. Moberg ei kuitenkaan ole näitä kuvia nähnyt.

Arkkitehti-lehdessä 9/1967 TF:n rakennus esiteltiin samaan aikaan naapuriin valmistuneen Dipolin kanssa. Ajalle tyypilliseen tapaan rakennuksen esittelytekstin kirjoitti arkkitehti itse. Lyhyessä tekstissä Moberg käy läpi rakennuksen keskeiset suunnitteluperiaatteet ja nostaa esiin sisäkadun merkityksen paitsi liikenteellisenä väylänä myös keskeisenä oleskelutilana. (Moberg 1967, 22.)

Kuten luvussa 1960-luvun vapaamuotoinen arkkitehtuuri ja betonirakentaminen (s. 26) on kuvailtu, suomalainen arkkitehtuurikenttä oli 1960-luvulla jakautunut kahteen vastakkaiseen leiriin. *Arkkitehti*-lehden linja edusti konstruktivistista linjaa, ja oli harvinaista, että kaksi vapaamuotoista arkkitehtuuria edustavaa rakennusta ylipäätään julkaistiin lehdessä. ”Kirmo Mikkola oli päätoimittajana ja kova konstruktivist”, mainitsi Moberg haastattelussa. ”Lehdessä Täffää ei nähtävästi otettu tosis-

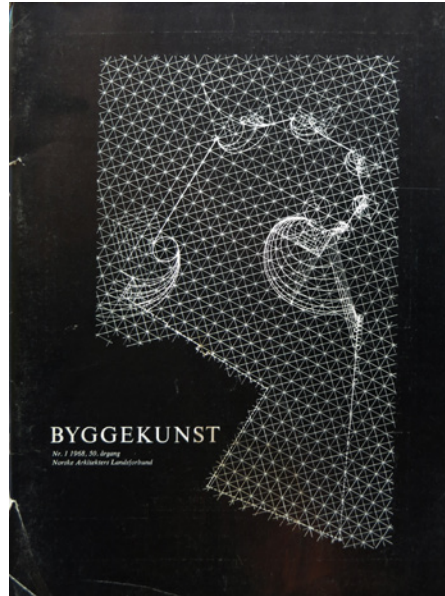

Arkkitehti-lehti 9/1967.

saan.” Vaikka Urdsgjallar esiteltiin neljällä sivulla ja usealla valokuvalla, oli esimerkiksi arkkitehti Matti Seppäsen kirjoittamassa pääkirjoituksessa jyrkän arvosteleva sävy: ”Arkkitehtuuri ei voi menestyksellisesti vaikuttaa muuttuvassa yhteiskunnassamme, mikäli se toimii ajalleen vieraiden periaatteiden mukaan. [...] Suuri osa arkkitehtien toiminnasta edustaa laadullisessa mielessä varsin heikkoa tasoa, mikä johtuu joko jarruttavien voimien vaikutuksesta tai arkkitehtien tehtävän väärinymmärtämisestä. [...] Arkkitehtien tulisi keskittyä sellaisten ratkaisujen etsimiseen, jotka parhaalla mahdollisella tavalla käyttäisivät hyväksi tekniikan ja joukkotuotannon mahdollisuuksia. Tulisi tutkia muunneltavia järjestelmiä, [...] jotka sallivat vaihtoehtoisia toteutuksia myös tulevaisuudessa. Koska emme voi ennakoida tulevia tarpeita, älkäämme myöskään etukäteen kahlitko ja pilatko seuraavan sukupolven mahdollisuuksia. [...] Suunnittelun päämäärä ei ole yksityinen rakennus vaan yhteiskunnan etu. Arkkitehtuurin on, mikäli se ymmärtää oikein tehtävänsä yhteiskunnan palvelijana, muututtava eliittiarkkitehtuurista pluralistisesti asennoituvaksi arkkitehtuuriksi. [...] Arkkitehtuurin herooinen kausi on joka tapauksessa päättymässä.” (Seppänen 1967, 5.) Kritiikin terävin kärki on oletettavasti suunnattu Dipoliin, vaikka koko vapaamuotoinen arkkitehtuuri ja sen myötä Urdsgjallar oli arvostelun kohteena.

Vuotta myöhemmin norjalaisessa *Byggekunst*-lehdessä TF:n rakennusta kuvaillaan huomattavasti suopeammin: *"Kurt Moberg's Student Union Building in Otaniemi offers a fascinating experience of continuity and change in the spatial organization. Moberg himself characterizes the idea as a 'happening street'. His simple and straightforward detailing and use of materials contribute to the convincing result."*¹ (*Byggekunst* 1968.)

¹ "Kurt Mobergin osakuntatalo Otaniemessä tarjoaa kiehtovan tilallisen jatkuvuuden ja muutoksen kokemuksen. Moberg itse luonnehtii ideaa "tapahtumakaduksi". Hänen käyttämänsä yksinkertaiset, suoraviivaiset detaljit sekä materiaalien käyttö johtavat osaltaan vaikuttavaan lopputulokseen." (Käännös Livady.)

Byggekunst 1/1968.

Tehdään betonista 1989.

Vuonna 1989, kun vapaamuotoisen arkkitehtuurin ja konstruktivismin välinen kiista on jo ehtinyt hiipua, Tore Tallqvist nostaa kirjassa *Tehdään betonista* Urdsgjallarin yhdeksi esimerkiksi draamallisesta betoniarkkitehtuurista: *"Vertailu Dipolin ja TF:n välillä antaa erään näkökulman 1960-lukuun. Kumpikin rakennuksista näyttää ammentaneen vaikutteita mm. kahdesta tuolloin ajankohtaisesta oopperataloprojektista. Dipolin arkkitehtuurissa voi nähdä impulsseja Jörn Utzonin terassiarkkitehtuurista Sydneyssä, kun TF vuorostaan muistuttaa Aallon Essen-projektin lämpiötä. Kummankin rakennuksen arkkitehtuuri on osoituksena betoniin valetusta draamasta."* (Tallqvist 1989, 66.)

Kirjoituksissa Urdsgjallarin kohtalona on useimmiten ollut jäädä Dipolin varjoon niin kritiikissä kuin kehuissakin. TF on ollut tilaohjelmaltaan, budjetiltaan ja julkisuusarvoltaan selvästi parimittaluokkaa vaatimattomampi verrattuna Pietilöiden suunnitelmaan. Rakennusten valmistuminen samaan aikaan on mahdollisesti myös vaikuttanut siihen, että Urdsgjallar sai aikanaan vähemmän huomiota, kuin se olisi muussa tapauksessa saanut.

Kerroksellisuutta Urdsgjallarissa. Toisen kerroksen kokoustilan (2.2)seinästä osa on jätetty maalaamatta valkoisella. Rakennusaikainen paljas betonipinta on nostettu esiin kultahehkyksillä.

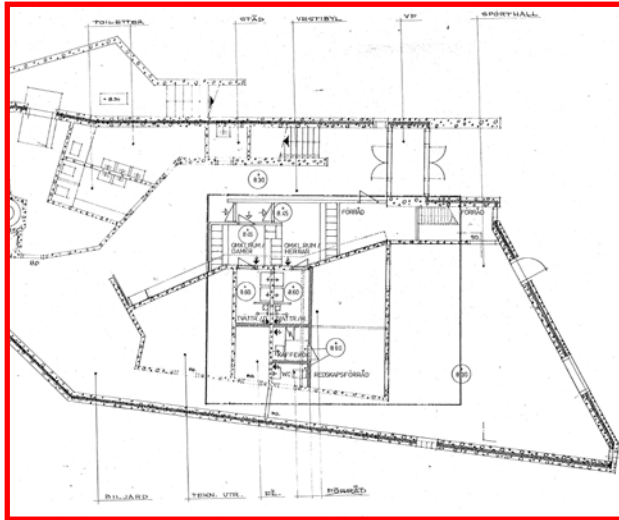
Muutosvaiheet

Tässä luvussa esitellään ensisijaisesti ne Urdsgjallarin valmistumisen jälkeen tehdyt muutokset, joille on haettu rakennuslupaa. Muutospiirustukset on saatu Espoon rakennusvalvontaviraston eCity | ARSKA-palvelusta.

Luvanvaraisten muutosten lisäksi rakennusta on korjattu ja muokattu useassa eri vaiheessa. Ne pienemmät remontit, joista on selvitystyön yhteydessä saatu tietoa, on koottu infolaatikkoon.

MUUTOKSIA KELLARITILOISSA 1976

Vuonna 1976 kellarikerroksessa tehtiin muutostöitä, koska kasvanutta henkilökuntaa varten tarvittiin suuremmat puku- ja peseytymistilat. Puolet sähköpäätauluhuoneesta (K7) muutettiin naisten pesuhuoneeksi, kun taas miesten pukuhuone valtasi puolet kapeasta varastotilasta (K6). Loput varastosta muutettiin keittokomeroksi ja wc-tilaksi. Eteisaulasta lohkaistiin tila pesuhuoneiden pukuhuoneille sekä uudelle varastolle. Kaksi suurempaa varastoa yhdistettiin purkamalla niiden välinen seinä. Eteisaulasta ensimmäisen kerroksen juhlasaliin johtava porras purettiin ja vapautunut tila muutettiin varastoksi.

Kellarin muutospiirustus: Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA, P1976-857-C-P-2.

Keittiön laajennusosa kuvattuna vuonna 2006. Kuvassa näkyvää, klubitiloihin (2.2) vievän oven edessä olevaa katosta ei ole merkitty piirustuksiin. Sittemmin katos on purettu.
Kuva: TF:n arkisto.

KEITTIÖLAAJENNUS 1991

Urdsgjallarin keittiön laajentaminen alkoi tulla ajankohtaiseksi 1980-luvun jälkipuoliskolla. Keittiö oli alun perin suunniteltu Dipolista tuotujen aterioiden lämmittämiseen. Keittiön varastoja oli kolmessa kerroksessa, joten tarvikkeiden siirtelyyn kului kohtuuttomasti aikaa. Keittiö osoittautui muutenkin liian pieneksi.

Kesällä 1990 Kurt Mobergille annettiin tehtäväksi suunnitella keittiön laajennus. Ehdotusta, joka sai – ilmeisesti muotonsa vuoksi – lisänimen ”Kalaschnikov”, pidettiin kuitenkin liian kalliina ja Mobergia vaadittiin yksinkertaistamaan suunnitelmia. Lopullinen päätös laajennusosan rakentamisesta tehtiin vuonna 1991, ja rakennuslupa tuli lainvoimaiseksi seuraavan vuoden huhtikuussa. (Rautiainen 1997, 182–185.)

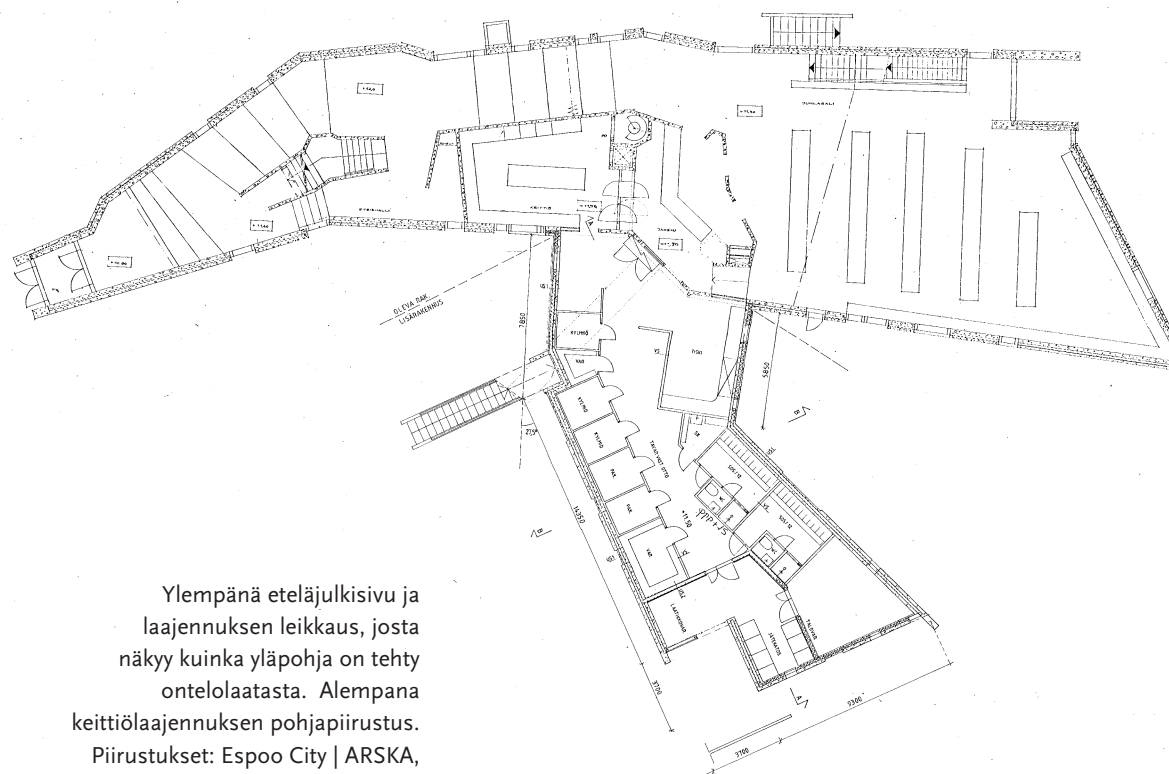
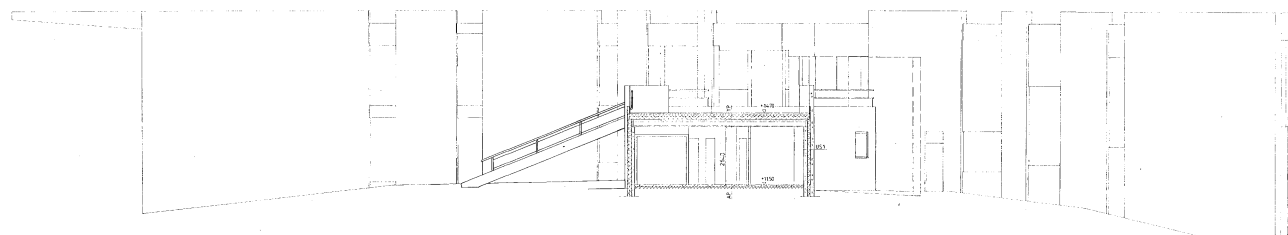
”Mahdoton Täffän laajentuminen. [...] Kyllä laajentaminen oli aika rankkaa hommaa.”

Kurt Moberg kommentoi keittiölaajennusta toukokuussa 2016.

Laajennusosa rakennettiin alkuperäisen keittiön yhteyteen Dipolin puolelle. Tarjoiluhuone (1.4) ja keittiö (1.6) säilyivät vanhoilla paikoillaan, mutta vanha siivouskomero (1.5) purettiin. Uuteen osaan tuli automatisoitu astianpesulinjasto, henkilökunnan pukuhuoneita (L3.1–2), varastoja (L4, 6, 8), kylmäsäilytystiloja (L7.1–5) ja jätekatos (L5). Laajennusosan vesikatolle rakennettiin oleskelua varten terrassi, jonne on käynti toisen kerroksen klubitilasta. Terrassille nouseva suora porras lienee sama, jonka kautta ennen muutostöitä pääsi klubitilaan.

Laajennusosan julkisivut ovat paikalla valetua betonia, mutta yläpohja on tehty ontelolaatoista (Espoo City | ARSKA, 1999-64-B-P-4). Samoin kuin vanhassa rakennusosassa myös laajennusosassa julkisivuaiheena ovat vesikaton ylle kohoavat levymäiset rakenteet. Kun vanhassa osassa näiden levyjen välit on aukotettu, laajennusosassa välit ovat pääosin umpinaista betonia. Alkuperäisiin julkisivuihin verrattuna aukotus on muutenkin niukempaa ja sattumanvaraisemmin sijoiteltua.

Laajennusprojektin pääurakoitsijaksi valittiin Teollisuuden rakennuspalvelu Oy ja työt aloitettiin heti rakennusluvan saamisen jälkeen. Projektin edessä vanhoista viemäriputkista löytyi asbestia, mikä viivästytti töitä. Aukkojen tekeminen vanhan osan betoniseiniin osoittautui sekin hitaaksi, ja sahaamisessa syntynyt tärinä ja pöly saivat aikaan erilaisia vahinkoja. Laajennusosan ulkoseinistä tuli myös liian sileitä vanhojen seinien valujälkeen verrattuna, ja toivottuun lopputulokseen päästiin vasta, kun ne hiekkapuhallettiin. Tavoitteena oli saada laajennusosa valmiiksi syyslukukauden alkuun mennessä, mutta aikataulu venyi ja virallisia avajaisia päästiin viettämään vasta marraskuun alussa. (Lassenius & Rehnström 1997, 130; Rautiainen 1997, 186–189.)

Ylempänä eteläjulkisivu ja laajennuksen leikkaus, josta näkyy kuinka yläpohja on tehty ontelolaatasta. Alempana keittiölaajennuksen pohjapiirustus. Piirustukset: Espoo City | ARSKA, 1991-64-B-P-5, P1991-64-B-P-2.

UUSI ILMANVAIHTOKONEHUONE 1999

Osakuntataloon oli jo pääpiirustusvaiheessa suunniteltu koneellinen ilmanvaihto. Vanha ilmanvaihtokonehuone on pohjaltaan neliömäinen ja se sijaitsee vesikatolla, juhlasalin yläpuolella, melko kaukana katon reunoista. Alun perin rakennukseen oli järjestetty ainoastaan koneellinen poistoilma. Korvausilma saatiin seinissä olevien venttiilien kautta. Poikkeuksena oli olutkellari (OK1), jossa oli lämminilmakojeet korvausilmaa varten. Suurin osa ilmanvaihtokanavista oli tehty galvanoidusta pellistä, mutta paikoitellen oli myös betonisia ja muurattuja kanavia. (Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtoselostus 1964, 21–22.)

Vuoden 1999 ilmanvaihtosaneerauksen yhteydessä rakennettiin uusi, suurempi IV-konehuone vanhan rakennusosan keittiön yläpuolelle. Uusi konehuone on vanhaa suurempi ja monimuotoisempi. Eteenkin Dipolin suuntaan se on myös paljon näkyvämpi. Konehuoneen matalampi osa on väriltään harmaa ja korkeampi harmaanvalkoinen. Julkisivumateriaali on muovipinnoitettua teräsohutelvyä. Suunnittelusta vastasi Ark-Ing Nina Sebbas Oy (Espoo City | ARSKA, J1999-2128-B-P-7.)

Ilmanvaihtoremontin yhteydessä uusittiin muun muassa tuloilmakoneen osia ja huippumureita sekä osa ilmanvaihdon lämmitysverkon putkituksista. Myös lämmöntuottolaitteet ja laajenusosan lämpöjohtojen putkieristeet vaihdettiin tuolloin. Lisäksi saneerattiin käyttövesiverkoston runkoputkia ja venttiileitä. Sisätiloissa näkyvissä olevien IV-kanavien määrä lisääntyi, esimerkiksi juhlasalin eteläseinällä niitä on lukuisia. Alkuperäiset kanavat kulkivat valokuvien perusteella ilmeisesti betonirakenteiden sisällä sekä alakatoissa. Suuri osa Urdsgjallarin alakatoista on luultavasti uusittu ilmanvaihtoremontin aikana. (ISS Palvelut Oy 2005, 27.)

Vanha ilmanvaihtokonehuone näkyy kuvassa etualalla. Vuoden 1999 IV-konehuone kuvassa takana vaaleampana.

Vuonna 1999 ilmanvaihtoremontin yhteydessä tehdyt putket näkyvät erityisen hyvin juhlasalin (1.3) eteläseinustalla.

MUITA TEHTYJÄ KORJAUKSIA

Tämä luvun tiedot perustuvat ISS:n vuonna 2005 tekemään yhteenvetotyyppiseen kuntoarvioraporttiin, ellei toisin mainita.

- Perunakellariin (K16) ulkoa vievät portaat on katettu valokuvien perusteella ennen vuotta 1972 (TF:n arkisto).
- Vuonna 1987 ikkunoita tiivistettiin, laudoitukset maalattiin ja kattoikkunat kunnostettiin.
- Vuonna 1988 olutkellariin asennettiin parketti ja puolipaneelit (Stenberg 1997, 117).
- Vuoden 1990 vaiheilla uusittiin yläkerran kattoikkunat.
- Vuonna 1993 tehtiin laaja vesi- ja viemärisaneeraus , jonka yhteydessä toiseen kerrokseen rakennettiin kaksi uutta wc:tä.
- Vuoden 1994 keittiöpalon jälkeen laajennusosassa tehtiin sähkö- ja IV-korjauksia. (Lassenius & Rehnström 1997, 132–133).
- Vuonna 1995 keittiöltä vapautuneet tilat kellarikerroksessa muutettiin saunaksi (Lassenius & Rehnström 1997, 132).
- Vuonna 1996 korjattiin vuotava katto. Kattopinnoitteet uusittiin. (Lassenius & Rehnström 1997, 131).
- Vuonna 1997 uusittiin sähköpääkeskus ja vuosina 1997–2000 lukuisia ryhmäkeskuksia.
- Vuosina 1998–1999 kellariin rakennettu sauna muutettiin pii-saunaksi, se laajeni jonkin verran alakäytävään (K2.1) päin.
- Vuosina 1999–2000 toteutetussa remontissa uusittiin sähkövetoja ja parannettiin ilmanvaihtoa, valaistusta ja akustiikkaa. Ruokasalin ja yläkerran kerhotilojen seinät ja katto maalattiin väritykseltään vaaleammiksi. Tuolloin ripustettiin myös salin seinällä oleva suuri TF:n logo. Sisustuksen suunnittelusta vastasi TF:n entinen jäsen. (Lindberg 2000.) Samana vuonna uusittiin myös rakennusautomaatiojärjestelmä sekä IV-konehuoneen katto.
- Vuonna 2004 maalattiin vanhan osan alkuperäiset ikkunat ja ikkunapellit. Käytetty vihreä väri on kuvien perusteella huomattavasti alkuperäistä väritystä vaaleampi.
- Vuonna 2005 alaterassin rakentaminen (TF:n arkisto, valokuvat).
- Vuonna 2015 uusittiin läntinen ja itäinen pääovi.

Ajoittamattomia muutoksia:

- Joitain muutostöitä jo ensimmäisen kymmenen vuoden aikana, ensimmäinen seinä purettiin 1967.
- Pääportaan erottaminen eteishallista, erilaisia ratkaisuja eri aikoina, ei tarkkoja tietoja.
- Olutkellarista kellarikerrokseen johtavat paloportaat purettu.
- Puurakenteinen varasto kiinni keittiölaajennuksen eteläjulkisivuun.
- Pieni varastotila lisätty kellarikerroksen kerhotilan (K9) nurkkaan.
- Seinämuutoksia hallituksen tiloissa toisessa kerroksessa.

Erilaisia remontteja ja pieniä rakennusprojekteja on ollut tapana tehdä osakuntalaisten voimin. Tässä kuvassa rakennetaan alaterassia vuonna 2005.

Alaterassin päällystystöitä vuonna 2005.

Aukon tekemistä Gatanin (1.2) ja tarjoilulinjaston väliseen seinään vuonna 1985. Sivun kuvat: TF:n arkisto.

KENTTÄTYÖT

Tässä luvussa tutustutaan Urdsgjallarín nykytilaan. Kenttätyöt on tehty huhti–toukokuussa 2016, jolloin osakuntatalo oli aktiivikäytössä. Kohdekäynnit pyrittiin järjestämään sellaisina aikoina, että osakunta-, valmennuskurssi- ja ravintolatoiminta eivät häiriintyisi. Kenttätyöt-luvussa pyritään tunnistamaan rakennuksen hyvin säilyneitä elementtejä ja piirteitä. Tätä tehdään erityisesti vertaamalla käytössä olleita arkistovalokuvia tämän hetken valokuvaan. Aluksi luodaan katsaus Urdsgjallarín lähiympäristöön. Pohjapiirustuksista ja julkisivuista esitetään säilyneisyyskaaviot, joihin on pyritty ajoittamaan rakennukselle tapahtuneita muutoksia. Sisätilat käydään läpi tilaryhmittäin. Lopuksi nostetaan esiin rakennushistorian kannalta merkittäviä rakenteita ja rakennusosia.

Säilyneisyyskaavioiden lukuohje

Oheisissa säilyneisyyskaavioissa on havainnollistettu TF:n osakuntatalolle vuosien mittaan tehtyjä muutoksia.

Rakennuksen veistoksellisen muodon takia yksinkertaisen tasokuvan tuottaminen ulkoseinistä on hyvin vaikeaa. Tämän takia julkisivuesitykset on koottu useista valokuvista ja vuoden 1999 muutospiirustuksista. Pohjapiirustusten aihiona on käytetty Julia Pettersson Hakavan diplomityötään varten vuonna 2014 tekemiä ajantasapiirustuksia, joita on täydennetty ja käsitelty.

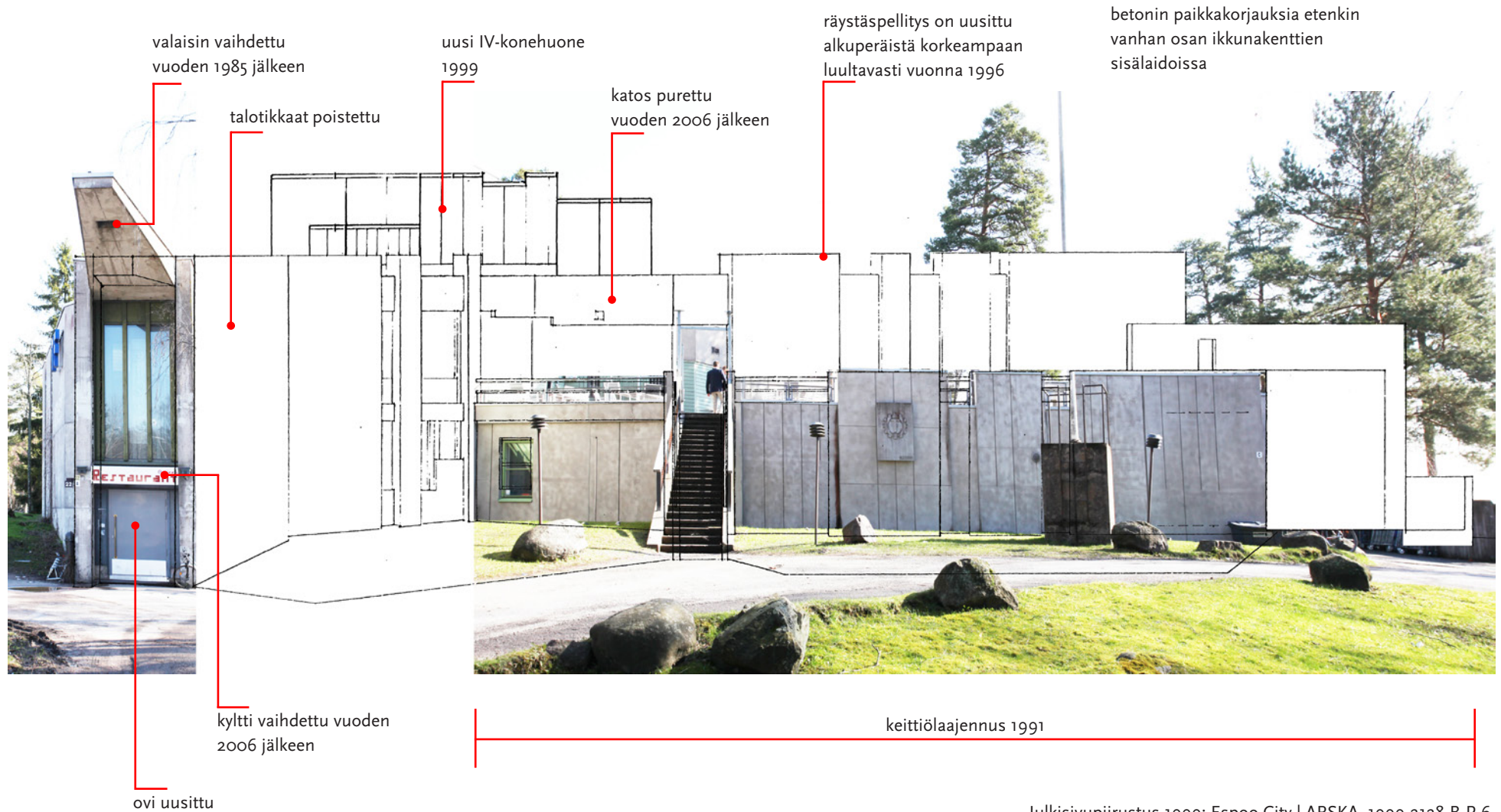
Esitetyt muutokset on ajoitettu piirustusten, valokuvien, asiakirjojen ja suullisten tietojen perusteella. Esiintyvät vuosiluvut viittaavat suunnitelmien valmistumisvuosiin ja eri selvityksissä esitettyihin arvioihin. Mikäli muutosta ei ole kyetty ajoittamaan, ei sen yhteydessä myöskään ole vuosilukua.

Pohjapiirustuksissa esitetään pääasiassa ilmi tulleet seinämuutokset. Erilaiset sisäpintoihin, esimerkiksi alakattoihin liittyvät muutokset käyvät ilmi tämän luvun tilaryhmäkohtaisessa esittelyssä.

Osakuntatoiminnan luonteesta johtuen Urdsgjallarín sisätilojen visuaalinen ilme on jatkuvan muutoksen tilassa. Jokainen tekkarisukupolvi on jättänyt rakennukseen tavalla tai toisella oman leimansa. Nämä muutokset ovat kuitenkin usein pinnallisia, eikä niillä ole varsinaista rakennushistoriallista merkitystä. Tästä syystä niitä ei myöskään ole esitetty säilyneisyyskaavioissa. Opiskelijaelämän merkkejä on koottu lukuun ”Seinämaalaukset ja muistoesineet” sivulla 92.

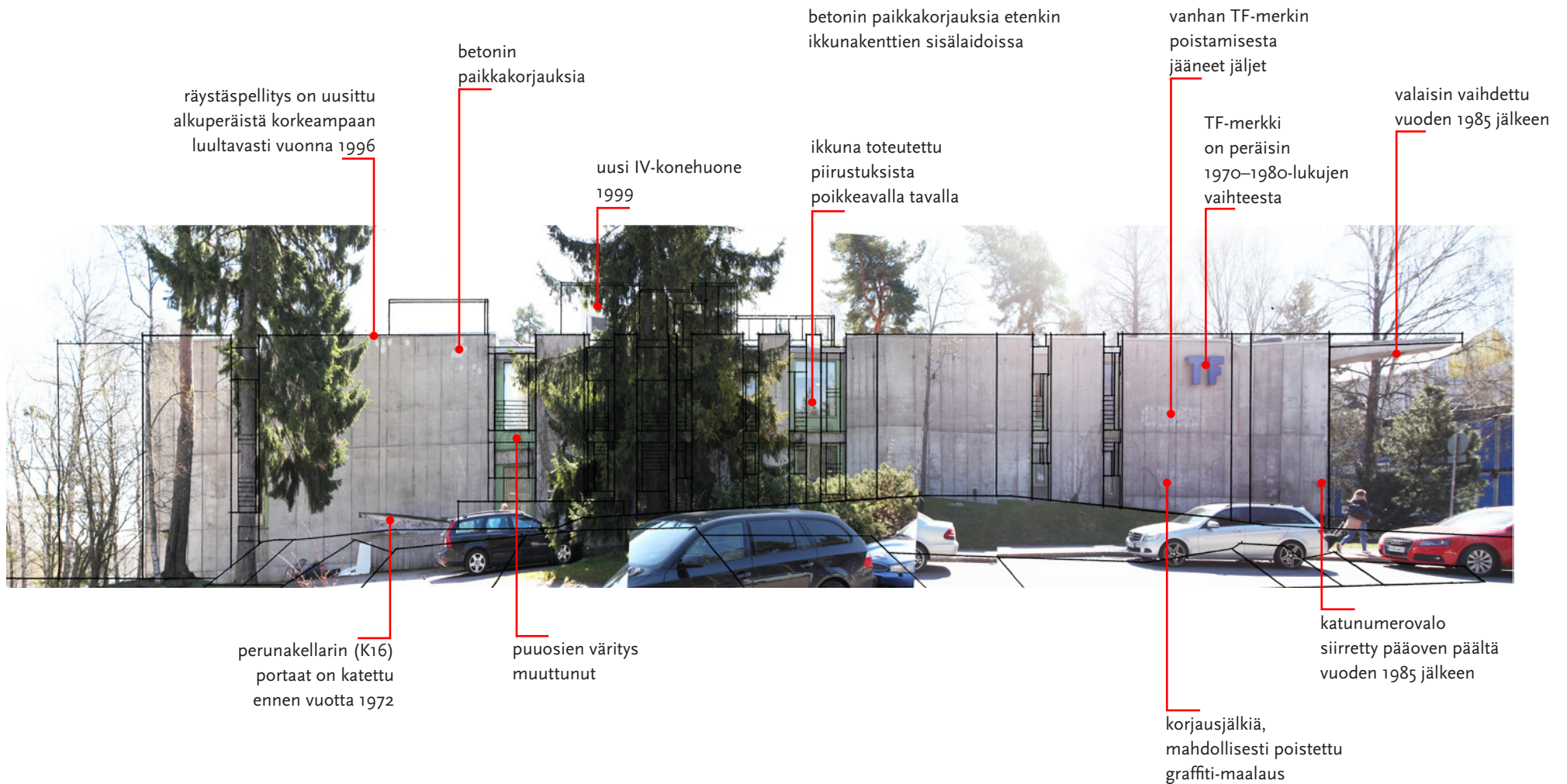
Säilyneisyys ja muutokset julkisivuissa

JULKISIVU LÄNTEEN

Julkisivupiirustus 1999: Espoo City | ARSKA, 1999-2128-B-P-6.
Kuvankäsittely: Livady.

JULKISIVU POHJOISEEN

Julkisivupiirustus 1999: Espoo City | ARSKA, 1999-2128-B-P-3.
Kuvankäsittely: Livady.

JULKISIVU ETELÄÄN

valaisin vaihdettu
vuoden 1985 jälkeen

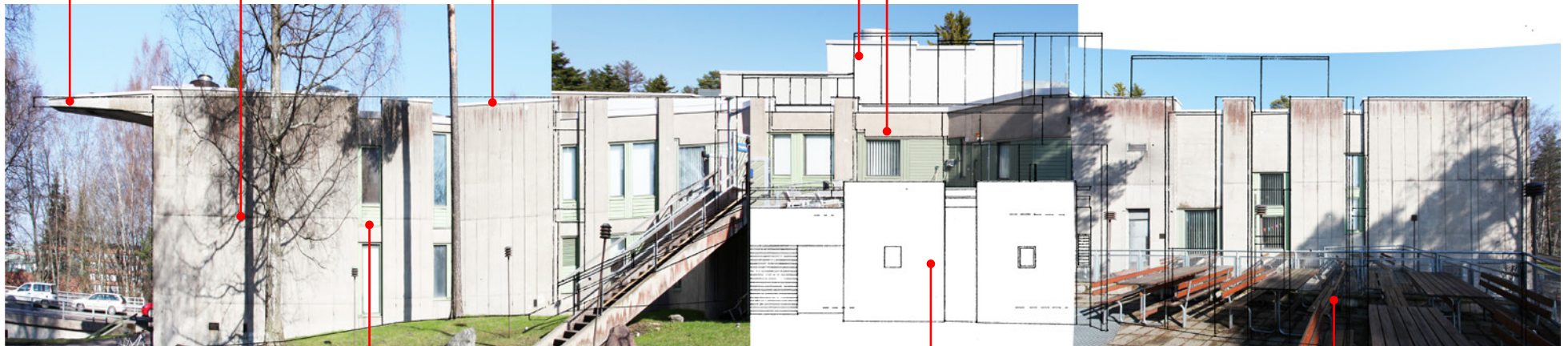
talotikkaat poistettu

räystäspellitys on uusittu
alkuperäistä korkeampaan
luultavasti vuonna 1996

uusi IV-konehuone
1999

katos purettu
vuoden 2006 jälkeen

betonin paikkakorjauksia etenkin
vanhan osan ikkunakenttien
sisälaidoissa

Varhaisesta värivalokuvasta voi
nähdä, että puuosat oli alun perin
maalattu tummanruskeiksi. Kuva
lokakuulta 1966: Peter Rehström.

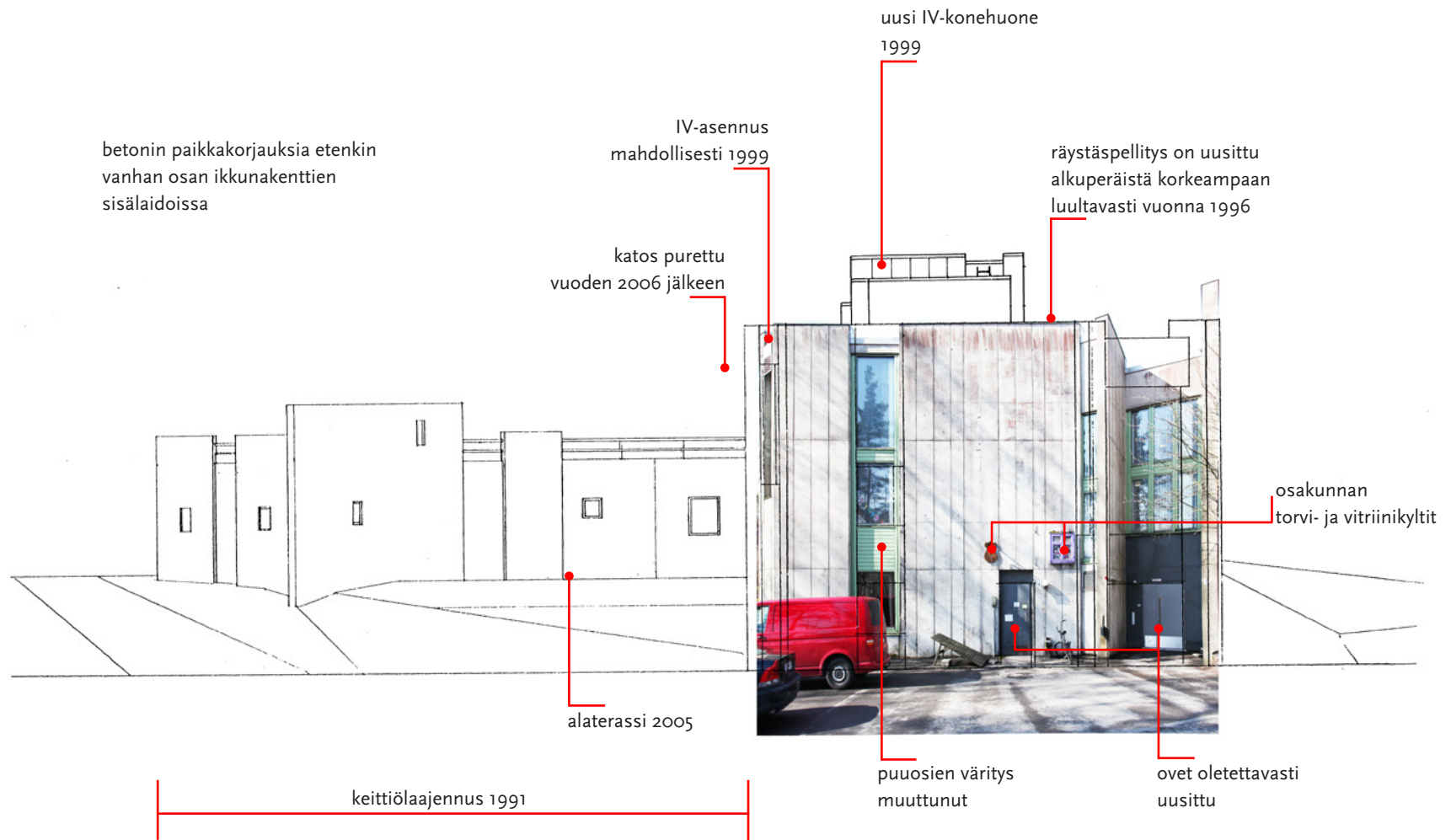
Keittiölaajennuksen eteläpäätyyn on tehty
puurakenteinen varasto.

keittiölaajennus 1991

alaterassi 2005

Julkisivupiirustus 1999:
Espoo City | ARSKA, 1999-2128-B-P-5.
Kuvankäsittely: Livady.

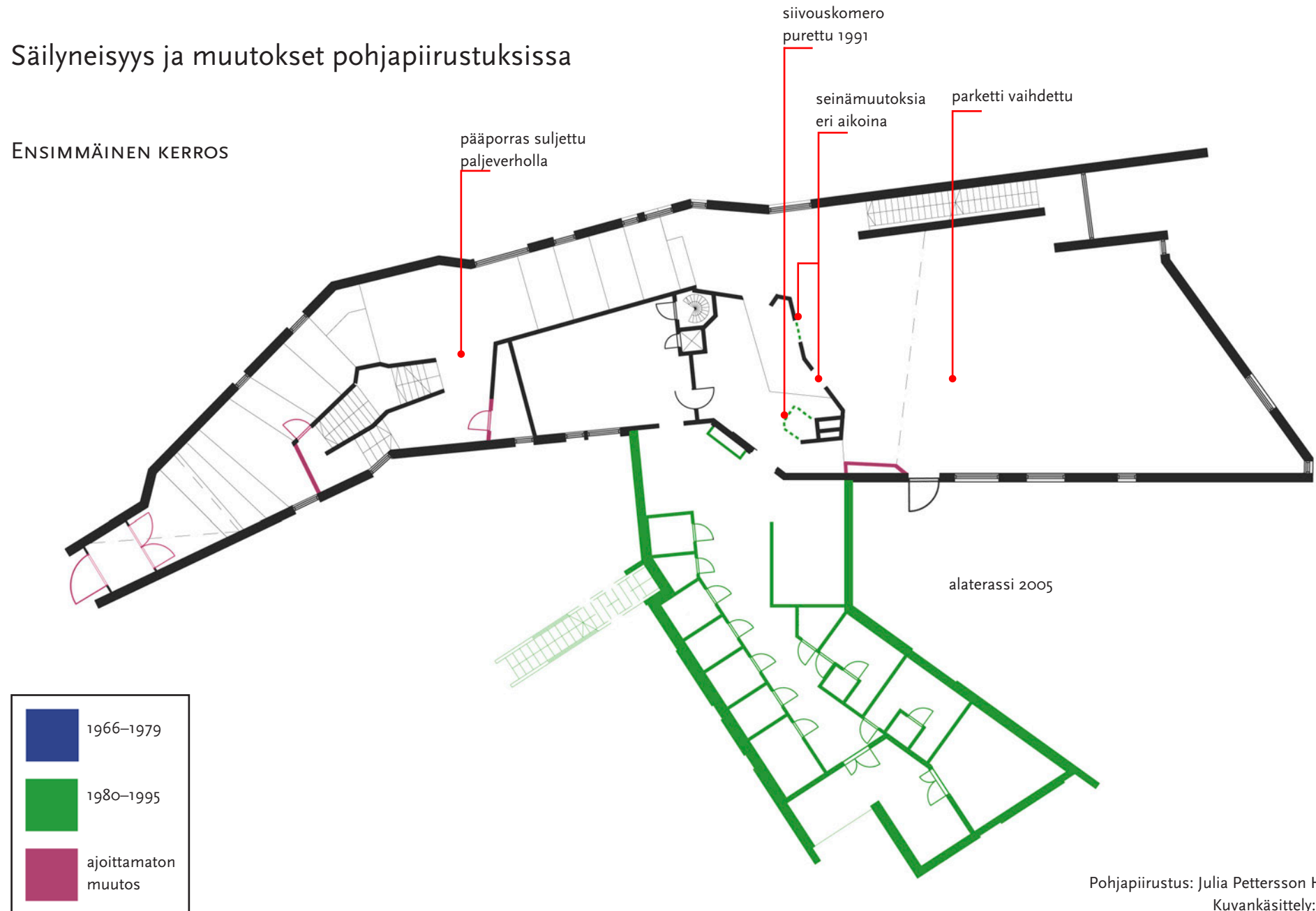
JULKISIVU ITÄÄN

Julkisivupiirustus 1999: Espoo City | ARSKA, 1999-2128-B-P-4.
Kuvankäsittely: Livady.

Säilyneisyys ja muutokset pohjapiirustuksissa

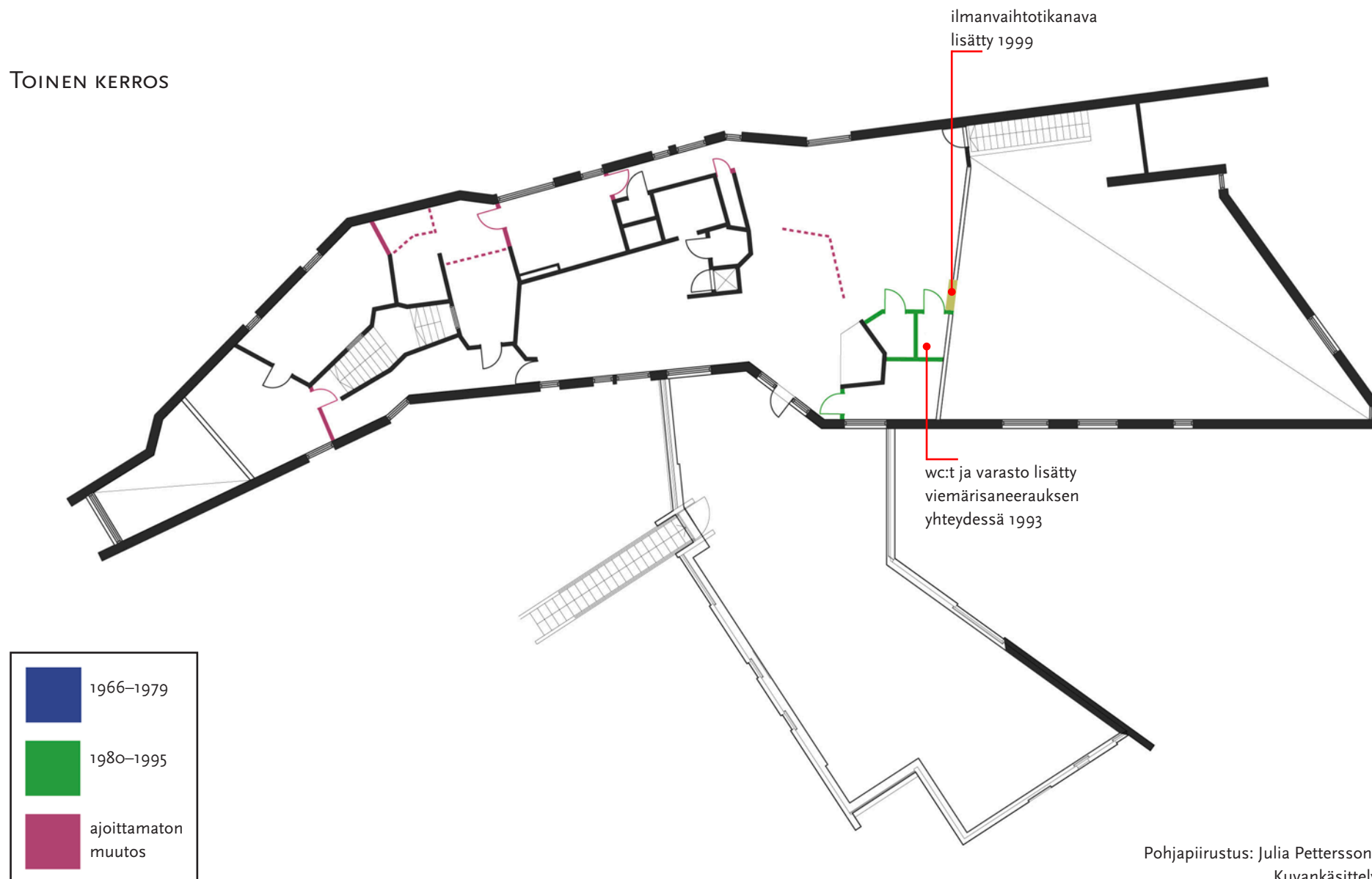
ENSIMMÄINEN KERROS

Pohjapiirustus: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

ARKKITEHTITOIMISTO LIVADY

TOINEN KERROS

Pohjapiirustus: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

OLUTKELLARI

parketti asennettu
vuonna 1988

porras purettu ennen
vuotta 1995

KELLARIKERROS

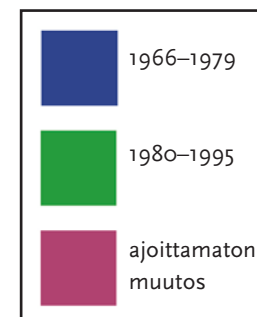
varastotila takan päällä,
tehty vuoden 2006 jälkeen

kevytrakenteinen parvi

sauna rakennettu
1995, laajennus pii-
saunaksi 1998–1999

1. kerrokseen johtava
porras purettu
vuonna 1976

varastojen
ovet suljettu ja
sisäänkäynti siirretty
toiselle seinälle

Pohjapiirustukset: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

Tontti ja lähiympäristö

TF:n osakuntatalon tontti sijoittuu Otakaaren, Dipolin ja urheilukentän muodostamaan kulmaan. Pohjoisesta TF:n tontti nousee penkereellä jonkin verran Otakaarta korkeammalle. Urheilukentän puolelta maasto on kallioista.

Rakennusaikaisista valokuvista ja ilmakuvista päätellen paikalla kasvoi alun perin tiheä kuusivaltainen metsä. Rakennusselostuksen mukaan Urds-gjallarin ja Dipolin väliin jäävä metsikkö oli määrä

jättää mahdollisimman koskemattomaksi (Rakennusselostus 1964, 32). Valmistumisen jälkeen otettujen kuvien perusteella metsää harvennettiin, mutta useita täyskasvuisia puita jätettiin pystyyn. Tontista ei haluttu muokata puistomaista. Tämä oli tyypillistä teekkarikylän rakentamiselle yleensäkin.

Ortokuva Otaniemestä vuodelta 2015. Urds-gjallar keskellä. Kuva: Espoon karttapalvelu.

Kuvaparit

Urdsjällar Otakaarelta päin nähtynä vuonna 1973.
Kuva: TF:n arkisto.

Näkymä Otakaarelta huhtikuussa 2016. Etualan kuuset ovat kasvaneet huomattavan korkeiksi.

TF:n ja Dipolin välinen metsikkö vuonna 1973.
Kuva: TF:n arkisto.

Etelän puolen tonttia huhtikuussa 2016. Ympäristö on silmämääräisesti samankaltaisessa kunnossa kuin vuoden 1973 kuvassa.

Nykyisin tontti on perusluonteeltaan yhä samankaltainen kuin 1960-luvulla. Osa puista, etenkin Otakaaren puolella olevat kuuset, on kasvanut huomattavan kookkaiksi. Muuten metsäiset ulkoalueet näyttävät likimain samalta kuin vanhoissa valokuvissa.

Rakennuksen etelä- ja länsipuolelle on rakennettu kaksi suurta terassia. Niin kutsuttu yläterassi on vuonna 1991 rakennetun keittiölaajennuksen katolla. Alaterassi on rakennettu vuonna 2005 talkoovoimin laajennuksen ja rakennuksen vanhan osan muodostamaan kainaloon. Kumpikin terassi on päällystetty betonilaatoilla, ja niihin on suora kulku sisätiloista.

Tällä hetkellä tontin etelälaitaa rajaa Dipolin remonttityömaan aita. Parkkipaikkoja on Urdsjällarin länsi- ja itäpuolella. Sen lisäksi Otakaaren varrelle on pysäköity autoja lähes katkeamattomana ketjuna. Parkkipaikkojen läheisyyteen, työmaan liepeille ja keittiölaajennuksen etelälaidalle on pääsyt kerääntymään rakennusmateriaaleja ja muita epämääräisiä kasoja.

Urdsjällarin erikoisuus on se, ettei siinä ole lainkaan sokkeleita. Betoninen rakennus vaikuttaa nousevan yksiaineisena suoraan maasta.

Urheilukentän puoleinen tontti on kallioista maastoa.

Hylättyjä rakennusmateriaaleja keittiölaajennuksen seinustalla.

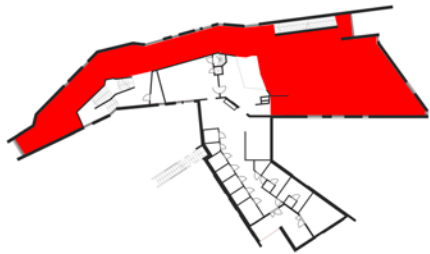

Sokkelittomuus on Urdsgjarille ominainen, erityinen piirre.

Oikealla: Alaterassi ja yläterassi katolta kuvattuna.

Sisätilat

GATAN JA JUHLASALI

Kaartuva sisäkatu eli *Gatan* (1.2) ja suuri juhlasali (1.3) muodostavat Urdsgjallarin keskeisimmän ja omaperäisimmän tilasarjan.

Tuulikaappi

Pitkälle kurottuvan betonilipan eli *tunganin* alla olevasta leveästä pääovesta saavutaan kahden kerroksen korkuiseen tuulikaappiin (1.1), jonka korkeiden ikkunoiden kautta saadaan päivänvaloa sekä sisäkadun aulatilaan että toisen kerroksen Wahlforss-halliin (2.1). Tuulikaapissa on yhä TF:n diskoa mainostava neonkyltti.

Aula

Pariovien kautta siirrytään sisäkadun korkeaan alkupäähän, jonka etelälaitaa koristaa värikäs seinämaalauk. Alun perin aulatilan kautta on päässyt suoraan kellarikerrokseen ja pääportaisiin. Nämä yhteydet on jouduttu sulkemaan jo varhaisessa vaiheessa, sillä kun Urdsgjallarissa aloitettiin alkoholitarjoilu, järjestelyt eivät enää vastanneet määräyksiä. Etenkin TF:n diskon aktiiviaikoina aulatilassa on ollut erilaisia vaatesäilytysrakennelmia. Nykyään entisen narikan tilalla on istuskeluryhmä ja juoma-automaatti.

Alkujaan kellariin vievät portaat olivat avoinna aulaan päin.

Kuva 1966: Arkkitehtuurimuseo /
Simo Rista.

Kulku portaisiin on sittemmin estetty kevytrakenteisella seinällä.

Gatanin tila kaartuu, kapenee ja madaltuu juhlasalia kohti kuljettaessa.

Korkeaan aulatilaan tulee päivänvaloa tuulikaapin päällä olevista ikkunoista.

Gatan

Sisäkatu jatkuu eteenpäin loivina ja leveinä betoniportaina. Alakatto on koko matkalla samalla korkeudella, mutta tilan korkeus vaihtelee portaiden mukaan. Gatan myös kapenee keskivaiheillaan, sillä pääportaan ja keittiön (1.6) tilantarpeen vuoksi. Kaartuva katutila myötäilee rakennuksen pohjoisen ulkoseinän linjaa. Gatanin pohjoiselle laidalle on rakennettu luiska vuonna 2005. Tila ei ole putkimainen käytävä, vaan pikemminkin topografinen pienmaisema, joka paljastaa päätepiirteenä olevan juhlasalin vasta vähitellen. Arkkitehti Mobergin mu-

kaan Gatan on saanut innoituksensa Arles'n elämää kuhisevista kaduista, joihin hän tutustui opiskelijana Nils Erik Wickbergin ekskursiolla 1950-luvun lopulla (Moberg 2016, suullinen tiedonanto).

Alakatto on uusittu oletettavasti vuoden 1999–2000 ilmanvaihtoremontin yhteydessä. Gatanin katossa olleet pyöreät plafondivalaisimet on korvattu upotetuilla malleilla sekä kiskoihin asennetuilla spottivaloilla. Sisäkadun pohjoisseinällä on naulakorivi, josta on poistettu yksi naulakko-osa. Pääportaikko on erotettu katutilasta paljeverholla.

Sisäkatu jatkuu pohjoisseinän viertä juhlasalin läpi ja portaita pitkin alaspäin Urdsgjallarin itäiselle pääsisäänkäynnille. Mobergin Arkkitehti-lehteen kirjoittaman selostuksen mukaan Gatanin oli tarkoitus toimia oikotienä Teekkarikylän ja korkeakoulun välillä (Moberg 1967, 22).

Vuonna 1966 Gatanin seinät olivat käsittelemätöntä betonia ja alakatto tummanruskea. Kuva: TF:n arkisto.

Nykyään seinät ja alakatto ovat maalattuja, valaisimet on vaihdettu ja pääporras voidaan sulkea paljeverholla.

Juhlasali

Gatanin päätteenä oleva kahden kerroksen korkuinen juhlasali (1.3) on Urdsgjallarín suurin yksittäinen tila. Hämärään ja matalaan Gataniin verrattuna tila on korkeine ja kapeine ikkunoineen valoisa ja avara. Voimaksa kontrasti lienee harkittu. Päivisin salissa toimii opiskelijaravintola ja iltaisin sitä käytetään erilaisiin juhlatilaisuuksiin ja osakunnan toimintaan.

Nykytilanteeseen verrattuna arkistovalokuvissa esiintyvä, 1960-luvun asussa oleva juhlasali vaikuttaa betonisine seinineen lähes sakraalilta tilalta. Tällä hetkellä kattoon on asennettuna suuri määrä laitteistoja: peilipalloja, videotykkejä ja suuntautuvia spottivaloja. Itäisimmässä kulmassa on dj-koroke. Pöydät ja tuolit ovat uudehkoja, ja tilaan on tuotu viherkasveja.

Keittiönvastaiseen seinään on tehty muutamia aukkoja, ja opiskelijaravintolan tarjoilulinjasto on sijoitettu osittain salin puolelle. Betonista valetut väliseinät ovat varmaankin vaikuttaneet siihen, että niihin ei koko rakennuksessa ole haluttu suuremmin tehdä muutoksia. Osakuntalaisten kertomuksissa on esimerkiksi useasti tullut esille tarina, jossa urakoitsijalta on hajonnut useampi timanttilaikka tehtäessä pientä aukkoa seinään.

Juhlasalin pohjoisseinällä on suorat portaat, joita pitkin pääsee toisen kerroksen klubitilaan (2.2), minne on sijoitettu osa opiskelijaravintolan asiakaspaikoista. Rakennuksen valmistumisaikaan tilat voitiin sulkea parven kaiteessa olevan paljeverhon avulla. Nyt vuoden 1999 ilmanvaihtoremontin aikana aukon keskelle tehty asennus rajoittaa verhon toimintaa. Valmistumisaikana salin koilliskulmassa

Juhlasali vuoden 2016 asussa. Kattoon asennetut tehostevalot ja laitteet ovat vuodelta 2005.

Vuoden 1966 kuvassa juhlasali on nykyistä pelkistetympi.
Kuva: TF:n arkisto.

Juhlasali toisesta kerroksesta nähtynä.

oli myös toiset portaot myös kellarikerrokseen. Ne poistettiin vuoden 1976 kellaritilojen muutoksen yhteydessä.

Juhlasalin seinäpintojen käsittelyyn ja alakat-
toihin pätee sama kuin Gatanin seiniin ja kattoihin. Niitä on maalattu eri väreillä eri aikoina. Nykyinen väritys on peräisin vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontin ajoilta. Salin seiniin ja toisen kerroksen parven kaiteeseen on kiinnitetty suuri määrä erilaisia akustoisia elementtejä.

Alkuperäinen kalanruotokuvioinen parketti on uusittu suorakuvioiseksi. Alun perin parketti oli ”upotettu valuun”, jolloin se oli samassa tasossa betonipinnan kanssa ja loppui noin 10 cm ennen seinää (Moberg 2016, suullinen tiedonanto). Nykyään parketin ja seinän välissä on taitettu messinkilevy, ja yhtymäkohta on peitetty alumiinilistalla. Vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontin yhteydessä juhlasaliin asennetut suuret tulo- ja poistokanavat reunustavat salin etelä- ja pohjoisseinustaa.

Säilyneisyydestä:

Sisäkadun ja juhlasalin muodostama tilasarja on Urdsgjallarille tunnusomainen, ainutlaatuinen kokonaisuus. Tilat ovat vuosien saatossa kokeneet useita eri muutosvaiheita. Varsinkin seinien väritystä on muutettu moneen otteeseen. Varsinaisia tilarakenteeseen vaikuttavia muutoksia Gatanissa ja juhlasalissa sen sijaan on tehty vähän, lähinnä muutamia uusia aukkoja seiniin ja portaiden sulkemisia ja purkamisia. Suurin arkkitehtonista ideaa heikentänyt muutos lienee ollut pääportaan yhteyden ja kellarin portaan sulkeminen pääoven puolelta. Muutos on jouduttu tekemään anniskelusäädösten takia ja nykyinen toiminta olisi mahdotonta ilman sitä.

Merkittävin juhlasalin visuaaliseen ilmeeseen vaikuttanut muutos ovat uudet, suuret ilmanvaihtokanavat. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että Gatanin ja juhlasalin kokonaisuus on säilynyt olennaisilta osiltaan hyvin ja tehdyt muutokset ovat olleet melko pintapuolisia.

Uusittu juhlasalin parketti ja sen liittyminen seinään.

Gatanin aulatila ja Mobergin värisuunnitelman mukaiset "Englannin sosiaalisen punaiset" seinät vuonna 1973. Kuva: TF:n arkisto.

Sama tila oletettavasti 1980-luvun alkupuolelta. Väripaletti on vaihtunut murrettuja sävyjä kohti.

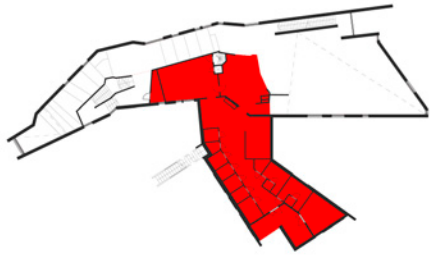
SISÄTILOJEN VÄREISTÄ

Haastattelussa 18.5.2016 arkkitehti Kurt Moberg kertoi Urdsgjallarin sisätilojen väriyksen vaiheista. Kun Urdsgjallar otettiin käyttöön, olivat lähes kaikki sisäseinät käsittelemätöntä betonia. Alkujaan sisäseiniä ei ollut tarkoitus jättää käsittelemättömälle betonipinnalle, mutta rahan puutteen vuoksi sisäseinien maalaaminen jätettiin "teekkareille omaksi työksi". Opiskelijat eivät pitäneet paljaasta betonista ja pyysivät yliopistomaailman "hulluna vuotena" 1968 Mobergilta värisuunnitelman. Ajalle tyypillisesti arkkitehti valitsi rohkeat värit, "valkoista, ryssänsinistä ja Englannin sosiaalista punaista", samaa voimakasta sävyä, jota käytetään muun muassa Lontoon busseissa, puhelinkopeissa ja postilaatikoissa. Moberg teki suunnitelman siitä, mitkä pinnat maalattaisiin milläkin värillä. 1960-luvun loppu oli opiskelijapiireissä voimakkaan politisoitunut ja "aatteenpunaisen" maalin lisäksi seinille ripustettiin runsaasti värikkäitä julisteita, joiden aiheina olivat muun muassa *Ho Chi Minh* ja *Make Love Not War*.

Urdsgjallarin sähkösuunnittelijana toimi insinööritoimisto Risto Mäenpää, joka oli suunnitellut myös Dipolin sähköt. Mäenpää oli maineikas valaistussuunnittelustaan, ja eräs ruskean sävy oli leikillisesti nimetty hänen mukaansa "Mäenpään ruskeaksi". Tällä värillä maalattiin TF:llä muun muassa alakatot, ikkunanpuitteet ja patterien suojakotelot.

Mobergin mukaan "teekkarit muuttuivat sittemmin oikeistolaisiksi" eivätkä pyytäneet arkkitehdilta enää värisuunnitelmia. Esimerkiksi Olutkellariin pantiin muutamaa vuotta myöhemmin beigenväriset tapetit. 1980-luvulla punaiset seinät maalattiin piiloon. Uudet värisävyt olivat arkistovalokuvien mukaan murrettua oranssia, vaaleanruskeaa ja valkoista.

Urdsgjallarissa nykyään näkyvät värit ovat peräisin pääasiassa vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontin ajoilta. Sen yhteydessä valtaosa seinistä on maalattu valkoisiksi. Ikkunanpuitteita, patterikoteloita ja osa aukkojen reunoista on maalattu tummanpunaisella. "Mäenpäänruskeat" alakatot on vaihdettu vaaleisiin.

KEITTIÖ- JA TARJOILUTILAT

TF:n keittiö jakautuu kahteen osaan: Gatanin (1.2) vieressä, olevaan, vuodelta 1966 peräisin olevaan vanhaan osaan ja myöhemmin tehtyyn laajennussiipeen (ks. sivu 57). Ruoka valmistetaan vanhan osan puolella olevassa keittiötilassa (1.6) ja se jaellaan juhlasaliin (1.3) aukeavasta tarjoiluhuoneesta (1.4). Laajennussiipeissä on keittiön avustavia tiloja: tiskilinjasto (L1), varastoja ja kylmähuoneita sekä jätehuollon tiloja (L5).

Alun perin TF:n keittiössä oli tarkoitus ainoastaan lämmittää Dipolin suuresta keittiöstä toimitettavaa ruokaa ja varastoja oli kolmessa kerroksessa. Keittiötoiminnan tehostamiseksi rakennettiin vuonna 1991 rakennuksen eteläpuolelle päärungosta ulkoneva keittiösiipi, johon muun muassa varastot siirrettiin. Nykyään opiskelijaravintolan annokset valmistetaan kokonaan omassa keittiössä. (Rautiainen 1997, 182–185.)

Tarjoiluhuoneen, juhlasalin ja sisäkadun väliin seiniin on tehty aukkoja eri aikoina (ks. esimerkiksi sivun 61 kuva vuodelta 1985). Muuten vanhan puolen keittiön tilarakenne on pysynyt muuttumattomana. Kesällä 1994 keittiössä oli uppopaistimesta

Opiskelijaruokalan ateriat valmistetaan vanhalla puolella olevassa keittiötilassa (1.6).

alkanut tulipalo, jonka jälkeen kaikki keittiön koneet sekä sähköasennukset ja ilmanvaihtolaitteisto piti uusiksi. Palo aiheutti savuvaurioita koko rakennukseen. Korjausta jouduttiin kiirehtimään, sillä kevät lähestyi ja ravintolan piti olla jälleen toiminnassa viimeistään silloin, kun uusi lukukausi alkoi ja fuksit saapuivat Otaniemeen. (Lassenius & Rehnström 1997, 132–133.)

Tiskilinjasto (L1) on laajennusosassa.

Tarjoiluhuone (1.4).

Tarjoilulinjasto juhlasalin puolella (1.3).

Laajennusosan käytävä.

Jätehuone (L5).

Säilyneisyydestä:

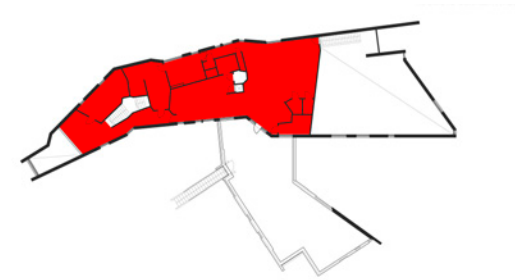
Keittiösiipi vuodelta 1991 on suurin yksittäinen Urdsgjallariin tehty lisäys tai muutos. Silmämääräisen arvioinnin perusteella laajennusta ei ole juurikaan muutettu sen valmistumisen jälkeen.

Vanhimmat käytössä olleet koko keittiötä esittävät arkistokuvat ovat vuodelta 2006. Tilojen säilyneisyydestä on niiden perusteella vaikea päätellä mitään. Keittiö on aktiivikäytössä, ruoanvalmistuslaitteet vaikuttavat silmämääräisen tarkastelun perusteella melko uusilta, eikä niillä ole rakennushistorian kannalta merkitystä.

Vanhan puolen keittiön (1.6) tilarakenne on säilynyt suurimmaksi osaksi ennallaan Urdsgjallarin valmistumisesta asti. Vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontti näkyy vanhan puolen tiloissa putkivetoina ja samantyyppisenä alakattona, jota on käytetty muuallakin rakennuksessa.

Toisessa kerroksessa on useita kattoikkunoita.

TOINEN KERROS

Urdsgjallarin toisen kerroksen tilat ovat pääasiassa osakunnan omassa käytössä. Juhlasaliin (1.3) aukeavalla parvella on kuitenkin opiskelijaruokalan asiakaspaikkoja. Toiseen kerrokseen pääsee suoraan ulkoa keittiölaajennuksen päällä olevan yläterassin kautta. Myös juhlasalin suora porras ja pääporras nousevat toiseen kerrokseen, joka on länsi- ja itäpäästään ensimmäistä kerrosta lyhyempi ja avautuu parvimaisesti kahden kerroksen korkuisiin tiloihin.

Toinen kerros jakautuu pitkittäin julkisempaan ja yksityisempään osaan. Pohjoispuolella on kanslia (2.6), hallituksen huone (2.5) sekä osakunnan toimistotila. Länsipäässä on omaehtoiseen opiskeluun käytettävä Wahlforss-halli (2.1). Klubitila (2.2) jakautuu neuvotteluhuoneeseen ja opiskelijaruokalan käytössä olevaan tilaan.

Klubitila

Urdsjallarín valmistumisen aikaan klubitilassa oli nykyisen neuvottelutilan paikalla baari. Ruokalan tila oli jakautunut takkahuoneeseen ja nykyistä yksityisempään klubitilaan. Niiden välillä oli polveileva, aukotettu seinäke, joka on sittemmin purettu. Avotakka oli vapaasti seisova kappale keskellä tilaa. Vuoden 1993 viemärisaneerauksen yhteydessä sen ympärille rakennettiin WC-tilat ja siivouskomero, jonka seurauksena takan rooli tilan keskipisteenä katosi.

Arkistovalokuvien perustella klubitilat oli aiemmin kalustettu muun muassa Yrjö Kukkapuron suunnittelemissa Karuselli- ja Ateljee-nojatuoleilla.

Kurt Moberg muistelee, että ne saatiin Kukkapurolta lainaksi, ”niin kuin sikariportaalle”. Kaiken kaikkiaan sisustuksiin oli niukasti rahaa ja Thua Moberg keksi ilmaisia ratkaisuja. Esimerkiksi kaapelikeloista saatiin maalaamalla pöydänjalkoja ja palleja. Tehtiin myös kiinteitä sohvia, jotka olivat Kurt Mobergin mukaan ”halvimmasta päästä”. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.)

Lattiat olivat hierrettyä betonia ja seinät betonipinnalla. Alakatot olivat tummaksi maalattua lautta.

Muutosten tuloksena kaikki seinät neuvotteluhuoneen kehystettyä fragmenttia (ks. kuva sivulla 56) lukuun ottamatta on maalattu vaaleiksi sinisillä

korostuksilla. Lattiamateriaaliksi on vaihdettu sininen vinyylilaatta, ja alakatot ovat valkoiset. Pääportaan päällä olevaa katoikkunaa ja neuvottelutilan kattoikkunaa on muokattu oletettavasti vuosina 1999–2000 tehdyn ilmanvaihtoremontin yhteydessä. Baari ja takkahuone ovat kadonneet, ja designkalusteet ovat vaihtuneet tavanomaisempiin ruokailu- ja toimistokalusteisiin.

Toisen kerroksen klubitila (2.2) vuonna 1966. Kuva: TF:n arkisto.

Sama tila vuonna 2016.

Säilyneisyydestä:

Vaikka Urdsgjallarin toisessa kerroksessa on tehty jonkin verran tilamuutoksia (seinien purkamista ja uusien rakentamista), sen perusrakenne on kuitenkin vielä nähtävissä. Eri tiloissa muutokset ovat vaikuttaneet eri tavoin. Eniten tilojen uusi jako on vaikuttanut klubitilassa (2.2), joka on jaettu erilaista tarkoitusta palveleviin tiloihin. Osa on opiskelijaruokalana, osa kokoustilana. Tilojen kaikki pinnat on uusittu ja vuoden 1966 valokuvissa näkyvät kalusteet on poistettu.

Klubitilan (2.2) baari vuonna 1966.

Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Baari on sittemmin purettu. Huone toimii osakuntalaisten kokoustilana.

Klubitila (2.2) toimii osittain opiskelijaruokalana.

Wahlforss-halli (2.1) toimii opiskelutilana.

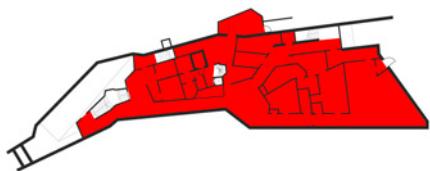
Kokoushuone (2.5).

Osakunnan hallituksen huone.

Kanslia (2.6).

KELLARIKERROS

Kellarikerros on itäpäästään on maan tasossa. Parkkipaikalta pääsee tuulikaapin (K1) kautta eteishalliin (K2.1), josta nousevat portaat juhlasaliin (1.3) ja Gatanille (1.2). Myös urheilusaliksi (K5) alun perin nimettyyn osakunnan kerhotilaan pääsee suoraan rakennuksen itäsivulta. Pohjoisen puolelta kellarikerrokseen pääsee perunakellariin (K16) vieviä suoria portaita pitkin. Valmistumisen aikaan portaat olivat kattamattomat, mutta arkistovalokuvien perusteella niiden päälle on rakennettu katos jo ennen vuotta 1972.

Kellarikerroksen pohjoislaidalla on erilaisia varastoja, teknisiä tiloja, WC-tiloja sekä TF:n arkisto. Etelälaidalla on kolme suurempaa tilaa: kerhotila (K5), biljardihuone (K9) ja pääportaiden yhteydessä oleva alahalli (K2.2), jonka kautta pääsee olutkellariin (OK1).

Saunan (K6) vilvoittelutila "Loungen".

Kerhotila ja sauna

Kerhotilassa on kellarikerroksen ainoat ikkunat sekä koko rakennuksen ainoa lasitiili-ikkuna. Lattian punaruskea vinyylilaatta on myöhempi asennus. Rakennusselostuksen mukaan tilassa olisi alun perin ollut lautapintainen alakatto (Rakennusselostus 1964, 40). Nykyään katto on maalattua betonia, jossa betonipalkit näkyvät.

Tilan kalusteet ovat eri aikakausilta, ja ilmeisesti ainakin osa on hankittu kirpputoreilta. Biljardihuoneeseen vievän käytävän varrella on sauna (K6), joka on alkujaan rakennettu vuonna 1995 keittiölajennuksen yhteydessä vapautuneiden varastojen paikalle (Lassenius & Rehnström 1997, 132). Tila on nimetty pii (π) -saunaksi, sillä löylyhuoneen takaseinän kaaren säde on 3,14 metriä. Nykyiset lauteet ovat silmämääräisen arvion perusteella melko uudet.

Löylyhuoneen kaarevat lauteet.

Biljardihuone ja WC:t

Lähes koko kellarikerroksen seinät olivat rakennus-
selostuksen mukaan alun perin käsittelemätöntä
betonia. Vuodelta 1977 peräisin olevan valokuvan
mukaan biljardihuoneen (K9) seinä oli tuohon
aikaan pystyautoitettu. Nykyään seinät ovat valkoi-
siksi maalattut ja osakuntalaiset ovat tehneet niihin
useita seinämaalauksia (ks. luku *Seinämaalaukset
ja muistoesineet*, sivu 92). Biljardihuoneen lattiassa
oli rakennusselostuksen mukaan alkujaan muovi-
matto, kuten nykyäänkin. Puinen alakatto saattaa
olla valmistumisaikainen (Rakennusselostus 1964,
40). Biljardipöydän kantta on oletettavasti korjattu
jossain vaiheessa, mutta ainakin sen runko saattaa
olla vanha.

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lähes
kaikki WC-tilojen sisustukset ovat melko uusia.
Muutamaan käymälätilaan on asennettu erikoinen,
oksentamista varten suunniteltu posliinikaluste, eli
niin kutsuttu *spyoar*.

Säilyneisyydestä:

Biljardihuone (K9) vuonna 2016.

Biljardihuone (K9) vuonna 1977. Kuva: TF:n arkisto.

Kerhotila (K5).

Kellarikerroksessa on tehty jonkin verran tila- ja käyttötarkoituksen muutoksia. Arkkitehti Kurt Mobergin mukaan eteiskalli (K 2.1) oli suunniteltu ”alakaduksi”, leveäksi läpikulkutilaksi ensimmäisen kerroksen Gatanin (1.2) tapaan. Nopeasti rakennuksen käyttöönoton jälkeen tila alkoi kuitenkin täyttyä erilaisista jäynämielessä vohkitusta tavarasta, kuten liikennemerkeistä. Näin kaduksi tarkoitettu tila muuttui varastotilaksi. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.) Tilaa kavennettiin ensimmäisen kerran vuoden 1976 muutoksissa, jolloin kellariin rakennettiin henkilökunnan sosiaalituloja. Vuonna 1995 rakennetun saunan (K6) laajentamisen yhteydessä vuosina 1998–1999 tilaa on kavennettu entisestään.

Lähes kaikki betoniset seinäpinnat on maalattu valkoisiksi ja etenkin osakunnan käyttämiin tiloihin on tehty vuosittain uusia seinämaalauksia. Useimmat lattiapinnat ovat rakennusselostuksen mukaan olleet alkujaan konehiottua tai teräshierrettyä betonia (Rakennusselostus 1964, 39–42). Nykyään lattiat ovat vaihtelevasti joko betonia, muovimattoa, keraamista laattaa tai vinyylilaattaa.

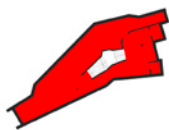
Pääportaiden vieressä oleva aulatila (K2.2) on kalustettu sohvilla.

Erikoinen oksentamiseen tarkoitettu spyoar WC:ssä (K4.1).

TF:n arkisto (K10).

OLUTKELLARI

Tunnelmallinen Olutkellari (OK₁) sijaitsee ikään kuin kuopassa pääsisäänkäynnin alapuolella. Päätila on lähes kahden kerroksen korkuinen ja ikkunaton. Pohjakaavaltaan kiilamaisen tilan länsipäässä on ”Euroopan suurin takka”, jonka hormi kulkee betoniseinän sisällä (Moberg 2016, suullinen tiedonanto).

Kellarin eteishallista (2.2) päästään pääportaita pitkin kellaritilaan (OK₅). Olutkellarin koilliskulmassa on myös huoltoportaat, joista pääsee perunakellarin (K₁₆) eteistilaan. Arkistokuvissa näkyvät jyrkät hätäpoistumisportaat on purettu.

Rakennuksen valmistuessa Olutkellarin seinäpinnat olivat paljaaksi jätettyä betonia. Jykevän kalustuksen suunnittelivat Kurt ja Thua Moberg. Raskaisiin huonekaluihin valettiin betonijalkoja ja esimerkiksi kaapelikeloista tehtiin erilaisia palleja ja baaripöytiä. Mobergin mukaan Sinebrychoffin kanssa oli tehty sopimus, jonka mukaan panimo kustantaa sisustamisen, jos Olutkellarissa nautitaan vain Koffin olutta. Entisen olutbaarin nurkassa olevassa tilassa (piirustuksissa ”tunnan”) säilytettiin suurta oluttynnyriä. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.)

Pääportaiden alle rakennettiin pieni saunatila vain joitain vuosia nykyistä varsinaista saunaa (K₆) ennen. Se kuitenkin jouduttiin purkamaan paloviranomaisten määräyksestä. (Lassenius & Rehnström 1997, 132.)

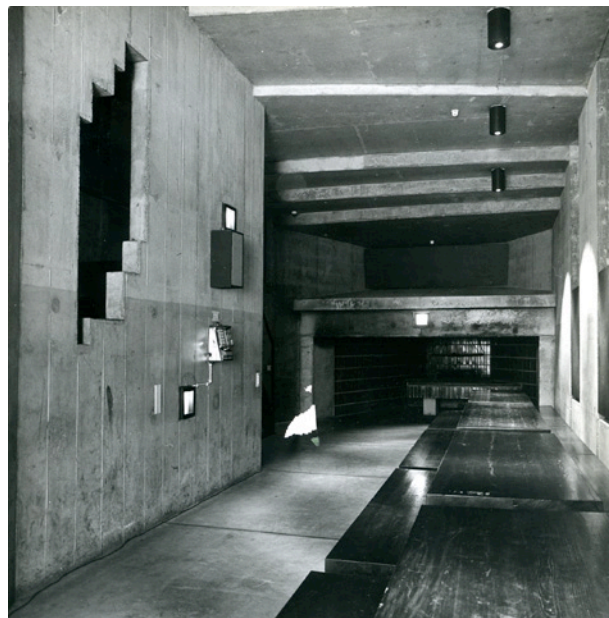
Olutkellari (OK₁) nykytilassaan. Taustalla ”Euroopan suurin takka”.

Seiniin on maalattu filmitähtien kuvia. Nykyinen parkettilattia ja seiniä kiertävä puolipaneeli ovat vuodelta 1988 (Stenberg 1997, 117). Takana päällysosa on peitetty levyllä vuoden 2006 jälkeen. Sitä käytetään varastona. Myös kellarikerroksesta takana yläpuoliseen tilaan rakennettu parvi on myöhempi asennus.

Säilyneisyydestä:

Samoin kuin muutkin osakunnan aktiivikäytössä olevat tilat, Olutkellari on kokenut vuosien varrella monia muutosvaiheita. Tilarakenne on pysynyt lähes muuttumattomana, mutta kalusteet, seinä-, lattia- ja alakattopinnat on muutettu useaan otteeseen.

Olutkellarin puinen alakaton osa ja entisen olutbaarin katossa olevat spottivalaisimet saattavat olla peräisin 1960-luvulta.

Olutkellari (OK1) ja Sinebrykoffin kustantamat kalusteet vuonna 1966. Kuva: TF:n arkisto.

Sama tila vuonna 2016.

Olutbaari (OK5) vuonna 1973.
Kuva: TF:n arkisto.

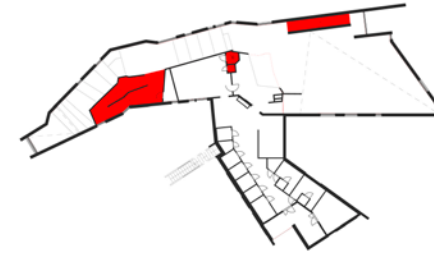
Olutbaari (OK5) ja pääportaat vuonna 1966.
Kuva: TF:n arkisto.

Sama tila vuonna 2016. Katossa olevat spottivalot saattavat olla alkuperäiset.

Toiseen kerrokseen nousevat pääportaot.

SISÄPORTAAT JA TAVARAHISSI

Urdsgjallarissa on kolme kellarista toiseen kerrokseen ulottuvaa porraslinjaa: länsipään pääportaot Gatanin vieressä, suorat portaot idässä, juhlasalin vierustalla sekä kierreportaat ja tavarahissi rakennusrungon keskellä.

Tilallisesti mielenkiintoisemmat ovat veistokselliset pääportaot. Rakennuksen valmistumisaikana portaiden sivuseinät olivat maalaamattomat, betonivaluun oli tehty aukotuksia ja sivuseinät tekivät mielenkiintoisia mutkia. Vaikutelma oli hyvin dramaattinen, ja ehkä tästä syystä useat Simo Ristan ottamat valokuvat esittävät juuri pääportaikkoja.

Alun perin pääportaot olivat auki pääsisäänkäynnille päin, mutta alkoholitarjoilun alettua TF:llä tiloja jouduttiin eristämään toisistaan. Alkuperäisen suunnitelman mukainen liikenteellinen logiikka on tästä syystä hämärtynyt. Nyt pääportaisiin pääsee Gatanin sivusta, ja kellariin vievät portaot on suljettu ovella.

Juhlasalin pohjoisseinustalla olevat suorat portaot ovat kaksiosaiset: alemmat nousevat kellaritasosta ensimmäiseen kerrokseen ja toinen osa juhlasalista toiseen kerrokseen. Pääportaisiin verrattuna suorat portaot ovat yksinkertaisemmat ja avoimemmat. Niissä on kuitenkin hienovaraisia

yksityiskohtia, kuten esimerkiksi betonivaluun upotettuja valaisimen paikkoja, jotka on nyttemmin peitetty reikäpellillä.

Kellarikerroksesta toiseen kerrokseen erottuva kierreporras vaikuttaa Urdsgjallarin modernissa ja ”detaljittomassa” kontekstissa vieraalta elementiltä. Teräksinen porras on rakennusselostuksen mukaan vakiomallinen Högfors No. 9511 (Rakennusselostus 1964, 11).

Kierreportaan vierellä on pieni tavarahissi, jota on käytetty lähinnä siinä vaiheessa, kun keittiön (1.6) varastotiloja oli sijoitettu kolmeen kerrokseen. Hissi on Kone Oy:n mallia ”Pikkuhissi” (Rakennusselostus 1964, 27).

Säilyneisyydestä:

Pääportaiden osalta merkittävin muutos on ollut ensimmäisen kerroksen yhteyksien sulkeminen, joka on jouduttu tekemään anniskelusäädösten takia. Se on vaikuttanut koko rakennuksen liikenteen logiikkaan muuttamalla vaivattomaksi suunniteltuja reittejä mutkikkaimmiksi. Itäpään suorat portaiden muutokset ovat vähäisiä. Kaikki paljaat betoniosat on maalattu, samoin puiset ja metalliset käsijohteet, jotka lienevät kuitenkin rakennusaikaisia.

Vähäisen käytön takia rakennuksen keskellä olevat kierreportaat ovat jääneet lähes rakentamisaikaiseen tilaan.

Kierreportaat kellarista toiseen kerrokseen. Katolle pääsee terästikkaita pitkin.

Pääportaot kellarista (K2.2) ensimmäiseen kerrokseen.

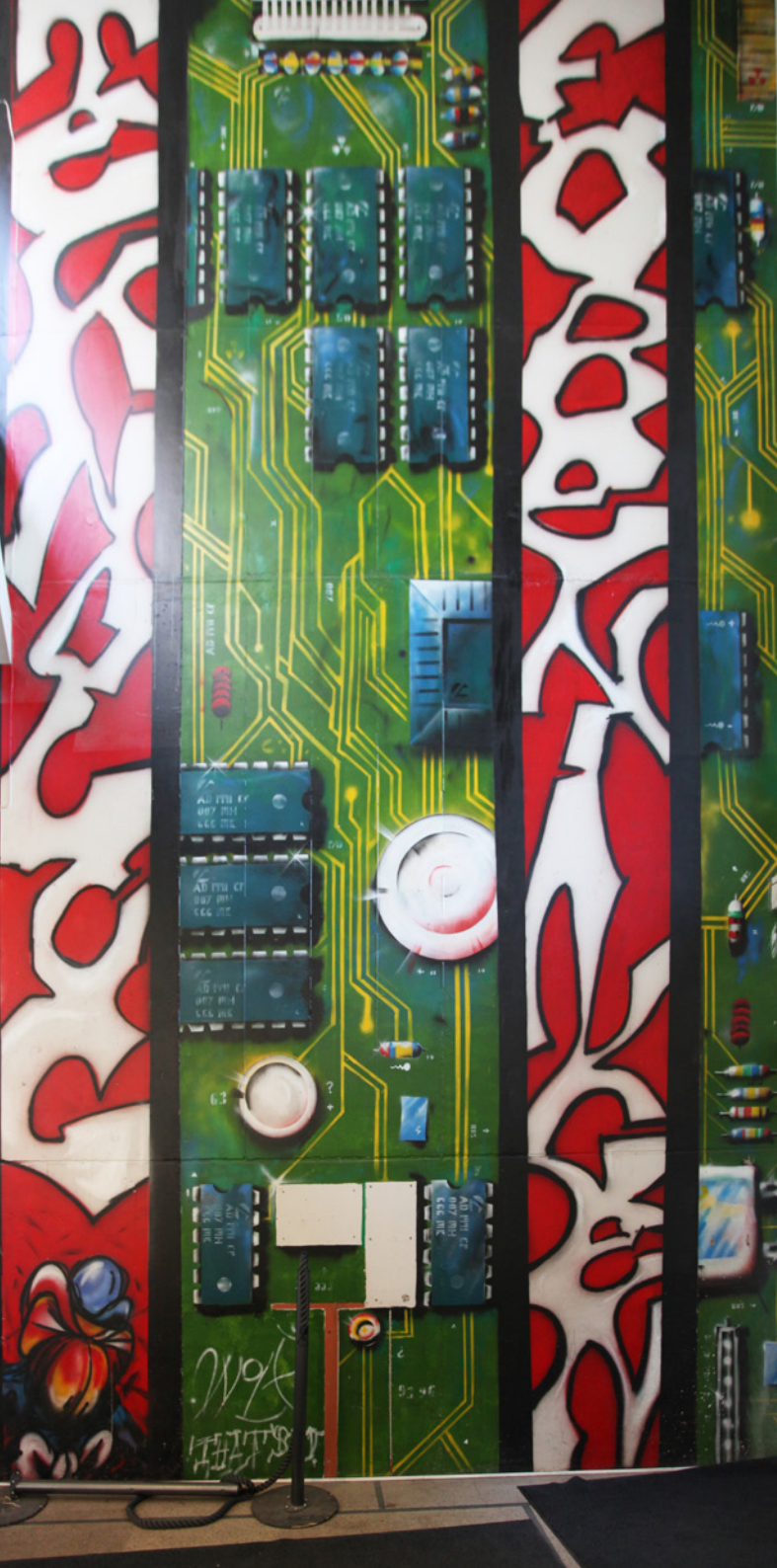
Suorat portaot kellarialusta (K2.1) juhlasaliin (1.3)

Pääportaot Wahlforss-hallista (2.1) ensimmäiseen kerrokseen vuonna 1966. Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Sama tila vuonna 2016.

Seinämaalaukset ja muistoesineet

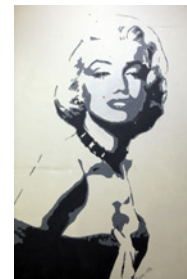
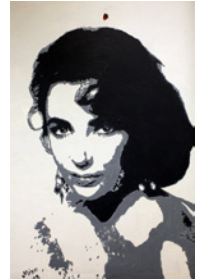
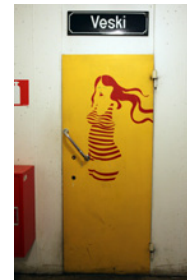
Tätä selvitystä kirjoitettaessa Urdsgjallar on ollut aktiivisessa osakuntakäytössä noin viisikymmentä vuotta. Vuosien varrella rakennuksen tiloihin on kertynyt suuri määrä erilaisia teekkarielämästä kertovia muistoesineitä, huoneentauluja ja vitsikkäitä koristeita. Varsinkin kellaritilojen ja Olutkellarin seiniä koristavat lukuisat seinämaalaukset ovat merkki siitä, kuinka monet opiskelijasukupolvet ovat ottaneet rakennuksen haltuunsa ja tehneet siitä omansa. Maalausten aiheet ovat monin paikoin abstrakteja sommitelmia, mutta monet esittävät myös elokuvatähtiä tai muita populaarikulttuurin hahmoja. Osakuntalaisten kertomusten perusteella maalauksia tehdään lisää vuosittain.

On merkillepantavaa, että Urdsgjallarin ulkoseinissä ei ole näkyviä graffiteja, vaikka puhdas betonipinta tarjoaisi oivallisen maalauspinnan katutaiteilijoille.

Viisi kuvaa yllä ja oikealla: Erilaisia muisto- ja koriste-esineitä. Vasemmalla: Suuri seinämaalaus pääsisäänkäynnin (1.1) vieressä.

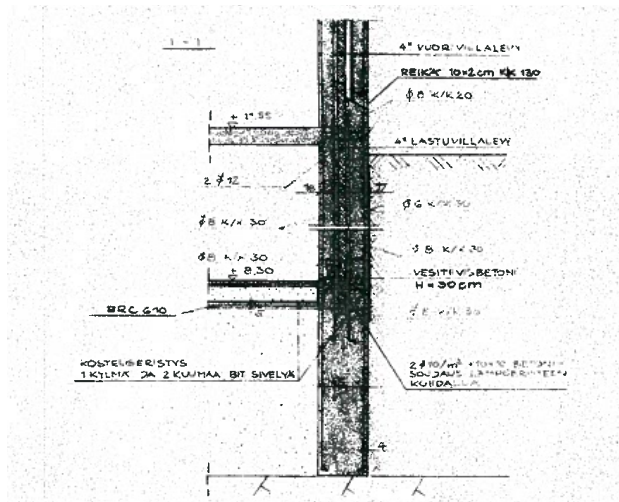

Seinämaalauksia.

Rakennushistorian kannalta merkittävät rakenteet, rakennusosat ja materiaalit

PERUSTUKSET JA ALAPOHJAT

Urdsgjallar on perustettu kalliolle. Perustukset on valettu samasta BK 200 -betonista kuin muukin rakennus. (Rakennusselostus 1964, 10.) Ne sijaitsevat ulkoseinien sekä kellarikerroksen alkuperäisten seinien alla. Ulkoseinien kohdalla perustukset ovat paksuudeltaan 45 cm ja väliseinien kohdalla 15 cm. Kellarikerroksen varastotilojen (K6) kohdalla kulkee koillis-lounaissuuntainen putkikanava lämpöjohdoille. (Oy Insinööritoimisto Hanson & Co, piirustukset 764 RH 7930, V1965-75-A-Vo-1.) Alapohjat ovat maanvaraisia, ja ne on eristetty Leca-betonikeroksella (Rakennusselostus 1964, 10, 13).

Perustukset ja alapohja.

Rakennepiirustus 1965: Oy Hanson & Co, piirustus RD 7941

BETONIMYYTTI VS. PIIRUSTUSMERKINNÄT

Osakuntalaisten mukaan Urdsgjallar on valettu hyvin lujasta "siltabetonista", mikä on tehnyt aukkojen sahaamisesta ja seinien purkamisesta erityisen vaikeaa. Rakennuksen suunnitelmat eivät kuitenkaan tue tätä uskomusta.

Urdsgjallarin suunnittelussa ja rakentamisessa on noudatettu tuolloin voimassa olleita betoni- ja teräsbetonirakenteiden normaalimääräyksiä vuodelta 1954. Näitä määräyksiä selventämään on vuonna 1965 julkaistu vielä erikseen betoninormien selityksiä. Rakennusselostuksessa ja piirustuksissa on määriteltä betonin laatuluokaksi B ja lujuusluokaksi K200 (Rakennusselostus 1964, 10). B-luokan betonille soveltuviksi käyttökohteiksi on normien selityksessä listattu "tavalliset huonerakenteet, pienet sillat ja vesirakenteet" kun yleisemmin silloille ja muille suurta lujuutta vaativille rakenteille olisi soveltunut laatuluokka A (Suomen rakennusinsinöörien liitto 1965, 23). Luokka K200 taas vastaisi nykyään käytettävää luokkaa C16/20, jonka lujuusominaisuudet ovat melko vaatimattomat.

Aikakauden betonirakentamiselle on tyypillistä, että sementtiä on käytetty runsaasti ja vesi-sementtisuhde on siis ollut pieni, mikä on lisännyt rakenteen lujuutta. Käytetty sementti on myös tyypillisesti ollut nykyistä karkeampaa joten lujuusominaisuudet ovat kehittyneet hitaasti. Tuolloin sanottiinkin betonin kovettumisen jatkuvan sata vuotta, kun nykyisin käytettävällä hienoksi jauhetulla sementillä lopullinen lujuus saavutetaan jo kuukausissa. Julkisivujen kuntotutkimuksessa vuonna 2011 otettujen koepalojen vetolujuudet olivatkin erinomaista luokkaa (Contesta Oy 2011, 3), mutta se saattaa hyvinkin olla seurausta vuosikymmeniä jatkuneesta kovettumisesta eikä niinkään siitä, että käytetty betoni olisi alun perin ollut erityisen korkealuokkaista.

KANTAVAT RAKENTEET

Ulkoseinien sisäkuori ja alkuperäiset betoniset sisäseinät ovat kantavia (Rakennusselostus 1964, 8). Välipohjia ja yläpohjaa kannattelee yli 80 erikokoista, betonista paikalla valettua laattapalkkia, joiden teräkset jatkuvat kantavien seinien sisään. Järeimmillään palkit ovat juhlasalin (1.3) katossa, missä ne ovat jopa metrin korkuisia. (Oy Insinööritoimisto Hanson & Co, piirustukset RH 10112, RH 8924A, RD 10023.)

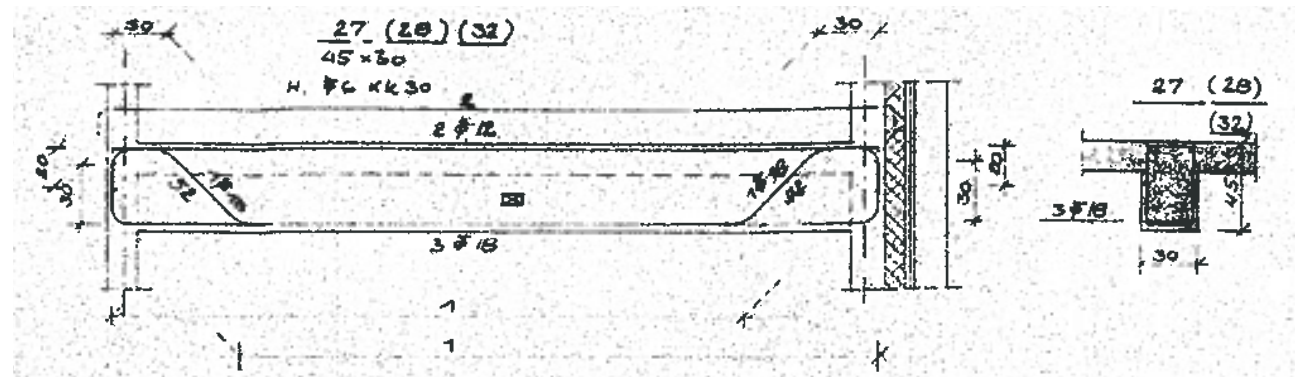
VESIKATTO JA YLÄPOHJA

Yläpohjissa on kantavan betonilaatan päällä eristeenä Leca-betonia, jolla myös katon kallistukset on saatu aikaan. Leca-betonin päällä on aaltoeterniittilevy, jonka alta katto tuulettuu räystäälle. Pintabetonin päällä katolla on huopakate. Räystäät ovat galvanoitua peltiä. (Rakennusselostus 1964, 12–13.)

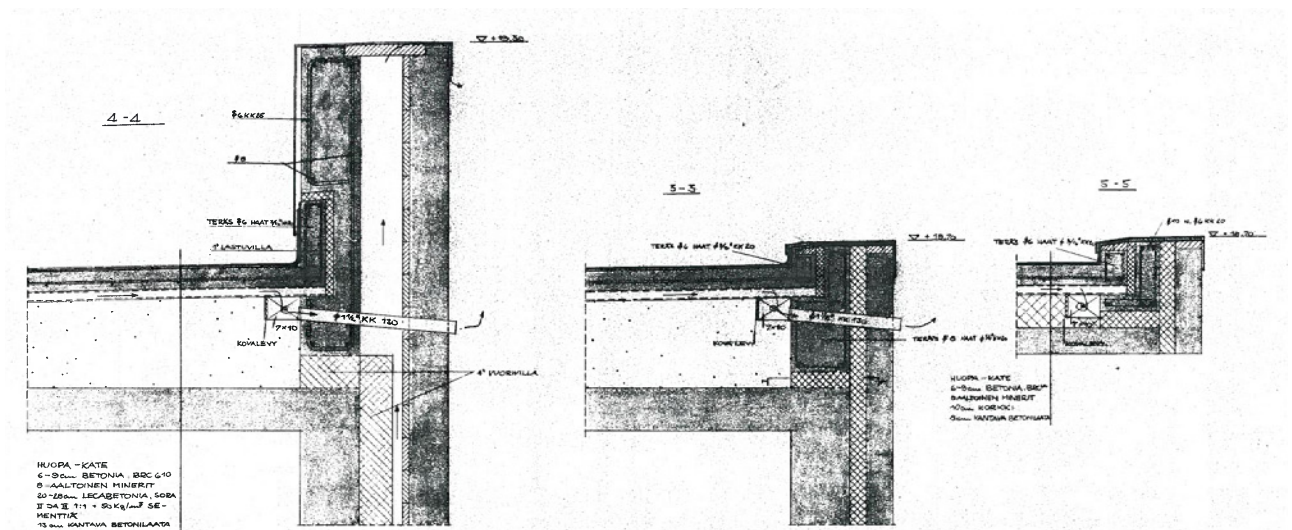
Keittiölaajennuksen yläpohja on ontelolaattaa, jonka päälle on valettu betoni ja tehty vesieristys. Vesikatolla on terassi, jonka pinta on laatoitettu. (eCity | ARSKA, 1991-64-B-P-4.)

VÄLIPOHJAT

Välipohjat ovat suurimmaksi osaksi pukkiholveja, eli niissä betonilaatta on kantavien palkkien yläpinnassa. Paikoin on käytetty myös massiivilaattarakennetta. Laatan päälle on valettu pintabetoni, jonka käsittely on valittu lattiapinnoitteen mukaan. (Rakennusselostus 1964, 10)

Kantavan laattapalkkeja. Oikealla palkkien poikkileikkaukset, joiden dimensiot on ilmoitettu senttimetreinä. Rakennepiirustus 1965: Oy Hanson & Co, piirustus RD 7974.

Vesikaton rakenne levymäisen seinäosan kohdalla (vas.), ikkunan yläpuolella (kesk.) ja kattoikkunan kohdalla (oik.). Rakennepiirustus 1965: Oy Hanson & Co, piirustus RD 10051.

ULKOSEINÄT

Rakennusselostuksessa on lueteltu kuusi erilaista ulkoseinä-rakennetta. Pääosin on käytetty niin sanottua normaalityyppiä, jossa sisä- ja ulkopinta ovat paikalla valettua sileävalubetonia ja niiden välissä on eristeenä vuorivillalevy. Ilmeisesti sisäkuori on valettu ensimmäisenä ja eristeet on asetettu paikalleen valumuottien poistamisen jälkeen. Jälkimmäisenä valetun ulkokuoren takana on ilmarako, jonka tuulettuminen on järjestetty seinän alareunassa olevien reikien kautta. Muottilaudoitusta on jätetty ulkokuoren taakse. Sen purkaminen olisikin kaiken ollu mahdollista. (Rakennusselostus 1964, 15–16.)

Rakennusselostuksen muuttityötä koskevassa ohjeessa mainitaan, että sileävalupinnoissa tulee käyttää uusia muottilevyjä (Rakennusselostus 1964, 8). Julkisivuja valettaessa niitä kuitenkin käytettiin uudestaan kustannusten pienentämiseksi. Koska levyjen reunat vaurioituivat ensimmäisellä käyttökerralla, niitä jouduttiin työn edetessä sahaamaan kapeammiksi, mikä näkyy julkisivuissa muottisau-
mojen vaihtelevana tiheytenä. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.)

Levymäisten julkisivuosien välissä on ikkunoiden yhteydessä käytetty ulkoseinätyyppejä 6, jossa sisä- ja ulkopinnat ovat puupaneelia. Tässä seinätyypissä ei ole lainkaan betonirunkoa. Ikkunoiden alapuolella, niin sanotuissa jalustaosuuksissa, on rakennusselostuksen mukaan käytetty seinätyyppejä 4, jossa kahden betonikuoren välissä on ainoastaan

lastuvillalevy eikä lainkaan tuuletusrakoa. Niin ulko- kuin sisäpintakin on merkitty puhtaaksi valetuiksi, mikä muuttityöohjeen mukaan tarkoittaa raakaponttilaudasta tehtyä valumuottia. (Rakennusselostus 1964, 8, 16)

Julkisivuissa on nähtävissä ikkunoiden alapuolella lautamuottikuvio. Ikkunoiden väliset ja yläpuoliset seinäpinnat ovat kuitenkin sileäksi valettua betonia. Sisäseinissä nämä kohdat jäävät useimmiten lämpöpattereita peittävien kimpilevyrakenteiden taakse. Juhlasalissa (1.3) taas on näkyvissä kohtia, joissa seinä on ikkunoiden alapuolella sileäksi valettu ja samassa tasossa muun seinäpinnan kanssa. Olutkellarissa (OK1) ne seinäkohdat, joissa ylemmissä kerroksissa on ikkunoita, ovat kuitenkin lautamuottipintaisia ja sisäänvedettyjä.

Myös laajennusosan ulkoseinät on tehty paikalla valamalla. Sisä- ja ulkokuoren välissä on uritettu eristysvilla. (eCity | ARSKA, 1991-64-B-P-4.) Valujäljestä tuli vanhaan rakennusosaan verrattuna liian sileää, joten julkisivut hiekkapuhallettiin riittävän epätasaisuuden aikaansaamiseksi (Lassenius & Rehnström 1997, 130).

Yleisimpiä seinätyyppejä ulkoa sisäänpäin lueteltuna: (Rakennusselostus 1964, 15–16.)

1. Normaalityyppi

- sileävalubetoni 12 cm
- laudoitus (muotti) + ilmarako 5 cm
- vuorivilla 4 ”
- sileävalubetoni 18 cm

2. Maanvaraiset perusmuurit

- 2-kertainen kosteuseristys
- teräsbetonimuuri
- 4 ” Tojox (lastuvillalevy)
- teräsbetonimuuri

6. Seinärakenne ikkunoiden yhteydessä

- paneeli 1 ¼”
- ilmarako 2 cm
- 2-kertainen vuoraushuopa
- vaakalaudoitusta 3/4 ”
- vuorivilla 4”
- harva laudoitus ¾”
- kovalevy
- paneeli 1 ¼”

PUUIKKUNAT

Osakuntatalossa ja sen laajennuksessa on niiden valmistumisaikaiset ikkunat. Ne ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta erikoispiirustusten mukaan valmistettuja puuikkunoita. Uuden osan ikkunat ovat kolmilasiset, vanhan osan ulkoseiniin ikkunat kaksinkertaiset. Ulkopuite on kiinteä, sisäpuite huullettu ja avattava. Lasit on kiinnitetty lasituslistoin. Vanhan osan rakennusselostuksen mukaan ikkunoiden karmit, sisäpuitteet ja lasituslistat tuli valmistaa kyllästetystä männystä, jonka laatuluokka oli P1. Liitokset tuli tehdä vedenpitävällä liimalla. Raskaimmat karmit kiinnitettiin pulteilla, muut karmit kiinnitettiin paikoilleen ruuveilla, joiden upotetut kannat peitettiin liimaamalla päälle puutapit. Rakennusselostuksen mukaan tilkitsemiseen tuli käyttää juuttitilkettä.

Ikkunoiden alkuperäiset helat ovat messinkiä. Puitteet on varustettu niiden väliin asennetuilla, sileillä ja suorapintailla kulmavahvikkeilla. Sellaiset ikkunat, jotka tarkoitettiin avattaviksi vain ikkunanpesua varten, varustettiin irtopainikkeilla ja upotetuilla ikkunalukoilla. Tiivisteksi käytettiin villapunosta, joka liimattiin paikalleen.

Osakuntatalon vanhaan osaan tehtiin myös muutama sisäikkuna. Tuulikaappien sisäovien yläpuolelle on asennettu yksinkertaiset, kiinteälasiset ikkunat, joiden karmit ja lasituslistat tuli valmistaa P1-laatuluokan männystä. Kanslian (2.6) ja hallituksen huoneen (2.5) suuret, kiinteästi asennetut sisäikkunat ovat kaksilasiset, ja ne on kiinnitetty L-laatusilla mäntylistoilla. Alahallin (K2.2) ja Olutkellarin (OK1) väliseen seinään on asennettu pitkä ja matala lankalasi-ikkuna teräsprofiilikiinnityksellä.

Vanhan osan ikkuna, jonka alla näkyy puhtaaksi valettua betonia (ks. sivu XX).

Rakennusselostuksen mukaan kellariin oli tarkoitus tehdä Insulux-lasitiileistä useampia ikkunoita, jotka varustettaisiin raitisilmaventtiilillä. Yhtä lukuun ottamatta lasitiili-ikkunoita ei kuitenkaan ole toteutettu. (Rakennusselostus 1964, 22–23)

Rakennusselostuksen mukaan ikkunat lienee alun perin maalattu ”silkinkeiltoisella” Empire-maalilla (Rakennusselostus 1964, 36). Ainakin vanhan osan puuikkunat pellityksineen on maalattu ilmeisesti vuonna 2004 samalla vaaleanvihreällä peittomaalilla kuin julkisivun puuosat (ISS Palvelut Oy 2005, 14).

Vanhan osan puuikkuna pellityksineen.

Kellarikerroksen lasitiili-ikkuna.

KATTOIKKUNAT

Kattoikkunoilla on tärkeä merkitys päivänvalon lähteenä varsinkin Urdsgjallarin toisessa kerroksessa. Rakennusselostuksen mukaan ne olivat alkujaan kaksinkertaisia akryylikupuja. Pohjamuodoltaan epäsäännölliset kuvut tehtiin erikoistilauksen mukaan. (Rakennusselostus 1964, 23.) Kattoikkunat on uusittu arviolta vuonna 1990 (ISS Palvelut oy 2005, 17).

Vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontissa ainakin yksi alkuperäisistä kattoikkunoista on poistettu, sillä se jäi uuden ilmanvaihtokonehuoneen alle. Samassa yhteydessä uusittiin myös toisen kerroksen alakatot, joissa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet osittain myös kattoikkunoiden aukkojen muotoihin sisätiloissa.

Wahlforss-hallin päällä oleva kattoikkuna.

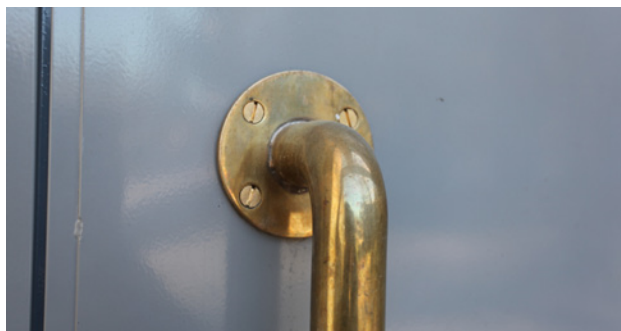

ULKO-OVET

Rakennusselostuksen mukaan osakuntarakennuksen ulko-ovet olivat alun perin kyllästetystä männystä tehtyjä, molemmin puolin paneloituja ja lämpöeristettyjä. Kaikki ulko-ovet ja tuulikaapin ovet valmistettiin erikoispiirustusten mukaan. (Rakennusselostus 1964, 23.) Oletettavasti ovet maalattiin samalla tummanruskealla sävyllä kun muutkin ulkopuolen puuosat (ks. sivu 66).

Sekä läntinen ja itäinen pääovi että osakunnan kerhohuoneeseen (K5) vievä ovi on vuonna 2015 uusittu metalliseksi ja maalattu harmaalla. Toisen kerroksen klubitilaan (2.2) vievä ovi on puupintainen ja maalattu ulkoa vaaleanvihreällä samaan aikaan kuin kaikki julkisivun puuosat saivat uuden värin. Kellarivarastoon (K16) vievä ovi saattaa olla rakennusaikainen.

Kaikkiin ulko-oviin on vaihdettu lukot. Pitkät, messinkiset vetimet saattavat olla alkuperäisiä.

Messinkivetimet saattavat olla alkuperäisiä.

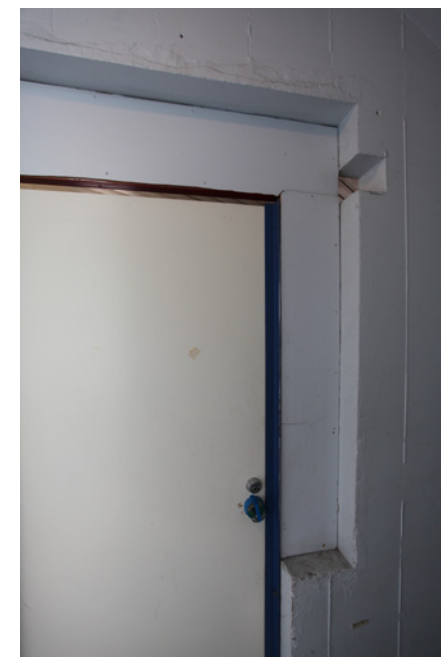
Lännenpuoleinen pääovi.

Idän puolen ulko-ovet.

SISÄOVET

Arkkitehti Kurt Moberg kertoi haastattelussa touko-kuussa 2016, että Urdsgjallarista oli tarkoitus tehdä "detaljiton" rakennus. Paradoksaalisesti tavoite johti siihen, että lähes jokaisesta kohdasta piti laatia erityispiirustus. Niitä kertyi suunnittelun aikana jopa 300. Esimerkiksi sisäovien kohdalle tehtiin pelkät aukot, joiden reunoihin upotettiin betonivalun yhteydessä ohut metallilista oven kiinnitystä varten. Ovenkahvan sijaan betoniin muotoiltiin käden mentävä syvennys. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.) Näitä detaljipiirustuksia ei tätä selvitystä tehdessä ole ollut käytettävissä.

Betonivalun loveuksia. Pääportaan ovi ei ole rakennusaikainen.

Rakennusselityksen mukaan sisäovet tehtiin erityispiirustusten mukaan. Ne olivat yleensä molemmiin puolin paneloituja ovia karmeineen. Suurissa ovissa käytettiin teräsvahvisteita. Sisäovien kynnykset olivat yleensä mäntyä. Työntöovien mekanismit upotettiin alakattorakenteeseen. Alkujaan ovissa käytettiin yleensä Primon ”Sulka” -painikkeita ja Abloyn lukkoja. Lähes jokaisen oven kahvat ja lukot on oletettavasti vaihdettu eri aikoina. (Rakennusselostus 1964, 24–26.)

Kohdekäynnillä ei löytynyt Mobergin kuvailemia erikoisia sisäovia. Heloituksen perusteella voidaan arvioida, että monet kellarin teräsovet ovat alkuperäisiä, joskin varsin tavanomaisia. Yleisesti ottaen Urdsgjallarin sisäovet ovat monenlaisia ja niitä on uusittu ja muunneltu monessa vaiheessa. Niillä ei ole mainittavaa rakennushistoriallista arvoa.

Urdsgjallarin sisäovet ovat melko tavanomaisia. Kuvissa kellarikäytävä ja kanslian käytävä.

ALAKATOT

Rakennusselostuksen mukaan alakatot oli alkujaan tehty 1” x 5” höylätyistä mäntylautoista avosaumoin. Puupintaist alakatot asennettiin kaikkiin toisen kerroksen tiloihin ja keittiötä lukuun ottamatta myös ensimmäiseen kerrokseen. Kellarikerroksen alakatot tehtiin karkeammasta, sirkkelisahatusta laudasta seuraaviin tiloihin: tuulikaappi (K1), eteishalli (K2.1), urheilusali (K5) ja biljardisali (K9). Muissa tiloissa betonikatto ja -palkisto jätettiin näkyviin. Olutkellarissa (OK1) lauta-alakatolla peitettiin noin 30m² osuus katosta. Muu osa katosta oli betoni-

pintaista. (Rakennusselostus 1964, 22.) Alkujaan puualakatot maalattiin tummalla, niin kutsutulla ”Mäenpään” ruskealla (ks. sivu 79) (Moberg 2016, suullinen tiedonanto).

Lähes kaikki Urdsgjallarin puiset alakatot on uusittu oletettavasti vuosien 1999–2000 aikana tehdyn ilmanvaihtoremontin yhteydessä. Uudet alakatot on maalattu valkoisiksi. Biljardihuoneen ja Olutkellarin alakatot saattavat olla peräisin rakennusajalta.

Lähes kaikki alakatot ja valaisimet on uusittu.

LATTIAPINNAT

Rakennusselostuksen huoneselitys-osiossa on määritelty eri tiloihin suunnitellut lattiapinnat. Kohdekäyntien yhteydessä ja arkistovalokuvien perusteella on kuitenkin vaikea päätellä mikä osa suunnitelmissa toteutui selostuksen kaltaisena.

Suurin osa lattioista oli tarkoitus tehdä joko konehiotusta tai teräshierretystä betonista. Siivoushuoneiden ja varastojen lattioihin oli suunniteltu joka kerroksessa pääasiassa betonia tai tarkemmin määrittelemättömiä laattoja, joita käytettiin myös käymälätiloissa.

Olutkellariin (OK1) oli tämän lisäksi kaavailtu väribetonia ja takkaan klinkkeriä. Takan pinnat ovat säilyneet entisellään, mutta suurin osa Olutkellarin lattiapinnasta on peitetty parketilla vuonna 1988 (Stenberg 1997, 117). Kohdekäynneillä ei saatu tietoa siitä toteutettiinko väribetonilattia. Kellarin biljardihuoneen (K9) lattiaan oli määrä tulla ”vinyyliä”. Nykyäänkin huoneen lattiassa on ruskea vinyylilaatta, joka saattaa olla alkuperäinen.

Toisen kerroksen lattiaan on kiinnitetty erilaisia kuvia.

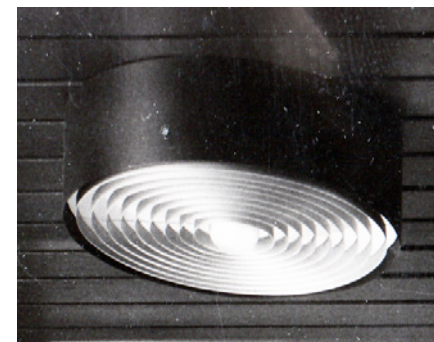
Ensimmäisessä kerroksessa Gatanin (1.2) lattia on yhä rakennusselostuksessa määriteltyä konehiottua betonia. Juhlasalin (1.3) alun perin kalanruotokuviainen koivuparketti on uusittu (ks. sivu 78). Keittiössä (1.6) ja tarjoiluhuoneessa (1.4) oli alkuaan vinyylilattia. Kaikki keittiön ja laajennusosan lattiapinnat ovat tällä hetkellä verrattain uusia ja ne vaihtelevat tilasta riippuen.

Rakennusselostuksen mukaan toisen kerroksen tiloihin oli suunniteltu vinyylilattiat. Arkistovalokuvien perusteella tilojen lattia oli kuitenkin rakennuksen valmistuessa betonia. Nykyinen lattia on pääasiassa sinistä vinyylilaattaa. Hallituksen huoneessa (2.5) on parkettia ja kanslia- ja toimistotiloissa (2.6) harmaata laattaa sekä muovimattoa. (Rakennusselostus 1964, 38–45.)

VALAISIMET

Arkistovalokuvien perusteella Urdsgjallarissa oli valmistuessaan muutamia erilaisia valaisintyypppejä. Gatanin (1.2) alakatossa oli rivi lieriömäisiä plafondivalaisimia, joissa oli muovisäleistä tehty varjostin. Juhlasalissa (1.3) ja toisen kerroksen klubitiloissa (2.2) oli alakattoon upotettuja valaisimia. Olutkellarin betonikattoon oli kiinnitetty mustia spottivaloja, joista osa lienee yhä jäljellä. Muut valaisimet on myöhemmissä remonteissa korvattu uusilla malleilla.

Nykyään alakattoihin on asennettuna upotettuja valaisimia ja kiskoihin kiinnitettyjä spottivaloja. Juhlasalissa on suuri määrä katosta roikkuvaan asennustrussiin ja seiniin kiinnitettyjä tehostevaloja sekä riippuvia yleisvalaisimia, jotka on asennettu vuonna 2005 (ISS Palvelut Oy 2005, 31). Uusilla valaisimilla ei ole mainittavaa rakennushistoriallista arvoa.

Gatanin alkuperäinen valaisinmalli.
Kuva: Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista
(Osasuurennos).

Varsinkin kellarikerrokseen ja portaiden yhteyteen on tehty neliskulmaisia valaisinsyvennyksiä betonivaluun. Alun perin aukkojen peitteenä on käytetty valkoisia pleksejä, joita on myöhemmin korvattu useilla eri tavoilla, esimerkiksi reikäpelleillä. Gatanin porrasaskelmien etupinnoissa on pienet upotetut huomiovalaisimet, jotka eivät ole enää käytössä.

Länsijulkisivun betonilipassa on neliömäinen reikä, johon on asennettu valonheitin. Se on valokuvista päätellen vaihdettu ainakin kahteen otteeseen. Ala- ja yläterassilla on varsin tavanomaisia ruskeita ”Käpy” -ulkovalaisimia.

Käpy-valaisin alaterassilla.

Betonivaluun upotettuja valaisimia kellarin eteishallista (K2.1) lätevissä suorissa portaissa.

KIINTOKALUSTEET

Haastattelussa Kurt Moberg kertoi, kuinka hänen vaimonsa, sisustusarkkitehti Thua keksi Urdsgjallarin sisustusta varten ilmaisia ratkaisuja, kun rahaa ei ollut enää käytettävissä. Kaapelikeloista tehtiin pöydänjalkoja ja palleja. Puulaatikoista muokattiin kiinteitä sohvia. Kalusteita jopa lainattiin suunnittelija Yrjö Kukkapurolta. Olutkellarin kalustuksen osalta tehtiin sopimus Sinebrychoff-panimon kanssa; jos TF:läiset joisivat ainoastaan Koffin olutta, yritys kustantaisi sisustuksen. (Moberg 2016, suullinen tiedonanto.) Rakennuksen valmistumisaikaisesta kalustuksesta on valokuvia sivuilla 52, 53, 77, 83 ja 89.

Huoneselityksessä on muutamia mainintoja kiintokalusteista, lähinnä varastojen ja siivouskoimerojen hyllyistä ja koukuista. Parhaiten säilyneet osat suunniteltua kiintokalustusta lienevät Gatanin (1.2) varrella olevat hattuhyllyt ja naulakot. Niistäkin yksi osa alkuperäisistä neljästä on sittemmin poistettu. (Rakennusselostus 1964, 38–45.)

Gatanin (1.2) vaate- ja hattuhyllyt.

Talotekniikan pääpiirteet

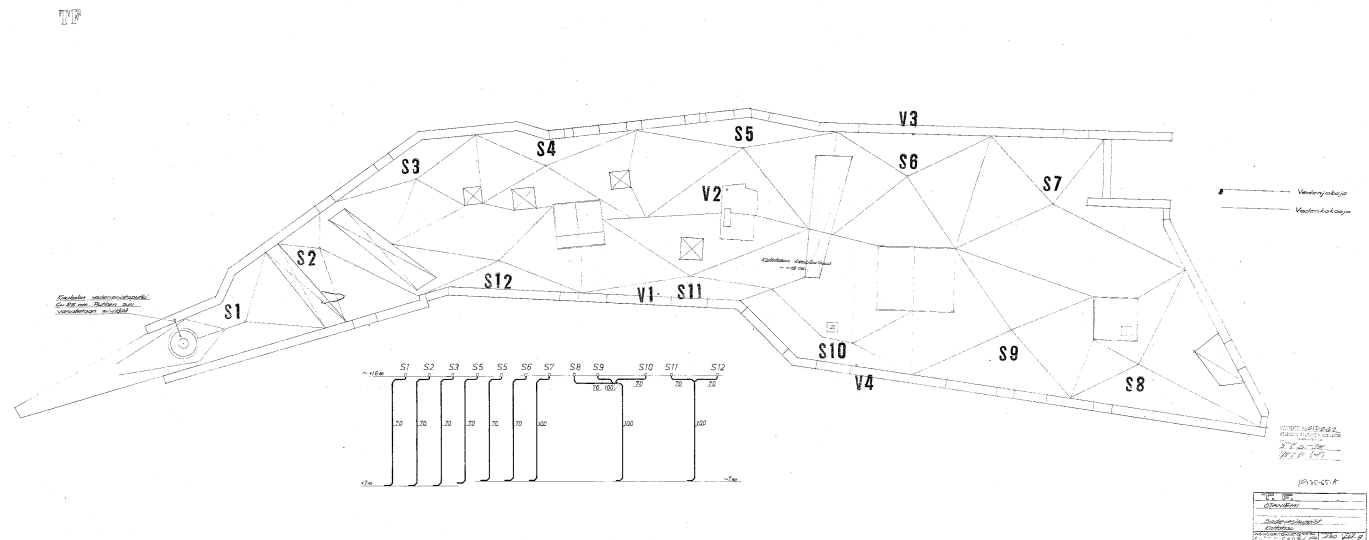
Yleisesti ottaen Urdsgjallarín veistokselliseen arkkitehtuuriin näyttää kuuluvan talotekniikan piilottaminen mahdollisuuksien mukaan. 1960-luvulla oli myös melko yleistä, että talotekniikka voitiin ottaa arkkitehtoniseksi aiheeksi. Näin teki esimerkiksi arkkitehti Aarno Ruusuvuori Roihuvuoren koulussa (1967). TF:n talossa teknisiä laitteita ei ole otettu etualalle, vaan esimerkiksi patterit on koteloitu tai upotettu betonivaluun tehtyihin syvennyksiin. Samoin ilmanvaihtokanavat olivat alkujaan olleet piilossa alakattojen takana. Myöhemmissä muutoksissa tätä periaatetta ei ole noudatettu, vaan erilaiset asennukset ovat nousseet esille. Esimerkiksi vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontilla on ollut merkittävä vaikutus rakennuksen visuaaliselle ilmeelle ja arkkitehtuurille niin sisällä kuin ulkona.

SADEVESI JA SALAOJAT

Urdsgjallarín katolle kerääntyvä sadevesi johdetaan kattokaivoista alas sisäpuolisia kuparisia syöksytorvia pitkin (Rakennusselostus 1964, 18). Vuoden 1965 kattopiirustuksen mukaan rakennuksessa on alkujaan ollut 12 kattokaivoa, jotka ovat sijoittuneet rakennuksen eri puolille. (Insiööritoimisto Kurt Mickos, piirustus V1965-75-A-V1-8). Syöksytorvia ei ole näkyvissä julkisluonteisissa sisätiloissa. Vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontin yhteydessä joidenkin kattokaivojen paikkoja on mahdollisesti jouduttu muuttamaan.

Ulkopuoliset sadevesijohdot tehtiin rakennusaikana valurautaviemäriputkesta ja kaivot betonirenkaista. Salaojaputket olivat 3:n ja 4:n tuuman ruukkuputkia. (Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtoselostus 1964, 9–10.)

Urdsgjallarín länsipuolella salaojaputket ovat muurien ulkopuolella. Itäpuolen putket ovat maanvaraisten lattioiden alla, betonimuurien sisäpuolella. Sadevedet johdetaan tontin läntisimmässä laidassa kulkevaan Otaniemen viemäriverkostoon. (Insiööritoimisto Kurt Mickos, piirustukset V1965-75-A-V0-1, V1965-75-A-V1-2; ISS Palvelut Oy 2005, 4, 23.)

Sadevesisuppiloiden paikat.

Kattopiirustus: Insiööritoimisto Kurt Mickos, V1965-75-A-V1-8.

KÄYTTÖVESILAITTEET JA VIEMÄRIVERKOSTO

Rakennusselostusten perusteella TF:n käyttövesilaitteet ja viemäriverkosto on toteutettu tavanomaisesti. Vesikalusteet ovat olleet Arabian ja Oraksen vakio-malleja. Mielenkiintoisimmat wc-kalusteet lienevät olleet niin kutsuttu kaatoklosetti tai ”spyoar” (kuva sivulla 87), joka on tarkoitettu erityisesti oksen-tamista varten. (Rakennusselostus 1964, 28–30; Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtose-lostus 1964, 31–35.) Sittenmin valtaosa kaikista wc-, ja vesikalusteista on vaihdettu.

Vuonna 1993 Urdsgjallarissa on toteutettu laaja vesi- ja viemärisaneeraus, jonka yhteydessä toiseen kerrokseen rakennettiin kaksi uutta WC-tilaa. Muun muassa keittiölaajennuksen yhteydessä rakennuk-sessa tehtiin putki- ja reittimuutoksia. Alapohjan alapuoliset valurautaiset viemäriosuudet ovat vuonna 2005 tehdyn kuntoarvion mukaan pääosin peräisin 1960-luvulta. (ISS Palvelut Oy 2005, 4, 24.)

LÄMPÖVERKKO JA PATERIT

Urdsgjallar on kytketty EON Oy:n kaukolämpöver-kostoon. Lämpö jaetaan rakennukseen vesikiertoisen patteriverkoston sekä ilmanvaihdon lämmitys-pattereiden kautta. Lämpöputket kulkevat näkyvissä kellarikerroksessa ja ensimmäisessä kerroksessa pääasiassa ulkoseinien mukaisesti. (ISS Palvelut Oy 2005, 4, 20–21.)

Kellarikerroksen alla on diagonaalinen putkika-nava, jossa kaukolämpöputket kulkevat. Lämmönja-kokeskus sijaitsee kellarissa, tilassa K8. Lämpöpät-terit olivat selostuksen mukaan alun perin mallia

”Taso” ja ”Radia-C”, ja niitä asennettiin pääasiassa ikkunoiden alle ja syvennyksiin. Patterit on kote-loitu. (Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilman-vaihtoselostus 1964, 12, 16; Insiööratoimisto Kurt Mickos, piirustukset V1965-75-A-Vo-1, V1965-75-A-V1-2; Rakennusselostus 1964, 28–30; ISS Palvelut Oy 2005, 4, 20–21.)

Useat Urdsgjallarin lämpöpattereista ovat silmämääräisen arvion mukaan yhä alkuperäisiä tai alkuperäisen mallin mukaisia.

Syvennykseen upotettu levypatteri kellarin käytävällä.

Koteloitu lämpöpatteri juhlasalin (1.3) seinustalla.

ILMANVAIHTO

Käytettävissä olleiden kirjallisten lähteiden, piirustusten ja arkistovalokuvien perusteella on hyvin vaikeaa selvittää, minkälainen Urdsgjallarin ilmanvaihtojärjestelmä on alun perin ollut. Valmistuessaan TF:n rakennuksessa oli sekä painovoimaista että koneellisella poistoilmalla varustettua ilmanvaihtoa. Suurimmassa osassa tiloja oli koneellinen poistoilma ja korvausilma saatiin raitisilmaventtiilien kautta. Huippumurit sijaitsivat katolla. Olutkellarin (OK1), kerhohuoneistoon (2.2) ja juhlasaliin (1.3) asennettiin korvausilman saantia varten lämm-inilmakojeeit. (Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtoselostus 1964, 19–20, 22, 27.)

Rakennusselostuksen mukaan ilmanvaihdon hormit ja putkikanavat tehtiin rakennusvaiheessa betonista. Niiden sisäpinnat rapattiin yli 40 cm:n kanavissa sileiksi. Pienemmät kanavat slammattiin. Myös peltikanavia verhottiin betonilla tai muurauksella. (Rakennusselostus 1964, 15, 30.) Ilmanvaihtoselostuksen mukaan IV-kanavat tehtiin suurimaksi osaksi galvanoidusta pellistä. (Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtoselostus 1964, 22.)

Vuonna 1999 suunnitellun ilmanvaihtoremontin ja uuden katolle sijoitetun ilmanvaihtokonehuoneen vaikutukset rakennuksen ulkoarkkitehtuurille ja varsinkin juhlasalin (1.3) visuaaliselle ilmeelle ovat olleet huomattavat. Tässä yhteydessä lähes kaikkiin rakennuksen tiloihin on tehty koneellinen ilmanvaihto, jossa on tuloilman suodatus ja lämmitys. Kanavat kulkevat sisällä osittain näkyvissä ja osittain alakattojen sisällä. Vesikatolla olevat kanavanosat ovat lämpöeristettyjä ja sääsuojattuja. (ISS Palvelut Oy 2005, 5, 25, 27.)

Huippumuri katolla
länsipäässä.

Uuden ilmanvaihtokoneen
sisätila.

Vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontilla on ollut merkittävä vaikutus sekä sisätiloihin että ulkoarkkitehtuuriin.

Uusia ilmanvaihtoputkia juhlasalissa (1.3).

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Urdsgjallar lyhyesti

Aalto-yliopiston ruotsinkielisen osakunnan *Teknologföreningenin* (TF) monikulmainen betonirakennus *Urdsgjallar* sijaitsee Otaniemen kampusalueella Espoossa. Arkkitehtuuriltaan se edustaa 1960-luvun vapaamuotoista betonirakentamista.

Osakuntataloa lähdettiin toteuttamaan suuren innostuksen vallassa 1960-luvun alussa, ja TF:n toivomuksena oli, että rakennus olisi täysin kilpailukykyinen vieressä olevan, Raili ja Reima Pietilän suunnitteleman Dipolin kanssa. TF:n osakuntatalosta vuosina 1962–1963 pidetyn arkkitehtuurikilpailun voitti Kurt Moberg ehdotuksellaan ”Bacci Tempus”. Useimmat TF:n rakennukselle ominaiset piirteet olivat läsnä jo kilpailuvaiheessa. Siitä huolimatta varsinaisesta suunnittelusta tuli pitkä ja raskas prosessi. Sen aikana tilaohjelma kasvoi ja kunnianhimoisen rakennuksen toteuttaminen osoittautui taloudellisesti vaikeaksi.

TF otti osakuntatalonsa käyttöön marraskuussa 1966. Rakennus huomioitiin valmistuttuaan esimerkiksi *Arkkitehti*-lehdessä, jossa se esiteltiin samassa numerossa Dipolin kanssa. Valokuvaaja Simo Ristan mustavalkokuvissa esiintyy dramaattinen, joskin myös askeettinen Urdsgjallar: rahapulan takia esimerkiksi sisäseinät oli jouduttu jättämään maalaamatta.

Urdsgjallar on toiminut koko olemassaoloaikansa osakunnan kotipaikkana. Jokainen opiskelijasukupolvi on jättänyt rakennukseen oman puumerkinsä vailla kokonaissuunnitelmaa ja huomioimatta rakennuksen arkkitehtonisia ominaispiirteitä. Tämä näkyy tietynlaisena sisätilojen visuaalisena sekavuutena.

Osakuntatalossa on tehty melko vähän suuria muutoksia. Näistä tärkeimmät ovat kellaritilojen muutokset vuonna 1976 ja keittiösiiven rakentaminen vuonna 1991. Niiden suunnittelijana oli Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Moberg. Viimeisin suuri muutos on vuosina 1999–2000 toteutettu ilmanvaihtoremontti, jonka yhteydessä katolle rakennettiin uusi IV-konehuone.

Tällä hetkellä koko Otaniemen alueeseen kohdistuu suuria muutospaineita, jotka ovat vaikuttaneet myös Teknologföreningenin tulevaisuudensuunnitelmiin. Osakunta suunnittelee muutavansa tulevan metroaseman läheisyyteen kaavailtuun niin kutsuttuun opiskelijakeskukseen. Mikäli tämä toteutuu, TF:n toiveena on, että tyhjilleen jäävä Urdsgjallar purettaisiin ja tontille rakennettaisiin asuinkerrostaloja.

Arvokkaimmista piirteistä rakennushistoriallisesta näkökulmasta

Selvityksen aikana saadun tiedon valossa työryhmä on nostanut Urdsgjallarin olennaisimmiksi piirteiksi ovat muun muassa seuraavat:

Urdsgjallar liittyy arkkitehtuuriltaan 1960-luvun vapaamuotoisten rakennusten joukkoon. Samanhenkisiä suunnitelmia tekivät 1960-luvulla muiden muassa arkkitehdit Reima ja Raili Pietilä, Timo ja Tuomo Suomalainen sekä Timo Penttilä. **Vapaamuotoinen arkkitehtuuri** ei edustanut aikansa valtavirtaa ja jäi vuosikymmenen edetessä yhä enemmän marginaaliin.

Korostetun betoninen Urdsgjallar eroaa materiaaleiltaan Otaniemen pääsääntöisesti tiilipintaisesta rakennuskannasta. On mielenkiintoista, että Mobergin kilpailuehdotuksessa osakuntarakennus oli alkujaan määritelty tiilirakenteiseksi. Pitkittyneen suunnittelun aikana materiaali kuitenkin vaihtui toiseen. Mobergin sanoin: ”Betoni tuntui nykyaikaiselta ratkaisulta.”

Rakennuksen **monimuotoinen tilarakenne** luo toisaalta mieleenpainuvia elämyksiä, toisaalta se on tehnyt tilojen muuntelusta ja uusiin tarpeisiin sopeuttamisesta erittäin vaikeata. Useimmat osakuntatalon väliseinät ovat paikalla valettua betonia ja monet vieläpä kantavia. Tämän vuoksi tilajakoja on erittäin työlästä muuttaa. Rakennus ikään kuin **vastustaa muutosta** materiaaliensa ja tilarakenteensa puolesta.

Teekkarisukupolvet toisensa jälkeen ovat jättäneet TF:n rakennukseen oman kädenjälkensä. Monessa vaiheessa tehtyjä, pieniä **sisätilamuutoksia leimaa välinpitämätön suhtautuminen rakennuksen arkkitehtuuriin**. Esimerkiksi Kurt Mobergilta vuonna 1968 tilatun räväkän värisuunnitelman jälkeen arkkitehtiä ei

ole konsultoitu sisäseinien väriytyksen suhteen. Alkuperäiset puhdaslinjaiset betoniset sisätilat olivat esteettisessä mielessä mielenkiintoisia, mutta rakennus on tehty palvelemaan osakunnan tarpeita ja **teekkarielämän merkit kuuluvat olennaisena osana osakuntataloon**.

Merkittävimmit **muutokset ovat heikentäneet arkkitehtonisen perusidean selkeyttä**. Vuonna 1991 tehty suurempi keittiö, sen katolla oleva yläterassi ja myöhemmin rakennettu alaterassi ovat lisänneet rakennuksen käytettävyyttä. Keittiölaajennus mukailee Urdsgjallarin vanhemman osan arkkitehtuuria mutta vähentää rakennuksen alkuperäistä voimaa. Laajennuksella on vaikea nähdä olevan rakennushistoriallista arvoa. Samoin vuosina 1999–2000 katolle rakennettu uusi ilmanvaihtokonehuone vaikuttaa kontekstissaan liian kookkaalta.

Monet alkuperäiset rakennusosat ovat hävinneet. Lähes kaikki sisä- ja ulko-ovet on uusittu. Alakatot mukailevat vanhaa mallia, mutta suurin osa niistä lienee peräisin vuosien 1999–2000 ilmanvaihtoremontista. Lähes kaikki lattiapinnat on uusittu. Vain harvat vesikalusteet ovat säilyneet valmistumisajasta asti. Betoniseinien lisäksi säilyneitä rakennusosia ovat lähinnä vanhan osan ikkunat, portaiden käsijohteet ja osa lämpöpattereista. Kiinteät valaisimet on vaihdettu pääsääntöisesti uusiin. Olutkellarissa (OK1) ja toisen kerroksen klubitilassa (2.2) olleet, harakitut sisustukset ovat kadonneet kokonaan. Ikkunat ovat alkuperäiset.

URDSGJALLARIN ARVOISTA JA MERKITYKSESTÄ

Arkkitehtuuriltaan Urdsgjallar on esimerkki 1960-luvun lukumäärältään vähäiseksi jääneistä vapaamuotoista suuntausta edustavista rakennuksista, samoin kuin sen naapurina oleva, samaan aikaan valmistunut Dipoli. Aikanaan kumpikin rakennus herätti paljon keskustelua sekä puolesta että vastaan. Urdsgjallarin alkuperäinen suunnitelma oli **rakennustaiteellisesti ennakkoluuloton ja rohkea**. Toteutusvaiheessa eräistä suunnitelman olennaisista piirteistä tingittiin. Esimerkiksi juhlasalin (1.3) päätyseinän suuresta ikkunasta luovuttiin ja sisäpinnat jouduttiin alun perin jättämään suurelta osin käsittelemättömiksi.

Yleisesti Urdsgjallarin **arkkitehtoniset arvot** liittyvät enemmän muotoon ja tilarakenteisiin kuin materiaaleihin. Leveä sisäkatu eli Gatan (1.2) ja juhlasali toiseen kerrokseen johtavine portaineen muodostavat edelleen osakuntarakennuksen temaattisen selkärangan ja keskeisimmän tilasarjan, josta korkeuserojen ja leveyden vaihtelulla on luotu mieleenpainuva kokemus. Tämä tilasarja on rakennuksen merkittävin ja kiinnostavin arkkitehtoninen kokonaisuus. Pinnallisia ja visuaalisia muutoksia lukuun ottamatta Gatanin ja juhlasalin **olennaisimmat piirteet ovat yhä koettavissa**, joskin esimerkiksi pääportaiden sulkeminen sisäkadun aulaan (1.1) päin on katkaissut merkittäviä liikenneyhteyksiä ja heikentänyt arkkitehtonista ideaa.

Kaupunkikuvallisesti Urdsgjallarin linnakemainen muoto on helposti tunnistettava. Materiaaliensa ja värityksensä puolesta se ei liity Otaniemen kampusalueen punatiiliarkkitehtuuriin vaan erottuu alueen ainoana betonirakennuksena. Merkittävää on, että vapaamuotoisesti maastoon kiertyvä rakennus on muotokielensä ja tontille sijoittumisensa kautta vuoropuhelussa Dipolin kanssa. Molemmat ovat omintakeisia, nimenomaan tiettyyn paikkaan suunniteltuja rakennuksia.

Kulttuurihistoriallisessa mielessä on arvokasta, että Urdsgjallar on ollut valmistumisestaan saakka siinä käytössä, johon se on suunniteltu – TF:n osakuntatalona. Vuosikymmenien teekkarielämä on jättänyt rakennukseen lähtemättömät jälkensä, ja Urdsgjallar tunnetaan myös osakunnan ulkopuolella muun muassa opiskelijaravintolastaan ja juhlistaan.

Lähteet

KIRJALLISET LÄHTEET

Diehl, Anders 1997. ”Urdsgjallar – äntligen ett eget hem”. Teoksessa Mikael Moring et al. (toim.) *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Esbo. 139–155.

Granholm, Tanja 2007. *Disco för alltid, TF Discos 40-årshistorik och Täffä Abs 25-årshistorik*. Teknologföreningen, Espoo.

Harki, Ilmari 1977. *Otaniemi oli – Teekkarikylä tehtiin*. Otapaino, Espoo.

Hautajärvi, Harri 2014. Autiotuvista lomakaupunkeihin. Lapin matkailun arkkitehtuurihistoria. Aalto-yliopisto, Helsinki

Koho, Timo 1994: *Suomalaisen arkkitehtuurin 60-luku – Konstruktivismi ja järjestelmäajattelu*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Lassenius, Casper & Kristian Rehnström 1997. ”Mot nya utmaningar”. Teoksessa Mikael Moring et al. (toim.) *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Esbo. 127–138.

Maisala, Pertti 2008. *Espoo – oma lukunsa*. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus, Espoo.

Mikkola, Juulia 2003. *Talo Thorsbo ja puurakenteinen modulikonstruktivismi*. TKK Arkkitehtiosasto, Diplomityö.

Moring, Mikael & Casper Lassenius & Kristian Rehnström 1997. *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Espoo.

Nykänen, Panu 2007. *Otaniemen yhdyskunta – Teknillinen korkeakoulu 1942–2008*. WSOY, Helsinki.

Rautiainen, Kristian 1997. ”Tomtefrågan och köksprojektet”. Teoksessa Mikael Moring et al. (toim.) *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Esbo. 180–189.

Rehnström, Peter 1997. ”Flyttningen till Otnäs”. Teoksessa Mikael Moring et al. (toim.) *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Esbo. 51–63.

Stenberg, John 1997. ”Tryggt i Urdsgjallar”. Teoksessa Mikael Moring et al. (toim.) *Teknologföreningen 1872–1997*. Teknologföreningen, Esbo. 116–126.

Tallqvist, Tore 1989. ”Draamaa, proosaa, runoutta – Puhtaaksivalettu betoni suomalaisessa rakennustaiteessa vuosina 1960–1980”. Teoksessa Anttila, Erkki & Jouni Kaipia (toim.) *Tehdään betonista – Betoni suomalaisessa arkkitehtuurissa*. Suomen betoniteollisuuden keskusliitto, Suomen rakennustaiteen museo. 60–81.

Vertainen, Tuija & Niskanen, Riitta (toim.) 2012. *Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä*. Lahden historiallisen museon julkaisuja, Lahti.

Vesikansa, Kristo 2014. ”Constructing Identity. The Competition for the Dipoli Student Union Building in 1961–62”. *5th International Conference on Competitions 2014 Delft*. 414–432.

ARTIKKELIT LEHDISSÄ

Arrhenius, Christian 2014. ”Huset och arkitekten”. *StÄlM-Info, Lokal & verksamhet*, nr. 6.

Baeckman, Woldemar & Eero Miikkulainen, & Kurt Moberg 1963. ”Lager- och verkstadsbyggnad Oy Asea Ab, Kilo, Esbo”. *Arkkitehti* 1–2/1963. 26–32.

Byggekunst 1/1968.

Bäckgren, Noona 2016. ”Ehdotus: Kauniaisten kaupungintalo puretaan. Kilpailu etsi uusia ideoita keskustaan”. *Helsingin Sanomat* 23.5.2016, A14.

Lindberg, Janne 2000. ”Ljus framtid för TF:s väggar och tak”. *Studentbladet* 12/2000. Svenska studerandes intresseförening r.y, 7.

Mikkola, Kirmo 1981. ”Konstruktivismi – rakentava ajatus”. Teoksessa *Muoto ja rakenne – Konstruktivismi Suomen modernissa arkkitehtuurissa, kuvataiteessa ja taideteollisuudessa*. Ateneumin taidemuseo, Helsinki. Näyttelyluettelo. 6–17.

Moberg, Kurt 1967. ”Urdsgjallar”. *Arkkitehti* 9/1967. 22–25.

Moberg, Kurt 1979. ”Grankulla stadshus”. *Arkkitehti* 7/1979. 42–47, 56.

Sahlberg, P-H 1963. ”Teknologföreningens arkitekttävlan”. *Tekniskt forum* 6/1963. 151–159.

Seppänen, Matti 1967. ”Arkkitehtuuri ja suurten lukumäärien ongelma”. *Arkkitehti* 9/1967. 5.

Teknologforum 6/1963. ”Hemma hos Thua och Kurre M.”. 160–161.

SELVITYKSET, ASIAKIRJAT JA MUISTIOT

Arkkitehtitoimisto Bengt Lundsten Oy 1999. *Otaniemen rakennukset – Osa 2*. Valtion kiinteistölaitos, Uudenmaan kiinteistöalue.

Arkkitehtitoimisto Livady & Maisema-arkkitehtuuri MM 2014. *Otaniemen keskeinen kampusalue – Kulttuuriympäristöselvitys*. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisuja 8/2014. Espoon kaupunki, Senaatti-kiinteistöt, Aalto-yliopistokiinteistöt Oy.

Arvostelupöytäkirja 1963. *Protokoll fört vid Teknologföreningens prisnämnds möten* 17.1. 63, 22.1.63, 28.1.63, 4.2.63, 15.2.63 och 20.2.63. (Arkkitehtuurimuseon arkisto.)

Contesta Oy 2011. *Teknologföreningen Osakuntatalon Julkisivujen kuntotutkimus*.

Espoon kaupunki 2016. *Otakaari, asemakaavan muutos – Osallistumis- ja arviointisuunnitelma*. 5.2.2016.

ISS Palvelut Oy 2005. *Yhteenvetotyyppinen kuntoarvioraportti*. Teknologföreningen.

Kauppatieteiden ylioppilaat ry & Teknologföreningen 2013. *Case Study*. Espoo.

Kilpailuohjelma 1963. *Teknologföreningens nationshus i Otnäs – Tävlingsprogram*. (Arkkitehtuurimuseon arkisto.)

LVI-työselitys. *Teknologföreningen – keittiön laajennus*. Päiväämätön. Insinööritoimisto Kurt Mickos. (TF:n arkisto.)

Patolinna, Remes, Saarelainen 1978. *Otaniemi – Arkkitehtuuriesite*. Arkkitehti-osasto, Rakennussuunnittelun laitos, Teknillinen korkeakoulu, Otaniemi, Espoo. Ark III – Julkisten rakennusten seminaarityö.

Pettersson Hakava, Julia 2014. *Otnäsvägen 22 – Nya användningsändamål i ett växande campus*. Högskolan för konst, design och arkitektur, Aalto-universitet, Espoo. (Diplomityö).

Rakennusselostus 1964. *Teknologföreningen, Osakuntatalo – Otaniemi*. 12.11.1964. Kurt Moberg. (TF:n arkisto.)

Salaojitus-, lämpö-, vesi-, viemäri- ja ilmanvaihtoselostus 1964. *Teknologföreningen T.F. – Otaniemi*. 12.12.1964. Insinööritoimisto Kurt Mickos. (TF:n arkisto.)

Suomen Betoniyhdistys r.y. 1954. *Betoni ja teräsbetonirakenteiden normaalimääräykset teknillisine ohjeineen*.

Suomen Rakennusinsinöörien liitto 1965. *Betoninormien selityksiä*.

Teknologföreningens kökstillbyggnadsprojekt 1991.

Vesikansa, Kristo & Arkkitehtitoimisto ALA 2015. *Dipoli. Rakennushistoriaselvitys ja inventointi*. Helsinki.

Kurt Moberg ja Laura Laine
haastattelutilanteessa
ravintola Kylässä Tapiolassa
18.5.2016.

INTERNET-LÄHTEET

Aarniala, Ilpo 2014. *Otaniemen kampus 1- lähiö nurmikolla!?*. Hullu arkkitehti -blogikirjoitus. <http://hulluarkkitehti.fi/2014/11/17/otaniemen-kampus-1-lahio-nurmikolla/> (30.3.2016).

Aedes Oy 2005. *Kauniaisten rakennusinventointi – Kaupungintalo*. <http://www2.kauniainen.fi/1/kaupunkiymparisto/raportti/index.htm> (11.3.2016).

Arkkitehtuurimuseo. *Kaupungintaloista järjestetyt arkkitehtuurikilpailut*. http://www.mfa.fi/kaupungintalot_kilpailut (30.3.2016).

Arkkitehtuurimuseo. Olli Kivinen. Arkkitehtiesittely. http://www.mfa.fi/arkkitech_tiesittely?apid=16551702 (20.5.2016).

ARRAK. Satakuntatalo. http://www.arrak.com/pages/satakuntatalo/satakuntatalo_s_.htm (24.5.2016)

Kauniaisten rakennusinventointi 2005. <http://www2.kauniainen.fi/1/kaupunki-ymparisto/raportti/> (9.6.2016).

Kåren restaurang ravintola. <http://karen.fi/historia> (20.5.2016).

Nylands Nation vid Helsingfors Universitet. <https://www.nylandsnation.fi/nationen/husets-historia> (23.5.2016)

Osakunnat – nationerna. Osakuntatalot- ja tilat. <http://www.osakunta.fi/osakunnat/osakuntatalot-ja-tilat> (30.3.2016).

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, RKY. Museo-
virasto, www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennusperinto/merkittavat_rakennetut_kohteet (26.5.2016)

Otaniemen kampus. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1360 (9.6.2016)

Vesikansa, Kristo 2012. *Aalto's Finnish followers and the natural form*. Alvar Aalto Museum. www.alvaraaltoresearch.fi/index.php/download_file/120/191/ (11.3.2016).

Wikipedia. Osakunta, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Osakunta> (24.5.2016).

Wikipedia, Vinland 2016. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Vinland> (27.4.2016).

Wikipedia. Ylioppilaskunta, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Ylioppilaskunta> (24.5.2016).

HAASTATTELUT JA SUULLISET TIEDONLÄHTEET

Kurt Mobergin haastattelu 18.5.2016 Espoossa, haastattelijoina Netta Böök, Pasi Kolhonen ja Laura Laine.

KUVALÄHTEET

Valokuvat ja kuvien käsittely: Arkkitehtitoimisto Livady Oy, ellei toisin mainittu. Urdsgjallar on kuvattu huhti–toukokuussa 2016.

Aalto-yliopiston arkisto, Espoo – ilmakuvia.

Alvar Aalto -museo, Jyväskylä.

Arkkitehti-lehdet.

Arkkitehtuurikilpailuja-lehdet.

Espoon karttapalvelu. <http://kartat.espoo.fi/ims> – ortokuva vuodelta 2015.

Espoon rakennusvalvontavirasto, eCity | ARSKA – lupapiirustukset.

Helsinki Region Infoshare.

Kurt Mobergin kotiarkisto, Espoo.

Peter Rehnström – rakennusaikaiset valokuvat

Suomen Arkkitehtuurimuseo, Helsinki – valokuvia, kilpailuasiakirjoja.

Teknologföreningenin (TF:n) arkisto, Espoo – valokuvia, kilpailuasiakirjoja, piirustuksia, rakentamisasiakirjoja.

Piirustukset

PÄÄPIIRUSTUKSET, ESPOO CITY|ARSKA

1964–1965 rakennusaikaiset pääpiirustukset

Kurt Moberg, arkitekt SAFA

Rakennuslupatunnus: 49-1965-75-A, Lupatyyppe: uudisrakennus. Päätöspäivämäärä ei ole tiedossa.

A1965-75-A-P-1.pdf
asemapiirustus, 1:500
10.3.1964, muutos 24.2.1965

A1965-75-A-P-2.pdf
asemapiirustus, 1:200
13.1.1964, täydennetty 24.2.1965

M1965-75-A-P-3.pdf
mittakaavio, 1:100
12.10.1964

P1965-75-A-P-7.pdf
pohjapiirustus, "Ölkällaren", 1:100
12.10.1964

P1965-75-A-P-8.pdf
pohjapiirustus, kellarikerros, 1:100
12.10.1964

P1965-75-A-P-9.pdf
pohjapiirustus, 1.kerros, 1:100
12.10.1964

P1965-75-A-P-10.pdf
pohjapiirustus, 2.kerros, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-11.pdf
julkisivu, etelään, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-12.pdf
julkisivu, pohjoiseen, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-13.pdf
julkisivu, länteen, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-14.pdf
julkisivu, itään, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-4.pdf
leikkaus a-a, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-5.pdf
leikkaus b-b, 1:100
12.10.1964

1965-75-A-P-6.pdf
leikkaus c-c, 1:100
12.10.1964

1976 muutoksia kellaritiloissa

Arkitektbyrå Thua & Kurt Moberg Kb.

Rakennuslupatunnus: 49-1976-857-C, Lupatyyppe: muutos. Päätöspäivämäärä ei ole tiedossa.

A1976-857-C-P-1.pdf
asemapiirustus, 1:500
8.2.1976

P1976-857-C-P-2.pdf
pohjapiirustus, kellari, 1:100
8.2.1976

L1976-857-C-P-3.pdf
leikkaus a-a, 1:100
8.2.1976

1991 laajennus, keittiösiipi

Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Moberg

Rakennuslupatunnus: 49-1991-64-B, Lupatyyppi:
laajennus, Päätöspäivämäärä: 4.4.1991

A1991-64-B-P-1.pdf
asemapiirustus, 1:500
14.1.1991

P1991-64-B-P-2.pdf
pohjapiirustus, 1.kerros, 1:100
14.1.1991

P1991-64-B-P-3.pdf
pohjapiirustus, 2.kerros (kattokerros), 1:100
14.1.1991

1991-64-B-P-4.pdf
leikkaus a-a
14.1.1991

1991-64-B-P-5
leikkaus b-b
14.1.1991

J1991-64-B-P-6.pdf
julkisivu itään, 1:100
14.1.1991

1991-64-B-P-7.pdf
julkisivu kaakkoon
14.1.1991

1991-64-B-P-8.pdf
julkisivu lounaaseen
14.1.1991

1999 uusi IV-konehuone

Ark-Ing Nina Sebbas Oy
Rakennuslupatunnus: 49-1999-2128-B, Lupatyyppi:
laajennus, Päätöspäivämäärä: 11.5.2000.

1999-2128-B-P-1.pdf
asemapiirustus, 1:500
20.9.1999

P1999-2128-B-P-2.pdf
pohjapiirustus, 1. kerros, 1:50
20.9.1999

1999-2128-B-P-3.pdf
julkisivu luoteeseen, 1:100
20.9.1999

1999-2128-B-P-4.pdf
julkisivu itään, 1:100
20.9.1999

1999-2128-B-P-5.pdf

julkisivu kaakkoon
20.9.1999

1999-2128-B-P-6.pdf
julkisivu lounaaseen
20.9.1999

J1999-2128-B-P-7.pdf
vesikatto, uusi IV-konehuone, 1:50
25.9.1999

P1999-2128-B-P-8.pdf
pohjapiirustus, leikkaukset, uusi IV-konehuone,
1:50, 1:20
25.9.1999

J1999-2128-B-P-9.pdf
IV-konehuone, julkisivut
25.9.1999

VESI- JA VIEMÄRÖINTIPIIRUSTUKSET,
ESPOO CITY|ARSKA

1964–1965

Insinööritoimisto Kurt Mickos

V1965-75-A-L3-3.pdf

alakeskuksen putkitus ja kytkentäkaavio

V1965-75-A-V0-1.pdf

ulkoviemärit ja kanavat, asemakartta

V1965-75-A-V1-2.pdf

salaojat, pohjaviemärit, kanavat ja kaivot

V1965-75-A-V1-4.pdf

vesi ja viemäri, oluttupa

V1965-75-A-V1-5.pdf

vesi ja viemäri, kellarikerros

V1965-75-A-V1-6.pdf

vesi ja viemäri, 1. krs

V1965-75-A-V1-7.pdf

vesi ja viemäri, 2. krs

V1965-75-A-V1-8.pdf

sadevesisuppilot, kattotaso

V1965-75-A-V2-9.pdf

vesi ja viemäri, linjapiirros, linja 1

V1965-75-A-V2-10.pdf

vesi ja viemäri, linjapiirros, linjat 2–4

RAKENNEPIIRUSTUKSET, TF:N ARKISTO

1965–1966

Oy Insinööritoimisto Hanson & Co

RD 10121 (arkistonumero)

varaston sisäänkäynnin rakenteet

29.11.1965

RD 10127

maskinrummet för ventilationsanläggningen

27.11.1965

RD 10142

Olutkellarin takka

22.1.1966

RC 10170

kattoikkunoiden kiinnitys, vaihtoehto II

14.3.1966

RC 10209

ulkoporras

13.5.1966

RD 10315

elementtejä

13.9.1966

RC 10356

Olutkellari, baaritiski no. III, pöytä no. 3, klubikerros, baaritiski I

15.9.1966

RH 7930

perustukset

8.4.1965

RD 7941

perustukset, leikkaus

27.4.1965

RD 7956

kattoleikkaus

21.5.1965

RD 7962

kellarin rakenteet, palkit 9–25

28.5.1965

RD 7974

tason + 15.00 rakenteet, palkit 26–46

15.6.1965

RC 7980

aukkojen ja syvennysten koko

17.6.1965

RC 7985

tason + 15.00 rakenteet, palkit 50–55

22.6.1965

RD 7990

ulkoporras

28.6.1965

RD 7994
ulkoseinärakenteet
30.6.1965

RD 8923
taso +9,30
1.12.1964

RD 8923
reiät
4.6.1965

RD 8924
taso +12.00
1.12.1964

RH 8924
reiät
4.6.1965

RH 8925
taso +15.00
1.12.1964

RH 8926
vesikatto
1.12.1964

RC 8930
teor. teräsmenekki
3.12.1964

RC 10008
tason +15.00 rakenteet, palkit
13.7.1965

RC 10013
tason +16.00 rakenteet, seinäteräiset aukkojen
vieressä
15.7.1965

RD 10023
vesikaton rakenteet, palkit 60–76
29.7.1965

RD 10029
vesikaton rakenteet, palkit 77–80
2.8.1965

RD 10031
vesikaton rakenteet, palkit 81–87
4.8.1965

RD 10036
vesikaton rakenteet, palkit 88–100, leikkaukset
11.8.1965

RD10040
tasojen +12,00 – +11,50 rakenteet
16.8.1965

RH 10043
palkit
20.9.1965

RD 10051
vesikaton rakenteet
30.8.1965

RC 10052
ulkoseinän kutistussaumamat
1.9.1965

RC 10086
tasojen +11,30 palkit 25 C, D, E
9.10.1965

RC 10108
tason +15,00 palkit
29.10.1965

RH 10112
vesikaton rakenteet
11.11.1965

RD 10117
vesikaton rakenteet, palkit
9.11.1965

Kurt Olof Moberg: Curriculum vitae

s. 1932

KOULUTUS

Arkkitehti, Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, 1960

OPINTOMATKAT

1950–1960-luvuilla TKK:n arkkitehtuurin historian professorin Nils-Erik Wickbergin johtamalla arkkitehtuuriekskursioilla Tanskassa, Saksassa, Ranskassa ja Italiassa.

TOIMET

1955–62

Arkkitehtitoimisto Woldemar Baeckman

1957–59

Arkkitehti-lehti, päätoimittaja Aarno Ruusuvuoren avustaja

1966–68

Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen

- * Kirkkonummen yleiskaava / vastuullinen suunnittelija
- * Tutkimus Kungsängenin kaupunkiyksikön keskustan mitoitus- ja sijoitusvaihtoehdoista (Tukholma) / vastuullinen suunnittelija
- * Kirkkonummen Gesterbyn, Lindahlin, Sarvikin ja Mankkaan kaavaluonnokset / vastuullinen suunnittelija
- * Kirkkonummen keskustan kaavaluonnos / vastuullinen suunnittelija
- * Mikkelin yleiskaava / osasuunnittelu

1968–70

Arkkitehtitoimisto Pentti Ahola

- * Helsingin metron linjausvaihtoehdot ja City-korttelin metroasema, tutkimus / osasuunnittelu
- * Mellunmäen asemakaava, kortteli- ja rakennussuunnittelutehtäviä / vastuullinen suunnittelija
- * Korttelisuunnitelmia Helsinkiin / vastuullinen suunnittelija

1970–71

Arkkitehtitoimisto Toivo Korhonen

- * Kerrostaloja, Kaivopuisto, Helsinki / vastuullinen suunnittelija

1971–74

Arkkitehtitoimisto Erik Kråkström

- * Kymen Oy:n karkkilan järvialueiden yleissuunnitelma, osakohteiden rantakaavaluonnokset
- * Vaasan VIII–X kaupunginosien asemakaava / vastuullinen suunnittelija
- * Kuopion teollisuuskylä, ohjelmointi, yleisuunnittelu, rakennussuunnittelu tarkastelu, hallinnollinen tarkastelu, asemakaavaluonnos / vastuullinen suunnittelija
- * Lahden Ahtialan yleiskaava suunnitelmat, Kråkström – Suunnittelukeskus / vastuullinen suunnittelija

KILPAILUT

1955	Urheilutalojen tyyppipiirustuskilpailu	IV p.
1962	Keravan kansakoulu	IV p.
1963	TF:n osakuntatalo	I p.
1970	Joulumaa, Rovaniemi	IV p.
1973	Pyhän Henrikin kirkko ja seurakuntakeskus, Turku	III p.
1974	Kauniaisten kaupungintalo ja kulttuurikeskus	I p.
1980	Kauniaisten seurakuntakeskus, kutsukilpailu	
1982	Nokian pääkonttori, Espoo, kutsukilpailu	

LUOTTAMUSTOIMET

1964	Kilpailutuomarina pohjoismaisessa kilpailussa "Gatans inredning "
1980	Kilpailutuomarina Kirkkonummen seurakuntakeskusta koskevassa arkkitehtuurikilpailussa

TOTEUTETTUJA SUUNNITELMIA

1966	TF :n osakuntatalo Urdsgjallar, Otaniemi Espoo (1500m ²)
1975	Kaupungintalo, Kauniainen
1978/1982	Virkamiesliiton ravintola-hotellirakennus, Saariselkä (1000 as., 12000 m ²)
1981	Nokia Oy:n Båtvikin kartanon saneeraus ja laajennus edustus-tarkoituksiin, Kirkkonummi
1984	Nokia Oy:n Båtvikin kartanon alueen majoitusrakennukset, henkilökunta-asunnot, savusauna, ampumarata ja siihen liittyvä monitoimirakennus, Kirkkonummi
1985 /1993	Nokia Oy:n Jussarö Grufva. Edustusmaja Jussarön saarella, Tammisaari
1987	Nokia Oy:n erämaja, Kuusamo (1000 m ²)
1986	Huvila Harri Hintikka, Tenhola
1978	Huvila Olander, Kauniainen
1978 /1986	Huvila Rantala, Kauniainen
1986	Talo Koskelan saneeraus, Kotka
1988	Asunto Oy Selkätie, Herrasmanni, Alanen, asuntoalueet, Lahti, Lahden kaupunki (6500 m ²)
1991	Kiinteistö Oy Rouvasmanni, asuntoalue, Lahti, Lahden kaupunki (10400 m ²)
1992	Asunto Oy Roopenkuja, Asuntokortteli, Lahti, SATO rakentajat (2600 m ²)
1992	Asunto Oy Anninkuja, asuntokortteli, Lahti, SATO rakentajat (1800 m ²)
1992	Kiinteistö Oy Sipurankulma, asuntoalue, Lahti, Lahden kaupunki (8800 m ²)
1993	Kiinteistö Oy Sepänsälli, asuntoalue, Lahti, Mukkula, Lahden kaupunki (6000 m ²)
1993	Kiinteistö OY Vääksyntienpuisto, asuntokortteli, Lahti, Mukkula, Lahden kaupunki (2500 m ²)

Liite: Teknologföreningenin esittely

Teknologföreningen toimitti selvitystä varten omaa toimintaansa kuvaavan esittelyn, joka on tiivistelmä *Case study 2* -selvityksestä. (Kauppatieteiden yliopilaat ry & Teknologföreningen 2013).

"Teknologföreningen on vuonna 1872 perustettu Aalto-yliopiston ruotsinkielinen osakunta. TF:n tavoitteena on yhdistää kaikki ruotsinkieliset opiskelijat, vaalia ruotsinkielisten opiskelijoiden etuja, edistää ruotsin kieltä Aalto-yliopistossa sekä jäsenistön sosiaalisia, aatteellisia ja ammatillisia pyrkimyksiä. Jäseneksi hyväksytään kaikki Aalto-yliopiston opiskelijat opiskelusuuntauksesta riippumatta. Osakunta harjoittaa myöskin aktiivista rekrytointia sekä yliopiston sisällä että esimerkiksi ruotsinkielisissä lukioissa.

Toiminta TF:llä on monipuolista ja jäsenistöä kannustetaan sen jatkuvaan parantamiseen, jotta se täyttäisi jokaisen uuden sukupolven toiveita. TF:n toimintaa mahdollistavat jäsenistön vapaaehtoistyö sekä osakunnan omistamat ja itsenäisesti hallinnoimat

tilat. TF on taloudellisesti täysin riippumaton ja tällä hetkellä osakunnan aatteellista toimintaa sekä tiloja ja niiden ylläpitoa rahoitetaan opiskelija- ja tilausravintolatoiminnalla. Molemmat toimivat samoissa tiloissa osakuntatoiminnan ohessa, joten tilojen käyttöaste on korkea.

Aalto-yliopiston perustamisen yhteydessä TF:llä ryhdyttiin toiminnan uudistamiseen paremmin soveltuvaksi uuteen yliopistoyhteisöön. TF haluaa tulevaisuudessa olla aktiivinen osa Aalto yhteisöä ja osakunnan visiona on toimia poikkitieteellisenä ja avoimena kohtaamispaikkana kaikille yliopiston opiskelijoille. Tämän vision tueksi TF on kehittänyt "Träffpunkt Aalto" -konseptin (Kohtaamispaikka Aalto), jonka ihanteellista sijaintia ja toteuttamismuotoa osakunta selvittää jatkuvasti."

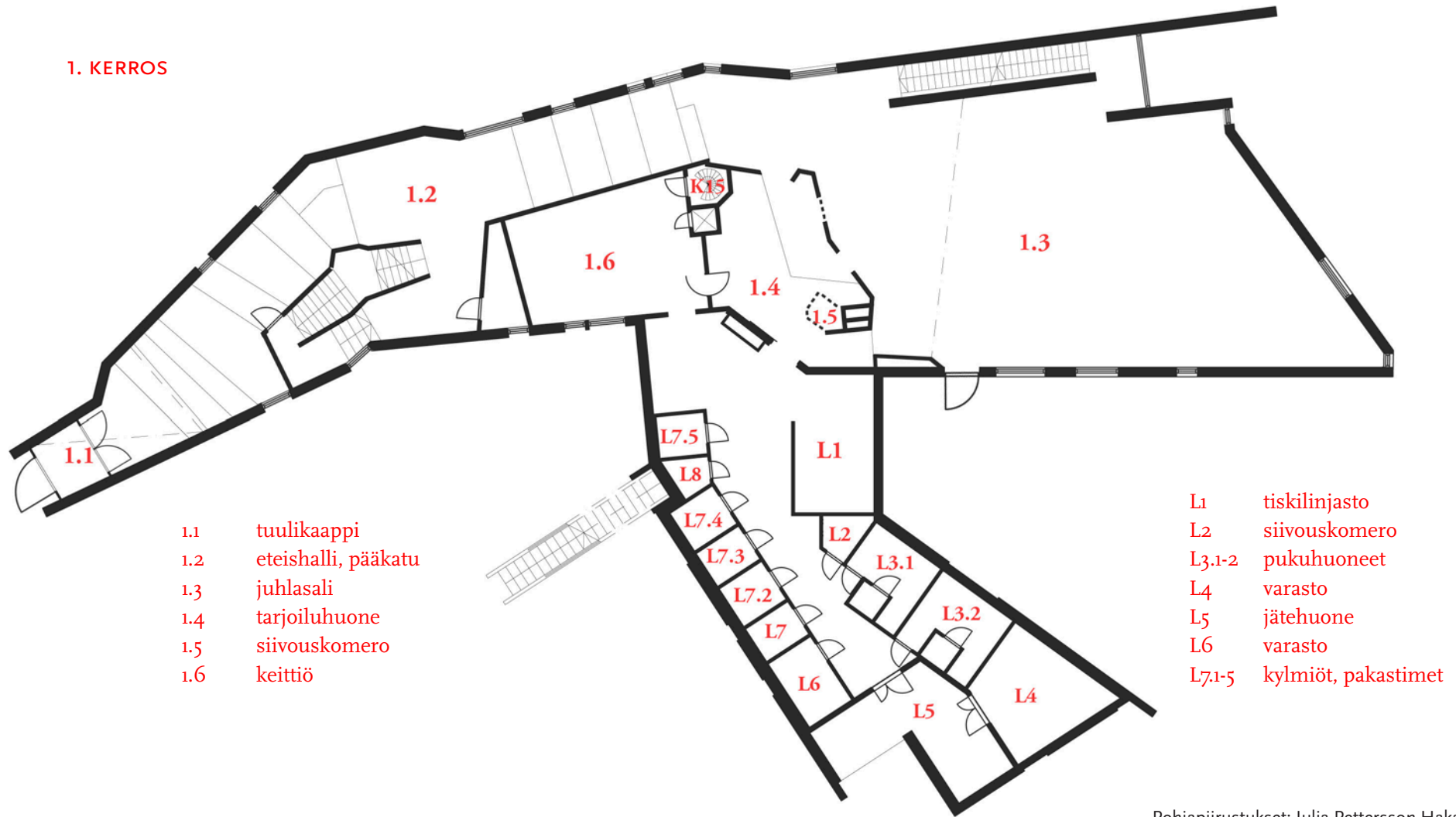
Tiloista käytettävät nimitykset

Tässä selvityksessä rakennuksen erillisistä tiloista puhuttaessa käytetään niiden yhteydessä oheisten kaaviokuvien mukaista numerointia. Tämä on tehty sen takia, että yksittäinen tila on voinut eri aikoina palvella eri tarkoituksia, ja siitä on saatettu käyttää useita eri nimityksiä. Numeroinnin avulla pyritään selkeyteen.

Tässä numeroinnissa ei ole käytetty olemassa olevaa vakiintunutta käytäntöä, sillä sellaista ei ole käytettävissä olleissa asiakirjoissakaan ollut. Tilojen nimeämisessä on käytetty apuna sekä alkuperäistä rakennusselostusta sekä Julia Pettersson Hakavan diplomityötään varten tekemiä ajantasapiirustuksia. (Rakennusselostus 1964, 38–45; Pettersson Hakava 2014, 53, 55, 57).

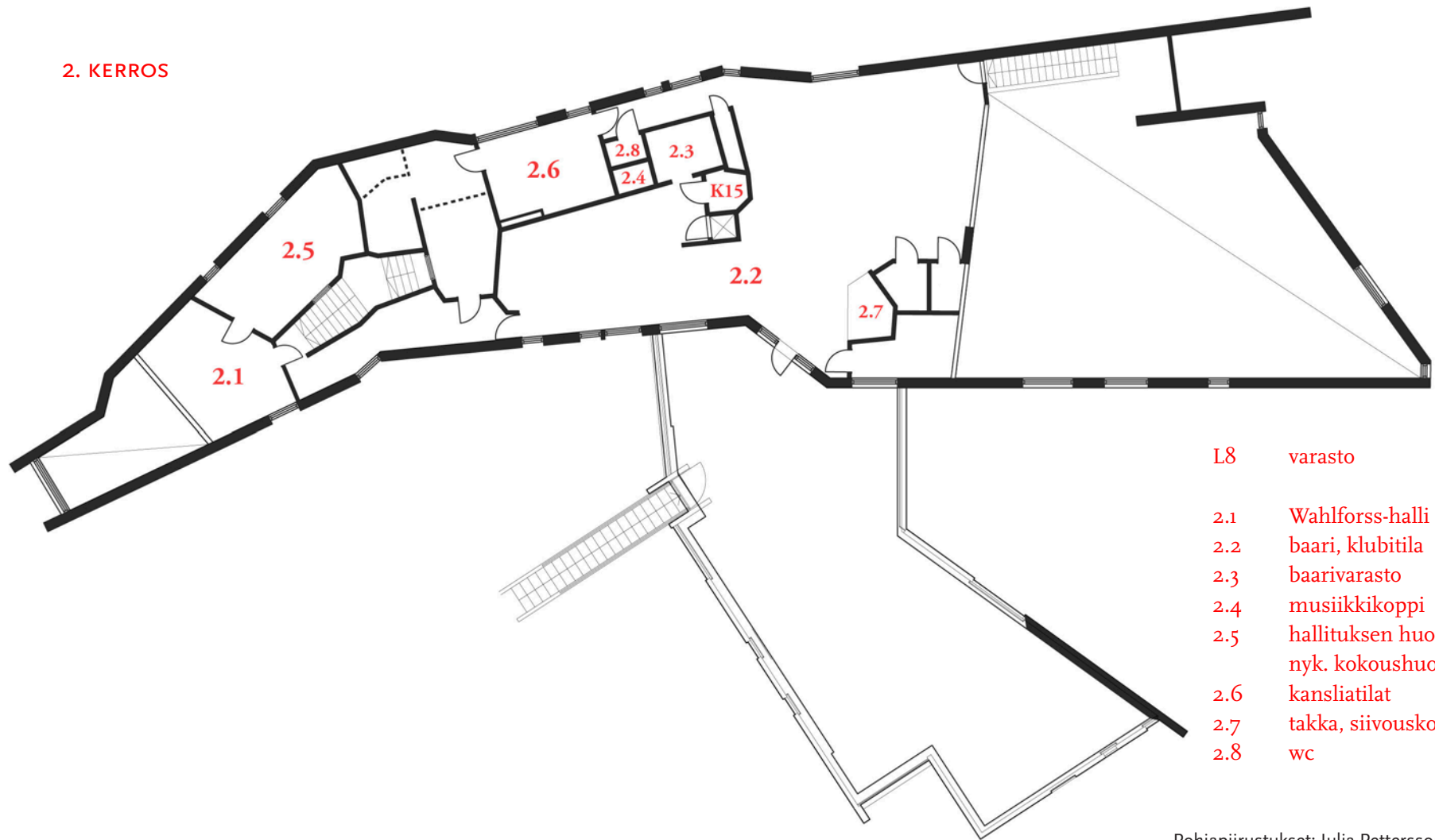
Eri kerrosten tilat on eroteltu etuliitteillä: OK – olutkellari, K – kellari, 1 – 1. kerros, 2 – 2. kerros. Vuoden 1991 tehty keittiölaajennus on merkitty kirjaimella L.

1. KERROS

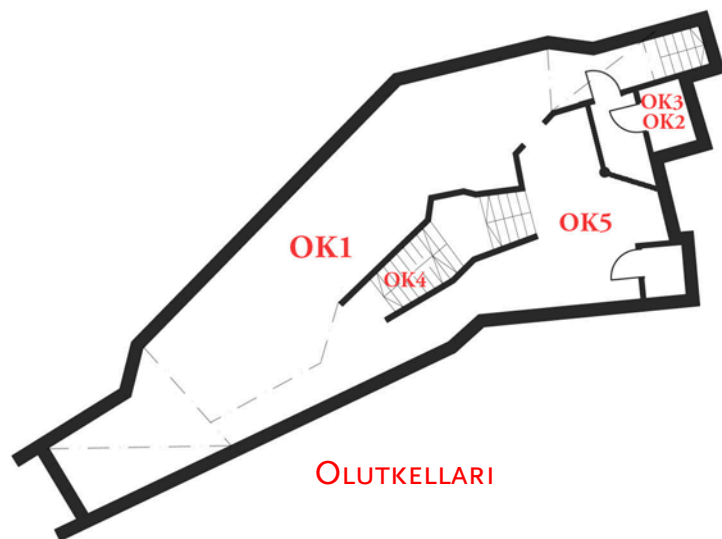
Pohjapiirustukset: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

2. KERROS

- L8 varasto
- 2.1 Wahlforss-halli
- 2.2 baari, klubitila
- 2.3 baarivarasto
- 2.4 musiikkikoppi
- 2.5 hallituksen huone /
nyk. kokoushuone
- 2.6 kansliatilat
- 2.7 takka, siivouskomero, wc:t
- 2.8 wc

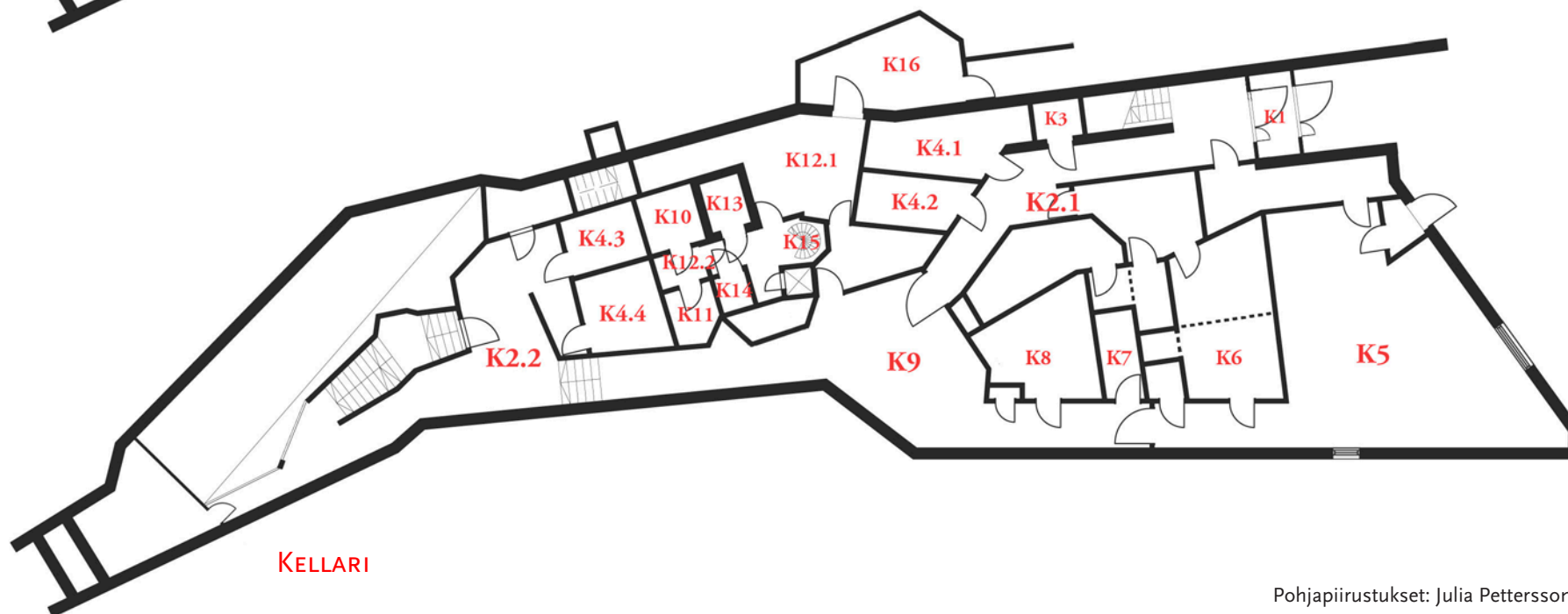
Pohjapiirustukset: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

OK1 olutkellari
OK2 olutvarasto
OK3 sähkökomero
OK4 siivouskomero
OK5 olutbaari / nyk. kellaritila

K1 tuulikaappi
K2.1 eteishalli ja käytävä
K2.2 alahalli
K3 siivouskomero
K4.1-4 wc
K5 urheilusali/kerhotila
"Stavans"

K6 ent. varastotilat / nyk. sauna "Loungen"
K7 sähköpäätauluhuone
K8 tekninen tila
K9 kerhotila / "biljardihuone"
K10 varasto
K11 varasto
K12.1 käytävä perunakellarin uloskäynnin yhteydessä
K12.2 varaston käytävä
K13 kylmävarasto
K14 henkilökunnan wc
K15 D-porrashuone
K16 perunakellari

Pohjapiirustukset: Julia Pettersson Hakava.
Kuvankäsittely: Livady.

Pohjakartta: Espoon kaupunki.
Kuvankäsittely: Julia Pettersson Hakava ja Livady.